

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**6360 SAYILI BÜYÜKŞEHİR KANUNU SONRASI
KIRSAL YERLEŞİMLERİN PLANLANMASINDA
KÖY TASARIM REHBERLERİNİN
GELİŞTİRİLMESİ: ÖDEMiŞ/İZMİR ÖRNEĞİ**

Esra KUT GÖRGÜN

Ağustos, 2017

İZMİR

**6360 SAYILI BÜYÜKŞEHİR KANUNU SONRASI
KIRSAL YERLEŞİMLERİN PLANLANMASINDA
KÖY TASARIM REHBERLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ: ÖDEMİŞ
İZMİR ÖRNEĞİ**

Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

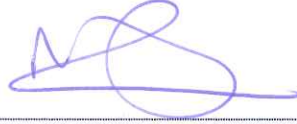
Esra KUT GÖRGÜN

Ağustos, 2017

İZMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

ESRA KUT GÖRGÜN, tarafından YRD. DOÇ. DR. NERİMAN YÖRÜR yönetiminde hazırlanan “6360 SAYILI BÜYÜKŞEHİR KANUNU SONRASI KIRSAL YERLEŞİMLERİN PLANLANMASINDA KÖY TASARIM REHBERLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ: ÖDEMİŞ İZMİR ÖRNEĞİ” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Neriman YÖRÜR

Yönetici

Prof.Dr. Hürriyet Özdül

Juri Üyesi

Yrd.Doç.Dr. Aysegül Altınörs Çınar

Juri Üyesi

Prof.Dr. Emine İlknur CÖCEN

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince katkılarıyla bana yol gösteren, desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Neriman YÖRÜR' e,

Dünyaya ilk adım attığım günden beri maddi ve manevi emekleri ile yanımda olup bugünlere gelmemi sağlayan sevgili aileme,

Tez çalışma alanım Ödemiş Bademli için gerekli bilgilerin temin edilmesine yardımcı olan Ödemiş Belediyesi' ne, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü çalışanları, Müdür Nermin PERVAN' a, Mimar Muammer GÖKYARDIM' a, Harita Teknikeri Nurgül ÇAMLİBEL' e, ablacığım Mimar Mehtap AYDIN ve eşi Cem AYDIN' a,

Ödemiş Yıldız Kent Arşivi ve Müzesi çalışanlarına,

Hayatımızı birleştirdiğimiz andan beri her daim yanımda olan, yardımlarıyla çalışmalarına da destek olan sevgili eşim Erdal GÖRGÜN ve değerli GÖRGÜN ailemize,

Sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum...

Esra KUT GÖRGÜN

**6360 SAYILI BÜYÜKŞEHİR KANUNU SONRASI KIRSAL
YERLEŞİMLERİN PLANLANMASINDA KÖY TASARIM
REHBERLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ: ÖDEMiŞ/İZMİR ÖRNEĞİ**

ÖZ

Kırsal yerleşimler olan köyler; nüfus yoğunluğu, geçim kaynakları ve yaşam koşulları gibi çeşitli konularda kentten farklılaşmaktadır. Türkiye’de köyler; yerel halkın geçim zorlukları, refah düzeyinin düşük olması, yerel koşullara uygun olmayan yapılaşma ve doğal çevrenin tahrip edilmesi gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Planlama açısından ele alındığında ise kırsal alanlar, bu sistemde yeterince yer edinememektedir. Değişen kanunlar, planlama politikaları kırsal alanları etkilemekte, özellikle 6360 sayılı Büyükşehir Kanunu sonrasında köylerin mahalleye dönüşmesi ile birlikte ‘kentleşen’ köylerin ‘kırsal mekânsal karakterini koruyamama’ sorunu yeniden gündeme gelmektedir. Kanunlarla gelen/gelecek sorunlardan kırsalın olumsuz etkilenmediği, köylerin yere özgü değerlerini koruyarak yaşatabildiği, tepeden inme yaklaşımıyla değil yerelin de katılım gösterdiği çalışmaların yapıldığı, yaşam alanlarını iyileştirebilme, koruyabilme yetisinin sunulabildiği ve planlama sisteminde yer edinebilen bir yaklaşım gerekmektedir.

Dünyada birçok ülkede, kırsalın geçmişinin özelliklerini bugünün ihtiyaçlarına uygun olarak devam ettirerek yaşatan, yere özgü nitelikleriyle yol gösteren bir yaklaşım olarak köy tasarım rehberleri hazırlanmaktadır. Bu rehberler; yeni gelişmeleri yönlendirmesi amacı ile yerel halkın katılımı ile hazırlanan, planlama, tasarım gibi resmi gelişme süreçlerine ışık tutan belgeler olarak tanımlanmakta olup İngiltere’ de, İrlanda ve birçok Avrupa ülkesinde hazırlanmaktadır.

Türkiye’de 2013 yılında 3194 Sayılı İmar Kanununa ek madde ile yasal çerçevenin oluşturulduğu, ancak uygulamada ve literatürde çok az çalışmanın yer aldığı bu konuyla ilgili İzmir kırsalı için henüz bir çalışma yapılmamıştır. Bu

Çalışmada, yasal düzenlemelerde yaşanıldığı gibi çeşitli değişikliklerin kırsalı oldukça etkilediği gözlemlenmesi ile hem yasal düzenlemelerdeki değişikliklerden etkilenmeyecek, hem de planlama sistemine uyumlu olabilecek kırsal özgü kararlar ile yol gösterici bir araç olması bağlamında köy tasarım rehberleri temel konu edinilmiştir. İzmir ili demiş ilçesi kapsamında kırsal yerleşmeler araştırılmış ve köy tasarım rehberi hazırlanması adına örnek yerleşme olarak ‘Bademli’ seçilmiştir. Çalışmanın; Türkiye’de, özellikle kentleşme baskısı altındaki özgün kırsal yerleşimlerde, yeni gelişmelerin kırsal dokusuna uygun gelişmesi, kırsal alanların planlanmasında katılımın sağlanması, yerleşimlerin özgün karakterlerinin ortaya çıkarılması ve korunması adına köy tasarım rehberlerinin geliştirebilirliğindeki ilgili literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal planlama, ky tasarım rehberleri, 6360 sayılı kanun

**DEVELOPMENT OF THE VILLAGE DESIGN STATEMENT IN THE
PLANNING OF RURAL SETTLEMENTS AFTER THE METROPOLITAN
LAW No 6360: CASE STUDY OF ÖDEMiŞ/İZMİR**

ABSTRACT

Villages; the rural settlements; they differentiate from the city life on variety of issues such as population density, livelihood and living conditions. The villages in Turkey encounter problems as; challenges of livelihood of local, the low level of welfare, improper structuring discordant with local conditions and destruction of the natural habitat. As we approach on basis of urban planning the rural areas are not able to gain ground in this system. Constantly changing laws and urban planning politics are affecting rural areas, particularly after the Metropolitan Law No.6360; the villages have transformed into neighborhoods, along with this , the issue of ‘urbanizing ‘villages ‘failing to protect rural and spatial character’ has come to the fore once again. To protect the villages from the adverse impact of existing/future laws, to gain their ground in planning system, to sustain their location specific values, local participation against top down rural studies, kind of approach that can provide the ability to improve and to protect the life spaces of the villages is required.

In many countries in the world, village design statement is being prepared that can sustain the characteristics of the rural history accordance with the needs of today also can guide the way along with the location specific attribution. These guides; in order to steer the new developments, are prepared with the participation of the locals and they are defined as documents that shed light on the process of official developments such as planning and designing, they are arranged in England, Ireland and many European countries.

In Turkey in 2013; the legal framework was created as additional clause to construction zoning law No 3194 but in practice and in literature very few studies have been performed on this subject, no study so far for country side of İzmir. In this

study; with the observation of how various changes affect adversely the rural life as can be seen in legal regulations, village design statement entreated , as an advisor tool, which will not be affected by the changes in the legal regulations and also will be compatible with the urban planning system along with rustic decisions. The rural settlements are examined within the scope of Ödemiş, district of İzmir and ‘Bademli’ has been elected as a case study in order to prepare the village design statement. The study is expected to make a contribution to the literature especially about the authentic rural settlements under the pressure of urbanization, new developments to be appropriate to the rural structuring, participation while planning the rural settlements, to reveal and preserve the authentic character of the settlements and the development of the village design statement.

Keywords: Rural planning, rural design statement, rural design guides, law no 6360

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xv

BÖLÜM BİR - GİRİŞ 1

1.1 Çalışmanın Amacı ve Önemi	3
-------------------------------------	---

1.2 Çalışmanın Süreci ve Yöntemi.....	4
---------------------------------------	---

BÖLÜM İKİ - TÜRKİYE’ DE KIRSAL PLANLAMA VE İLGİLİ MEVZUAT 6

2.1 Kır ve Kent Kavramlarına Yaklaşımlar.....	6
---	---

2.2 Türkiye’deki Planlama Sisteminde Kırsal Alanların Yeri.....	10
---	----

2.2.1 Sosyo-Ekonomik Planlar	11
------------------------------------	----

2.2.1.1 Ülke Kalkınma Planları	11
--------------------------------------	----

2.2.1.2 Bölge Planları	11
------------------------------	----

2.2.2. Fiziki Planlar	12
-----------------------------	----

2.2.2.1 Üst Düzey Fiziki Planlar	12
--	----

2.2.2.2 Ana Plan Türü Olan Fiziki Planlar	13
---	----

2.2.2.3 Özel Amaçlı Fiziki Planlar	13
--	----

2.2.2.4 Yapılış Biçimine Göre Fiziki Planlar	15
--	----

2.2.3. Stratejik Planlar.....	16
-------------------------------	----

2.3 Kırsal Alanların Yasal Mevzuat İçerisindeki Yeri	17
--	----

2.4 6360 Sayılı Büyükşehir Kanunun Kırsal Alanlar Açısından İncelenmesi	22
---	----

2.4.1 6360 Sayılı Yasaya Genel Bakış.....	22
2.4.2 6360 Sayılı Kanun’ un Kırsal Alanlara Etkilerinin İncelenmesi	27
2.4.2.1 Sosyo-Kültürel Sonuçların Değerlendirilmesi	30
2.4.2.2 Hukuksal sonuçların değerlendirilmesi	31
2.4.2.3 Ekonomik Sonuçların Değerlendirilmesi	32
2.4.2.4 Fiziksel Sonuçların Değerlendirilmesi	34

BÖLÜM ÜÇ - KÖY TASARIM REHBERLERİ..... 36

3.1 Dünya’da Köy Tasarım Rehberleri ve Örnekleri	38
3.1.1 Brayton Köy Tasarım Rehberi	43
3.1.1.1 Rehberin Amaçları	43
3.1.1.2 Rehberin İçeriği.....	44
3.1.2 Sandymount Köy Tasarım Rehberi	45
3.1.2.1 Rehberin Amaçları	45
3.1.2.2 Rehberin İçeriği.....	46
3.1.3 Clevedon Köy Tasarım Rehberi	47
3.1.3.1 Rehberin Amaçları	48
3.1.3.2 Rehberin İçeriği.....	48
3.2 Türkiye’de Köy Tasarım Rehberleri Literatürü ve İlgili Yasal Çerçeve.....	50
3.3 Köy Tasarım Rehberi İzlencesinin Oluşturulması	56

BÖLÜM DÖRT – İZMİR ÖDEMiŞ İLÇESİ KIRSAL YERLEŞMELERİ VE BADEMLİ KÖY TASARIM REHBERİ 60

4.1 İzmir İli ve Ödemiş İlçesi Genel Özellikleri	60
4.1.1 İzmir Genel Özellikleri	60
4.1.2 Ödemiş İlçesi Genel Özellikleri.....	66
4.1.2.1 Coğrafi Konumu.....	66
4.1.2.2 İdari Durum ve Mahalleleri.....	67

4.1.2.3 Ulaşım Bağlantıları	68
4.1.2.4 Tarihi	68
4.1.2.5 Doğal Yapı	70
4.1.2.6 Sosyo-Kültürel Yapı.....	71
4.1.2.7 Demografik Yapı.....	72
4.1.2.8 Ekonomik Yapı	73
4.1.2.9 Kentsel Gelişimi	77
4.2 Ödemiş Kırsal Yerleşmeleri ve Köy Tasarım Rehberi İçin Yer Seçimi	78
4.3 Bademli Köy Tasarım Rehberinin Geliştirilmesi	80
4.3.1 Bademli’ nin Genel Özellikleri.....	82
4.3.1.1 Coğrafi Konum ve Ulaşım Bağlantıları	82
4.3.1.2 Tarihi	85
4.3.1.3 Doğal Yapı	86
4.3.1.4 Demografik Yapı ve Sosyo-Kültürel Özellikler.....	88
4.3.1.5 Ekonomik Yapı	91
4.3.2 Yerleşim Özellikleri.....	92
4.3.2.1 Yerleşimin Gelişimi ve Özellikleri	92
4.3.2.2 Yollar ve Sınırlar	95
4.3.2.3 Yerleşimin Parsel-Yapı-Yol İlişkileri	98
4.3.2.4 Ortak Mekânlar	99
4.3.2.5 Sokak mobilyaları ve İşaretler.....	100
4.3.3 Kırsal Mimari Karakter.....	103
4.3.3.1 Yapı Özellikleri	103
4.3.3.2 Mimari Detaylar ve Karakteristik Öğeler.....	115
4.3.4 Bademli Köy Tasarım Rehberi Hazırlanması Sürecinde Katılımcılık.....	119
4.3.5 Rehberin Önerileri	130
BÖLÜM BEŞ – DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	136
KAYNAKLAR.....	139

EK.....	151
----------------	------------

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 Çalışmanın temel problemleri ve ihtiyaç programı	3
Şekil 1.2 Çalışmanın yöntemine dair genel şema	5
Şekil 2.1 Plan türleri şeması.....	11
Şekil 2.2 Normlar hiyerarşisi	17
Şekil 2.3 6360 Sayılı Kanun öncesi ve sonrası büyükşehirlerin gösterimi	24
Şekil 3.1 Brayton'un konumu	43
Şekil 3.2 Brayton geleneksel doku alanı ve iki farklı tipolojideki binalar.....	44
Şekil 3.3 Sandyomunt' un konumu	45
Şekil 3.4 Sandymount geleneksel doku ve farklı tipolojideki binalar	47
Şekil 3.5 Clevedon' un konumu	47
Şekil 3.6 Clevedon köy tasarım rehberinden bazı görseller.....	49
Şekil 3.7 Köy tasarım rehberi hazırlama izlencesi.....	57
Şekil 4.1 Türkiye'de iller haritasında Ege Bölgesi ve İzmir.....	60
Şekil 4.2 Ödemiş ilçesinin konumu	66
Şekil 4.3 Ödemiş merkez-belde-köy yerleşimleri.....	67
Şekil 4.4 Ödemiş karayolları haritası	68
Şekil 4.5 Adagide Ovasındaki Kumtepe Kurganı ve Emirli Köyü Pilavtepe Kurganı	70
Şekil 4.6 Ovakent kuzeyindeki Cerittepesi Höyüğü	70
Şekil 4.7 Ödemiş ilçesi yıllara göre köy ve şehir nüfus değişimi	73
Şekil 4.8 2014 yılı arazi dağılımı	74
Şekil 4.9 2014 yılı kullanım şekline göre tarım arazisi dağılımı	75
Şekil 4.10 Köy tasarım rehberinin geliştirilmesi yöntemi	81
Şekil 4.11 Ödemiş merkez ve bademli' nin konumu	82
Şekil 4.12 Bademli yerleşiminin güney batıdan görünümü	83
Şekil 4.13 Bademli beldesinin mahalleleri	84
Şekil 4.14 Bademli adının etimolojisi	85
Şekil 4.15 Bademli' nin yerleşimi ve çevresi	87
Şekil 4.16 Bademli deresi	88

Şekil 4.17 Bademli keçe atölyesi	90
Şekil 4.18 Bademli sırıkçılık uğraşı	91
Şekil 4.19 Bademli yerleşimi kentsel sit alanı	93
Şekil 4.20 Bademli yerleşiminin yapı özelinde morfolojisi	94
Şekil 4.21 Bademli yerleşimin yollarının ve yapay sınırlarının gösterimi	95
Şekil 4.22 Ödemiş-Bademli ana yol ve yerleşime uzanan yol	96
Şekil 4.23 Ödemiş-Bademli ana yol girişi	96
Şekil 4.24 Yerleşimdeki yol düzenlemelerinin eksikliği	97
Şekil 4.25 Yerleşimdeki kilit taş döşeme örneği	97
Şekil 4.26 Yerleşimdeki motifli kare taş döşeme örneği	98
Şekil 4.27 Parsel-yapı-yol ilişkisi türleri	98
Şekil 4.28 Bademli sakinlerinin toplanma mekânları	100
Şekil 4.29 Çocukların oyun alanları	100
Şekil 4.30 Yerleşimdeki çöp konteyner ve durak örnekleri	101
Şekil 4.31 Yerleşimdeki farklı renk ve boyutlarda işaret levhaları	101
Şekil 4.32 Bademli sokaklarındaki ekmek fırınları	102
Şekil 4.33 Bademli yerleşimi sırık fırınları	102
Şekil 4.34 Bademli yapı işlevi analizi	105
Şekil 4.35 Bademli yapı kat sayısı analizi	106
Şekil 4.36 Bademli yapı durumu analizi	107
Şekil 4.37 Bademli yapım sistemi analizi	108
Şekil 4.38 Bademli yapı malzemesi analizi	109
Şekil 4.39 Bademli çatı türü analizi	110
Şekil 4.40 Bademli çatı örtü malzeme türü analizi	111
Şekil 4.41 Farklı renkteki taş dokuları	112
Şekil 4.42 Yapıların cephe renkleri	112
Şekil 4.43 Yapıların tadilatında tuğla malzemesinin kullanımı	113
Şekil 4.44 Tuğla ve ahşap malzeme kullanılarak tadilat edilmesi	114
Şekil 4.45 Yapının tadilatında çok çeşitli malzemeler kullanılması	114
Şekil 4.46 Bademli geleneksel yapı ve yeni yapılar	115
Şekil 4.47 Dokuya uyumsuz tadilatlar	116
Şekil 4.48 Kırma çatı türünün biçimlenişi	116

Şekil 4.49 Geleneksel dokuya uygun çatı tadilatı	117
Şekil 4.50 Geleneksel dokuya uygun restorasyon.....	117
Şekil 4.51 Bademli Evleri Baca Detayları	118
Şekil 4.52 Geleneksel Bademli Evinin Kapısından Örnek	118
Şekil 4.53 Bademli yapılarında kalem işi örnekleri	119
Şekil 4.54 Katılımcıların yaş aralıkları	121
Şekil 4.55 Katılımcıların öğrenim durumu bilgileri.....	121
Şekil 4.56 Haneden bademli dışına yerleşen kişi sayısı.....	122
Şekil 4.57 Katılımcıların Bademli dışına çıkma amaçları	123
Şekil 4.58 Katılımcıların tarımsal faaliyet kolları.....	124
Şekil 4.59 Geleneksel olmayan dokuda yaşayan katılımcıların önerileri	126
Şekil 4.60 Geleneksel dokuda yaşayan katılımcıların önerileri	126
Şekil 4.61 Katılımcıların belediyenin kaldırılmasından sonra yaşadıkları sorunlar	127
Şekil 4.62 Bademli imaj bilgisi.....	129
Şekil 4.63 Rehber önerilerine ilişkin örnek görseller.....	133
Şekil 4.64 Rehber önerilerine ilişkin örnek görseller.....	133
Şekil 4.65 Rehber önerilerine ilişkin örnek görseller	134
Şekil 4.66 Rehber önerilerine ilişkin örnek görseller.....	134
Şekil 4.67 Rehber önerilerine ilişkin örnek görseller.....	135

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1 YÖK tez tarama sisteminden veriler	4
Tablo 2.1 Kırsal alanlara dair kanunlar	18
Tablo 2.2 Kırsal alanlara dair yönetmelikler	20
Tablo 2. 3 Büyükşehir kanunlarının değerlendirilmesi	23
Tablo 2. 4 6360 öncesi ve sonrası yerel yönetim birimlerinin sayısı	25
Tablo 2. 5 İllere göre kapatılan köy ve köylerin bağlı sayısı	28
Tablo 3.1 Dünya örnekleri	39
Tablo 3.2 Brayton, Sandymount ve Clevedon rehberleri genel bilgiler	42
Tablo 3.3 Köy tasarım rehberi içerik tablosu	59
Tablo 4.1 İzmir ilçeleri nüfus verileri, 2007-2009-2012.....	62
Tablo 4.2 İzmir ilçeleri 2013 ve sonrası nüfus verileri	63
Tablo 4.3 İlçelerin köy/bucak sayıları, 2012.....	64
Tablo 4.4 Ödemiş ilçesi tarihi kalıntılar	69
Tablo 4.5 Ödemiş’te düzenlenen kültürel etkinlikler	72
Tablo 4.6 İlçe düzeyinde sektörel işgücü oranları ve projeksiyonu (%).....	74
Tablo 4.7 Ödemiş’in il içerisindeki alan sıralaması	75
Tablo 4.8 İzmir ili 2014 yılı açık alan süs bitkileri yetiştiriciliği.....	76
Tablo 4.9 Ödemiş kırsal yerleşim seçimi için incelemeler	79
Tablo 4.10 Köy tasarım rehberinin geliştirilmesi	81
Tablo 4.11 Bademli tarihi yerleri	86
Tablo 4.12 Bademli ve köyleri 2012 nüfus verileri	88
Tablo 4.13 Bademli mahalleleri yıllara (2007-2012) göre nüfus değişimi.....	89
Tablo 4.14 Bademli 2007- 2016 kadın ve erkek nüfus verileri.....	89
Tablo 4.15 Bademli yerleşim sakinlerinden elde edilen bilgilerin başlıkları.....	120
Tablo 4.16 Katılımcıların konutlarına ilişkin yaşadıkları sorunlar	125
Tablo 4.17 Katılımcıların geleneksel dokunun korunmasına yönelik önerileri.....	128

BÖLÜM BİR

GİRİŞ

Toplumsal olarak yaşadığımız alanlar kentsel ve kırsal olarak nitelendirilmektedir. Tarih boyunca, yatırımlar genelde kentlerde yoğunlaşmakta ve ticaret, sanayi, eğitim gibi hizmetlerin örgütlenmesi ile kentler kurulmaktadır (Yılmaz ve Çitçi, 2011). Bu gelişmelerin kentlerde yoğunlaşması ise kırdan kente göçe sebep olmaktadır. Sanayileşmiş toplumlarda kentleşme, tarihsel gelişimi içinde kalkınma ile birlikte olmakta iken gelişmekte olan toplumlarda sanayileşme, kentleşmeyi arkadan izlemektedir (Keleş, 2012). Türkiye’de bugün yeni gelişmelere bağlı olarak kalkınmaya bağlı etmenlerin kentleşen sürece katkısı olsa da genel olarak sanayileşmeye bağlı kentleşen bir süreç yaşanmakta, nüfusu kentlere doğru çeken demografik nitelikte bir kentleşmeyle devam ettiği görülmektedir. Kırsal alanlara yeterince değer verilmemesi ve kıra özgü kararların getirilmemesi bu alanların sorunlarının çözüm olanaklarını kısıtlamıştır. Kırsal alan ve tarım politikaları da kırsal alandaki ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamada yeterli olamamaktadır (Yörür, 2010). Ayrıca kırdan kente göç ile kentleşmenin yanı sıra bugün bir yasa değişikliği ile kırsal alanların nitelikleri yok sayılarak büyükşehirlerdeki kırsal alanlar da ‘kentlileşmekte’ ve kırsal sorunları büyümektedir.

Bugün, 2012 yılında çıkarılan 6360 Sayılı Büyükşehir Kanunu ile köyler kaldırılıp kentlerin bir mahallesine dönüşmüştür. Böylece artık büyükşehirlerde kır ve kent nüfus ayrımı bile yapılamamaktadır. Hâlbuki kırsal yerleşimlerde yaşayanların sosyal yapısı, ekonomik geçim kaynakları ve yaşadıkları çevre ile ilişkisi kentten oldukça farklıdır. Kırsal yerleşimler doğa ve insan ilişkisinin kente göre daha uyumlu olduğunun gözlemlenebildiği, geleneksel yaşamın devam ettiği yerlerdir. Bu ayrım gözetilmemekte, kırsal çeşitli sorunları devam etmektedir. Kırsal alanların karşılaştığı temel sorunların çözümüne yönelik çabalar ise yeterli olmamaktadır. Kırsal kalkınma çalışmaları daha çok tarım odaklı olmakta, halkın katılımı göz ardı edilmekte ve kırsala özgü yaklaşımlar planlamada yer edinememektedir. Kır yerleşimlerine dair planlama ve mevzuat sistemindeki boşluk devam etmekte olup kararlarıyla kırsalı da

bağlayan Büyükşehir Kanunu önemli ölçüde olumsuz yönde kırsal alanları etkilemektedir. 6360 sayılı yasa sonrasında belirginleşen ve artan kırsal alanların sorunlarına kavramsal açıdan bakıldığında, kır ve kent kavramlarının muğlâklaştığı görülmektedir (İrdem ve Mutlu, 2016). Ayrıca köylerin statüsünün değiştirilmesiyle yerel varlık ve temsiliyetin kaybı yaşanmakta, bununla birlikte kırsal alanda yaşayanlara ekonomik açıdan kentsel yükümlülükler getirilmiştir (Dik, 2014; Adıgüzel ve Tek, 2014). Hukuksal açıdan bakıldığında ise 6360 Sayılı Kanunu ‘Anayasa 127. Maddesi ve AB Özerklik Şartnamesi’ ne aykırılık teşkil etmektedir (Genç, 2013; Gözüaçık, 2014). Kanunla beraber gelen kararların; tarım, orman ve mera gibi doğal alanların imara açık bir hale gelmesi konusunda da endişeleri artırmakta, köy dokusunun ‘korunamaması’ ve ‘kırın kentleşmesi’ sorunlarının yaşanmasını hızlandıracakı düşünülmektedir (Duru, 2013; Sağır ve Yalçın, 2016; Ögdül, 2013).

Kırsal yerleşimlerin doğal ve yapılı çevre özelliklerini, mekânsal karakterini tanımlayarak gelişmelere yön vererek, yere özgü yaklaşımlar ile kırın kentleşme sorunlarının önüne geçilmesi gerekmektedir. Dünyada bu sorunlara yönelik çözüm ve bir planlama aracı olarak köy tasarım rehberleri geliştirilmektedir. Owen (1999); köy tasarım rehberlerinin planlama aracı olmasının yanında, yerel toplulukların yaşadıkları yerleşimde sağlıklı bir gelişimin tamamlanmasında da bir araç olduğunu belirtmektedir. Yerleşim sakinlerinin değişen sosyo-ekonomik şartları altında, bugünün ihtiyaçları ile geçmişten gelen değerleri buluşturarak, kırsal yerleşimlerin mekânsal karakterini nasıl koruyarak geliştirilebileceği yönünde tavsiyelere ihtiyacı bulunmaktadır (Ögdül ve diğer., 2015). Dolayısıyla kırsal yerleşimdeki mekânsal gelişimlerde, yöre sakinleri ve planlama otoritesini yönlendirmesi adına köy tasarım rehberleri önemli bir araç olmaktadır.

1. 1 Çalışmanın Amacı ve Önemi

Çalışmada; kırsal alanların genel sorunları ve 6360 Sayılı Kanun'un getirdiği sorunlar, ihtiyaç programı Şekil 1.1' de verilmektedir.

Şekil 1.1 Çalışmanın temel problemleri ve ihtiyaç programı

Kırsalın yaşadığı problemlerin çözümüne yönelik ihtiyaç programından da anlaşılacağı üzere planlamaya ek kırsal alanlara özgü bir dokümana gerek duyulmaktadır. Çalışmanın amacı, kırsal alanların yaşadıkları sorunlarının çözümüne yönelik olan, 6360 Sayılı Kanun’ un getirdiği gibi değişikliklerden etkilenmeyen, planlama ve yasal mevzuata eklemlenebilen, halkın da katılımının sağlandığı, köy tasarım rehberlerinin geliştirilmesidir.

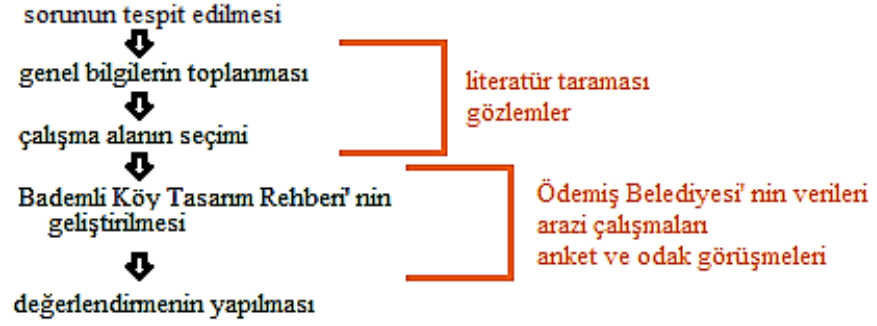
Kırsal planlama ve bu rehberlere yönelik Tablo 1.1’ de görüldüğü gibi henüz çok az sayıda tez çalışması olup, çalışma alanı olarak düşünülen İzmir Büyükşehir kırsal yerleşimleri için bu bağlamda bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda literatüre katkı sağlaması ve şehir planlama disiplinde kırsal yerleşimlere dikkat çekmesi çalışmanın önemini oluşturmaktadır.

Tablo 1.1 YÖK tez tarama sisteminden veriler (Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, 2017)

Anahtar Kelime	Tez Türü		Yıl		Konu (lar)
	Yüksek Lisans	Doktora	En Eski	En Güncel	
Kırsal planlama	2	2	1996	2013	Şehir ve Bölge Planlama
Köy Tasarım Rehberleri	2	-	2013	2015	Şehir ve Bölge Planlama, Peyzaj Mimarlığı
6360 Sayılı Kanun	4	1	2014	2016	Kamu Yönetimi (3), Şehir ve Bölge Planlama (1), İnşaat Mühendisliği (1)

1.2 Çalışmanın Süreci ve Yöntemi

Çalışma kapsamında; İzmir’de kır nüfusunun en fazla olduğu Ödemiş İlçesi kırsal yerleşimleri incelendiğinde, bilgiye erişim ve 3194 Sayılı İmar Kanun’ unda yer alan köy tasarım rehberi hazırlanabilir ibaresine uygun kırsal yerleşim olarak ‘Bademli’ yerleşimi seçilmiştir. Çalışmanın işleyişine yönelik izlenen süreçte, genel yöntemine dair genel şema Şekil 1.2’ deki gibidir.

Şekil 1.2 Çalışmanın yöntemine dair genel şema

Çalışmanın 2. Bölümünde, öncelikle temel kavramlara yer verilmektedir. Kır ve kent ayrımını yapabilmek, kentleşmeye bağlı durumlara ve kırsal sorunlarına yönelik tespitlerde bulunabilmek için bu kavramlar kısaca irdelenmektedir. Ayrıca kırsal alana dair mevzuat ve planlama sistemindeki yeri araştırılmıştır. Bununla beraber kırsal alanları etkileyen en son yasa 6360 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu'nun getirdiği değişim, sosyal, ekonomik, çevresel, hukuksal açılardan incelenmektedir.

Çalışmanın 3. Bölümünde; köy tasarım rehberlerinin tanımları, özellikleri ve ilkeleri aktarılmıştır. Daha sonra, Türkiye'de köy tasarım rehberleri ile ilgili çalışmalar ve yasal çerçevesi, Dünya'daki köy tasarım rehberleri örnekleri yer almaktadır. Son olarak, konuyla ilgili değerlendirme yapılarak genel bir 'Köy Tasarım Rehberi' izlencesi oluşturulmuştur.

Çalışmanın 4. Bölümünde; İzmir ili ve Ödemiş İlçesi kapsamında genel bilgiler aktarılmaktadır. İlçedeki kırsal yerleşimlerden seçilen 'Bademli' için köy tasarım rehberi hazırlanmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümü çalışmanın genel değerlendirmeleri, bulguları ve köy tasarım rehberlerinin geliştirilmesi ve planlama sistemindeki yerine dair değerlendirmeler ile tez çalışması son bulmaktadır. Bu çalışmanın kırsal alanlara dair sorunları yeniden gündeme getirmesi ile dikkat çekmesi ve geliştirilen köy tasarım rehberinin başka çalışmalara da katkı sağlaması beklenmektedir.

BÖLÜM İKİ

TÜRKİYE’ DE KIRSAL PLANLAMA VE İLGİLİ MEVZUAT

2.1 Kır ve Kent Kavramlarına Yaklaşımlar

Kavramsal olarak kır ve kent tanımları esas alınan kriterlere göre değişmekte, bununla beraber her ülkenin gelişim deneyimlerinin farklılığı nedeniyle ülkeden ülkeye de değişiklik göstermektedir. Literatürde, önemli düşünürlerin kente ilişkin bazı tanımlamaları ve kente yaklaşımları mevcuttur. Karl Marx; kenti, üretim araçları mülkiyeti temelinde, Bookchin ise bir eko-topluluk olarak düşünmekte, gelişimini zaman içinde aldığı şekilleri sadece bir pazar ya da üretim merkezi olmanın ötesinde nasıl bir işleyiş gösterdiğini anlamaya çalışmaktadır (Keleş, 2005; Bookchin, 1999’dan aktaran Topal, 2004). Emile Durkheim ise kenti işbölümü ve dayanışmanın esas olduğu ve bunun sonucunda yapının meydana geldiği bir oluşum olarak, tanımlamaktadır (Holton, 1999’dan aktaran Topal, 2004). Wirth; kenti toplumbilimsel açıdan ele almakta, nüfusa bağlı kent tanımlarının kenti katı bir biçimde sınırlandığını ve nüfusun büyüklüğü ile birlikte heterojenliğin ve yoğunluğun da kent tanımı için önemli olduğunu belirtmiştir (Wirth, 2002). Weber’ in kenti tanımlaması ise genel olarak ekonomik ve siyasi örgütlenme üzerinde durmaktadır (Weber, 2000’den aktaran Topal, 2004). Kent bilim terimleri sözlüğü kenti, toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi olarak tanımlamaktadır (Keleş, 1998). Kent, genel olarak heterojen ve yoğun bir nüfusun, ekonomiye dayalı sistemde yer edinmesi, örgütlenmesidir. Türk Dil Kurumu’nda yer alan tanıma göre kent, nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanıdır. Köy ise toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimidir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2017). Kentten farklı yerleşim alanları olan kırsal yerleşimler/köyler ise daha az yoğunlukta ve homojen bir nüfus yapısına

sahiptir. Kırsal yerleşimler tarımsal üretimin yerel ekonomiye hâkim olduğu veya tarımsal üretim aracının mülkiyeti ile toplumsal yeniden üretimin ve ilişkilerin belirlendiği bir toplumsal yapılanmayı, nüfus yoğunluğunun çok düşük olduğu yerleri ifade etmektedir (Urry, 1999).

Kır ve kent tanımlarında ülkemizde olduğu gibi dünyada da nüfus en önemli kıstas olarak görülmekte, AB resmi metinlerde de ülkeler arasındaki karşılaştırmayı kolaylaştırmak adına nüfus yoğunluğu esas alınmaktadır (Aydınlı ve Çiftçi, 2015). Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma İstatistik ve Ekonomik Bilgi Raporu'na (2013) göre; Avrupa Komisyonu' nun 2010 yılında belirlediği OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) metodolojisi, kırsallığın baskınlığını nüfus kriterine göre sınıflandırmaktadır. Buna göre kilometrekare başına 300 kişinin altında olduğu yerler kırsal alan sayılmakta ve bölgeler üç gruba ayrılmaktadır;

- Nüfusunun %50'den fazlasının kırsal alanlarda yaşadığı bölgeler, kırsallığı baskın bölgeler
- Nüfusunun %20–50 arasının kırsal alanlarda yaşadığı bölgeler, önemli ölçüde kırsal bölgeler
- Nüfusunun %20'inden azının kırsal alanlarda yaşadığı bölgeler ise, kentselliği baskın bölgeler olarak sınıflandırılmaktadır (Rural Development in the EU Statistical and Economic Information Report, 2013).

AB Kırsal Kalkınma İstatistik ve Ekonomik Bilgi Raporu verilerine göre kilometrekare başına düşen kişi sayısı 300 iken 2006 yılı raporunda 150 olarak yer almaktadır. Aynı zamanda kırsallığı baskın, kırsal ve kentselliği baskın bölgeler sınıflandırmasında yer alan %50'den fazla, %20-50, %20'den az aralıkları ; %50'den fazla, %15-50 ve %15'den az olarak yer almaktadır. Bu durum nüfus esasına dayalı tanımlamaların bile 6 yıl gibi kısa bir sürede değişim yaşadığı görülmektedir.

1988 yılında yayımlanan 'Kırsal Toplumun Geleceği' adlı Komisyon Belgesi ise kırsal alanları ulusal ekonomilerle entegre olma derecesine göre sınıflandırmıştır.

- Entegre kırsal alanlar; büyüyen bir nüfus, tarım dışı sektörlerle dayanan bir istihdam, bunun yanında toprağın kullanılmasında tarımın hala kilit role sahip olması, çevresel, sosyal ve kültürel miras yönünden tehditlerle karşı karşıya kalınması ve büyük şehirlere yakınlık, bu tür alanların özelliklerindendir.
- Orta derece kırsal alanlar; nispeten kentsel alanlardan uzaklık, tarım ve tarım dışı sektörlerin değişen oranlarda karışımı bir ekonomik yapı, geniş ölçekli çiftliklere rastlanılmaktadır.
- Tam kırsal alanlar; çok düşük nüfus yoğunlukları, çok düşük gelir seviyesi, yaşlı nüfus, tarımsal istihdama dayanan ekonomi, düşük yeterlilikte temel hizmet sunumu, çevreden izole olmaya sebep olacak coğrafi özellikler bu tür alanların özellikleridir (Can, 2007).

Türkiye’ de köy (kırsal yerleşim) ve kent kavramlarının tanımlarında ön plana çıkan yasal çerçeve 1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu ‘dur. Nüfusu 2000’den aşağı olan yerleri köy, 2000 ile 20.000 arasında olan yerlere kasaba ve 20.000’den fazla nüfuslu yerleşim yerlerini de şehir olarak nitelendirilmiştir (442 Sayılı Kanun, 2016). TÜİK tarafından kır ve kent ayrımı konusunda bir takım ölçütler geliştirilmiş, ilk ölçütte idari bölünme esas alınarak il ve ilçe merkezleri ‘kent’, diğer tüm yerleşim birimleri ‘köy’ olarak kabul edilmektedir. Geliştirilen ikinci ölçütte ise 1965 yılından 1985 yılına kadar olan süreçte 10.000 nüfus kriteri esas alınmıştır ve 1985 yılından sonraki süreçte nüfusun istihdam alanları, yerleşim yerindeki banka sayıları vb. kriterlere göre bu ölçüt 20.000’e çıkarılmıştır (İrdem ve Mutlu, 2016; TÜİK, 2016). Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji Raporu, Türkiye’de farklı kamu kurumlarınca uygulanan faaliyet ve amacına göre tanımların değiştiğini vurgulayarak iki farklı tanıma yer vermiştir. İlk tanımda temel kriter yerleşim yerlerinin idari statüsü esas alınmakta, il ve ilçe merkezleri dışında kalan tüm yerleşimler (beldeler dahil) köy olarak kabul edilmekte ve istatistikler köy şehir olarak üretilmektedir. İkinci tanımda yine nüfus kriteri bulunmakta, Kalkınma Bakanlığı tarafından yürütülen ve 1982 yılında sonuçlanan Kent Eşiği Araştırmasına göre asgari olarak kentsel fonksiyon gösteren yerlerin nüfusu 20 bin kabul edilmiştir (Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji Raporu [UKKS], 2015). Ancak 6360 sayılı Büyükşehir Kanunu’ndan sonra kırsal alanların mevcut tanımlar üzerinden değerlendirilmesi güçleşmiştir. Artık kır ve kent

tanımlamalarında nüfus gibi temel parametre dışında dikkate alınması gereken husus idari yapı, kırsal ve kentsel alanlar arasında gelişen fonksiyonel ilişkiler olup kırsal alanlar için kademeli veya çoklu tanımlar üretilmesi gerekmektedir (UKKS, 2014).

Kent ve kır tanımlarına retrospektif olarak bakıldığında kale ve sur varlığı kent kavramını tanımlamada önemli bir ölçüt olarak tanımlanmakta, Ortaçağdaki en önemli kent tanımı olarak Marver'in 'duvarlarla çevrili insan yerleşmeleri' ifadesi olduğu görülmektedir (Topal, 2004). Bugün ise gelişmenin getirdiği değişimlerden dolayı nüfus ölçütü kullanılmasının da yeterli kalmadığı görülmektedir. Kent ve kır kavramları ile birlikte ayrımları da toplumsal, ekolojik, iktisadi politik ve teknolojik gibi çeşitli alanlardaki değişimlerle beraber değişmekte ve değişmektedir. Kentlerin ilk olarak M.Ö. 6000 yıllarında belirmeye ve M.Ö. 4000 yıllarında tam olarak kendisini göstermeye başladığı zamanlarda, köy ve kasaba olarak tanımlanan yerleşimlerden çok farklı olmadığı ifade edilmektedir (Hatt ve Reiss, 2002). Eskiden kır ve kent yerleşimleri belirgin bir farkla ifade edilememekte iken kentleşme ile birlikte süreç içerisinde yaşanan değişimler bu farkı artırmıştır. Sanayi devriminden sonra hızlı bir kentleşme sürecine giren kentler hem gelişmeye devam etmiş hem de kırdaki nüfusu kendine çekerek nüfus artışı ile kentleşmiştir. Bu noktada kentleşmeye değinmek gerekirse; Keleş'in 'Kentleşme Nedenleri' olarak belirttiği ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyal/psikolojik etmenlerin etkisi altında gerçekleşmekte olan çağdaşlaşmadır (Keleş, 2012). Çağdaşlaşma olarak ifade edilmek istenen, kentleşme temelinde uygarlıkla ilişkili bir kavramdır.

Türkiye' de önceleri tarımın makineleşmesiyle başlayan kentleşme olgusu daha sonraki dönemlerde farklı etmenlerin eklenmesiyle devam etmekte ve son yıllarda bu etmenlerin başında yasal yönetsel düzenlemeler gelmektedir (Aydınlı ve Çiftçi, 2015). Kavramlarda tek bir kriterin ve sabit bir tanımının olmamasının yanı sıra kent ve kır tanımları son yasal düzenlemeden de oldukça etkilenmiştir. 6360 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu ile büyükşehirlerde köyler mahalleye çevrilmiştir. Kırsal alanlar olarak tanımladığımız ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlayan köylüler de bu yasa ile birer büyükşehir mahallelisi haline dönüşmüştür ve büyükşehirde yaşamının getirdiği sorumlulukları üstlenmeleri beklenmektedir.

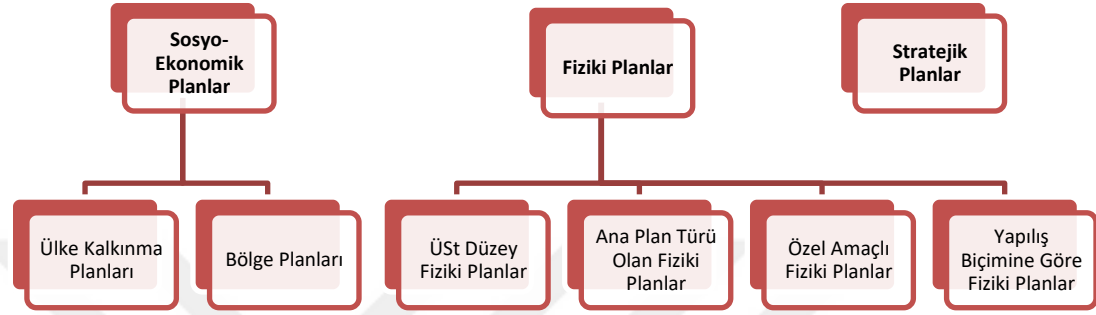
Mahalle ile köy arasında ise oldukça farklılıklar bulunmaktadır. Kavramsal olarak mahalle ‘bir yere konmak, yerleşmek’ anlamına gelen Arapçada hâlel kökünden üretilmiş bir mekân ismi, kelimeye kaynaklık eden mahal sözcüğü yer, yöre, mevzi anlamına gelmektedir (Çelik ve Altınparmak, 2013;TDK, 2017). Mahalleler Anayasa’nın 127.maddesinde söz edilen idari birimlerden biri olarak sayılmamaları, kamu tüzel kişiliklerin olmayışı, kendilerine özgü bütçe, personel bulunmaması sebebiyle yerel yönetim birimi değildirler. Oysa köy muhtarlığı anayasasının 127.maddesine göre kamu tüzel kişiliğine sahip bir yerel yönetim birimidir ve 442 s. Köy kanununa göre köyün organları köy derneği, köy muhtarı ve ihtiyar heyetidir. Bu nedenle kiralama satış, vergi toplama mahkemede temsil gibi birçok yetkisi vardır (Çelik ve Altınparmak, 2013).

Kent-Kır kavramlarının tek bir tanımı olmadığı gözlemlenmekte ve tek bir esasa dayalı olarak tanımlanmaması gerekmektedir. Süreç içerisinde değişen sosyo-ekonomik, teknolojik ve siyasal etmenler bu kavramları da değiştirmektedir. Aslında kent ve kır kavramları için keskin çizgilerle ayrı bir tanımlamadan uzaklaşılmıştır. Artık kır ve kent arasındaki ayırımın ‘tür’ ayırımı değil, bir ‘derecelendirme’ olduğu kabul edilmektedir (Carter, 1990 ’dan aktaran MSGÜ, 2007). Kır ve kent kavramları birbirleriyle olan etkileşimleri incelenerek, farklılık oluşturan etmenlerin derecelendirme amacıyla ele alınması ile oluşan çoklu bir sistem olarak ortaya konulmalıdır.

2.2 Türkiye’deki Planlama Sisteminde Kırsal Alanların Yeri

Plan; bir işin gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzen olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2017). Kent planının içeriğini ise Keleş (2012, s. 171) şu şekilde ifade etmektedir: *Kent planı, araştırmalardan elde edilen bilgileri özetleyen bir giriş, çözümlemelerden elde edilen bilgileri içeren bir varsayımlar bölümü ve bunlara dayanılarak saptanmış erekler bildiriminden oluşan bir plan raporu ile haritadan çok bir şemaya benzeyen ve kentin gelecekteki arazi kullanılış biçim ve bölgelerini, ulaşım ağını ve kent ve tesislerini şematik olarak gösteren tasarım belgesinden oluşmaktadır.* Türkiye’de mekânsal gelişmelere yön veren bu planlama

alışmaları genellikle kent odaklı olup kırsal alanlara dair yaklaşımlar ise bunlara eklenmiştir. Ayrıca Türkiye’de planlama çalışmaları birçok kurum ve kuruluşun yetki alanında yer almaktadır. Planlar Şekil 2.1’ deki gibi Sosyo-Ekonomik, Fiziki ve Stratejik Planlar olarak gruplandırılmaktadır.

Şekil 2.1 Plan türleri şeması (Üstündağ ve Şengün, 2011’ den düzenlenerek aktarılmıştır)

2.2.1 Sosyo-Ekonomik Planlar

2.2.1.1 Ülke Kalkınma Planları

Ülke kalkınma planları; 1963 yılında Türkiye’de planlı dönemin başlaması ile uygulamaya konulmuş, ekonomik, sosyal, kültürel, nüfus, yerleşim, sağlık gibi altyapı verileriyle bölgesel eşitsizlikleri gidermek adına 5 yıllık periyotlarla oluşturulmaktadır (Üstündağ ve Şengün, 2011). Kalkınma planları yaklaşımlarında; 1960-1980 planları: karma ekonomi, bütüncül iken 1980-2000 planları: liberal, stratejik olarak nitelendirilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2017a).

2.2.1.2 Bölge Planları

Bölge planları, sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını belirlemek üzere hazırlanmaktadır. Bölge planları hazırlığı ve koordinatörlüğü için kalkınma ajanslarını görevlendirilmiş, 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu,

Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun'unda da kalkınma ajanslarının tüm faaliyetlerini bölge planları çerçevesinde yürütmeleri gerektiği ifade edilmiştir (İzmir Kalkınma Ajansı [İZKA], 2017).

Kırsal yerleşimler sosyo-ekonomik planlar çerçevesinde incelendiğinde; kırsal fiziki ve sosyal altyapının geliştirilmesi, ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve yerel düzeyde kamunun hizmet sunum kapasitesi güçlendirilmesine yönelik gelişimleri desteklemektedir. Kırsalın kalkınması açısından önem arz etmekte ancak bu yaklaşımlar politikalar özelinde yer almakta ve kırsala özgü mekânsallaşamamaktır.

2.2.2 Fiziki Planlar

2.2.2.1 Üst Düzey Fiziki Planlar

Mekânsal Strateji Planı; ülke kalkınma politikalarını ve bölgesel gelişme stratejilerini dikkate alarak alt kademe planlara aktaran, kentsel ve kırsal yerleşmelerin ulaşım sistemi, sosyal ve teknik altyapının yönlendirilmesine dair mekânsal stratejileri belirleyen, yatırım yerlerinin belirlenmesi konusunda yönlendirme sağlayan, 1/250.000, 1/500.000 veya daha üst ölçek haritalar üzerinde şematik ve grafik dil kullanılarak hazırlanan, tematik paftalar ve raporu ile bütün olan planlardır (Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2017; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı [ÇŞB], 2017).

Metropolitan Nazım İmar Planlar; bölge planları ve çevre düzeni planları arasında Metropolitan Alan Planları, kapsam ve ölçek bakımından bölge planları ile çevre düzeni planları arasında yer alması gereken planlardır ve 3194 sayılı İmar Yasası'nın 'Tanımlar' ve 'Planlama Kademeleri' içinde yer almayıp ancak 9.maddesinde adı geçmektedir (Ersoy 2006'dan aktaran Simavlı, 2013).

Çevre Düzeni Planları; konut, sanayi, tarım, turizm gibi sektörler ile kentsel-kırsal yapı ve gelişme ile doğal ve kültürel değerler arasında koruma kullanma dengesini

sağlayan ve arazi kullanım kararlarını belirleyen yönetsel, mekânsal ve işlevsel bütünlük gösteren sınırlar içerisinde, varsa bölge kararlarına uygun olarak yapılan, genellikle 1/25.000, 1/50.000, 1/100.000 ölçekte hazırlanan, plan notları ve raporu ile bir bütün olan planlardır (Yıldız, 2009, s.104).

2.2.2.2 Ana Plan Türü Olan Fiziki Planlar

Nazım İmar Planı; kadastral durumu işlenmiş olarak varsa bölge veya çevre düzeni planlarına uygun bir şekilde hâlihazır haritalar üzerine, genel kullanım biçimlerini, başlıca bölge tiplerini, bölgelerin gelecekteki nüfus yoğunluklarını, gerektirdiğinde yapı yoğunluğunu, çeşitli yerleşme alanlarının gelişme yön ve büyüklükleri ile ilkelerini, ulaşım sistemlerini ve problemlerinin çözümü gibi hususları göstermek ve uygulama imar planlarının hazırlanmasına esas olmak üzere düzenlenen, detaylı bir raporla açıklanan ve raporu ile beraber bütün olan plandır (3194 Sayılı Kanun, 2017).

Uygulama İmar Planı; onaylanmış hâlihazır harita üzerine varsa kadastral durumu işlenmiş olarak nazım imar planı esaslarına göre çizilen ve çeşitli bölgelerin yapı adalarını, bunların yoğunluk ve düzenini, yolları ve uygulama için gerekli imar uygulama programlarına esas olacak uygulama etaplarını ve diğer bilgileri ayrıntıları ile gösteren plandır (3194 Sayılı Kanun, 2017).

2.2.2.3 Özel Amaçlı Fiziki Planlar

İslah İmar Planı; mevcut durum dikkate alınarak ‘Düzensiz, sağlıksız ve aykırı biçimde oluşmuş yapı toplulukların veya yerleşme alanlarının, dengeli ve sağlıklı bir hale getirilmesi amacıyla yapılan planlardır’ (Keleş, 2012, s.176).

Özel Çevre Koruma Planı; 23/3/2012 tarihli ve 28242 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan ‘Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmeliği’nde yer aldığı gibi milli parklar, tabiat parkları, tabiatı koruma alanları gibi alanlarda oluşturulan özel çevre koruma bölgelerinde koruma amaçlı yapılan planlardır. Planlar, varsa bölge için hazırlanmış bilimsel çalışmalar da dikkate alınarak 3194 sayılı Kanun ve

14/6/2014 tarihli ve 29030 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde belirtilen esaslara uygun olarak hazırlanır (3194 Sayılı Kanun, 2017; 29030 Sayılı Yönetmelik, 2017).

Köy Yerleşme Planı; hazırlanan harita veya ölçekli kroki üzerinde (Mülga) Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünce tespit edilecek teknik esaslara göre; konut, komisyon tarafından tespit edilen sosyal tesisler ve köyün diğer ihtiyaçları için gerekli parselleri ve yolları ölçek dâhilinde işlenmesi ile hazırlanır (Köy Yerleşme Alanı Uygulama Yönetmeliği, 2017).

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Planları; 4957/2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 3 üncü maddesinde tanımlanan Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezlerinde yapılacak olan, turizm türleri ile kültür ve eğitim, eğlence, ticaret, konut ve her türlü teknik ve sosyal altyapı alanlarından bir veya daha fazlasını kapsayan, bu kapsamda kaynaklar arasında koruma-kullanma dengesini ve sektörel kalkınmayı sağlayan planlardır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017).

Ulaşım ana planı; şehrin mekânsal, sosyal ve ekonomik özelliklerine göre ulaşım ihtiyaç ve talepleri ile sürdürülebilir gelişmeyi dikkate alarak; şehir ve yakın çevresinin ulaşım sistemini, ulaşım ağını, standart ve kapasiteleri ile ulaşımın türlere dağılımını, kara, deniz ve hava ulaşımı ve bu ulaşım türlerinin birbirleriyle entegrasyonu, bu türlere ait transfer noktalarını, depolama ve aktarma merkezlerini, ticari yük koridorlarını ve toplu taşıma güzergâhları ile gerektiğinde otopark, bisiklet ve yaya yolları, erişilebilirlik ve trafik konularında gereken ayrıntıları belirleyen, toplu taşımaya ağırlık veren ve öncelikli kılan, kısa ve uzun dönemde ulaşım türlerine ait sorunlara çözüm önerilerini ortaya koyan, gerektiğinde şehrin üst ve alt kademe planları ile eşgüdümlü olarak hazırlanabilen, plan paftası ve raporuyla bir bütün olan plandır (Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2017).

Koruma Amaçlı İmar Planı; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca belirlenmiş sit alanları için hazırlanan her ölçekte planlardır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017).

Milli Park Geliştirme Planı; korunması gereken kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu alanlarda, özellik ve nitelikleri göz önünde tutularak, koruma ve kullanma amaçlarını gerçekleştirmek üzere yapılan planlardır (Üstündağ ve Şengün, 2011).

Organize Sanayi Bölgeleri ve Endüstri Bölgeleri İçin Hazırlanan Planlar; 4562 Sayılı Organize Bölgeleri Yasası'nın (2000) 4. Maddesi ve Endüstri Bölgeleri Yasası'nın (2002) 4. Maddesinin verdiği yetki ile ilgili bölgelerde planlı gelişimi sağlamak için hazırlanmaktadır (Keleş, 2012).

2.2.2.4 Yapılış Biçimine Göre Fiziki Planlar

Revizyon İmar Planı; İmar Planlarının gereksinimleri karşılamadığı durumlar ve üst kademe plan kararlarına uygunluğunun sağlanması amacıyla planın ya da bir bölümünün yenilenmesi ile yapılmaktadır (Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2017).

Mevzii İmar Planı; yürürlükte olan her tür ve ölçekteki plan sınırları dışında ve planla bütünleşmeyen bir konumdaki alanlar için hazırlanan, gerekli teknik altyapı ve sosyal gereksinimleri karşılayan raporuyla bir bütün olan imar planıdır (TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2017).

İlave İmar Planı; imar planlarının gereksinimlere yanıt veremediği durumlarda, imar planına ek olarak arazi kullanım ve ulaşım açısından bütünlük içerisinde hazırlanan planlardır (Keleş, 2012).

Fiziki planlar çerçevesinde bakıldığında, özellikle üst ölçekli fiziki planlarda kırsal yerleşmeler için gelişme alanları planda düzenlenmemekte, mevcut yerleşik alan sınırları belirlenmektedir. Koruma Amaçlı İmar Planı gibi özel amaçlı imar planları kırsal yerleşimlere özgü üretilebilmekte ve yerel yönetimlerin koruma amaçlı imar planlarını hazırlama süreçlerinde halkın katılımını sağlamaları gerekmektedir. Ancak, Altınörs Çırak (2010)'un belirttiği gibi, koruma amaçlı imar planlarının alanda yaşayan halkın gereksinimleri ve refahını gözetici olması beklenmekte iken

uygulamalar incelendiğinde halkın katılımı ilkesinin yalnızca birtakım göstermelik tutanaklar üzerinde kaldığı ve alandaki mevcut sosyal yapının dışlandığı görülmektedir.

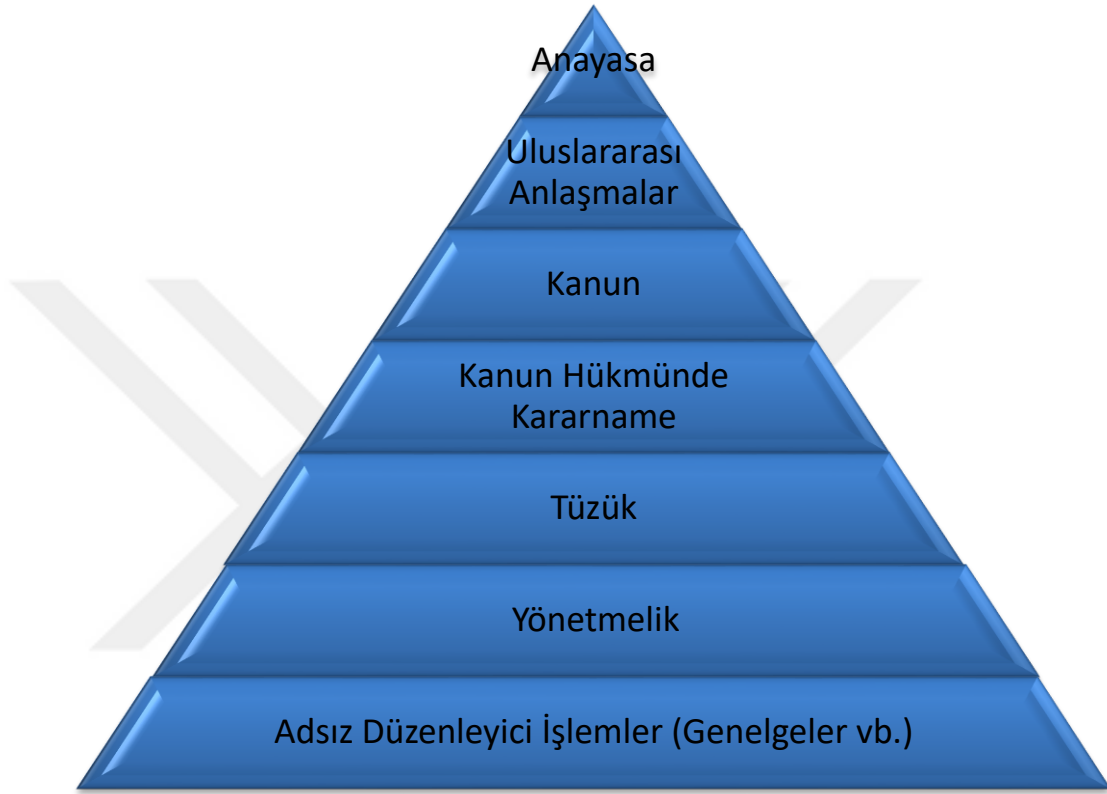
2.2.3 Stratejik Planlar

Stratejik planlar, fiziki planlardan farklı olarak yerleşimi biçimlendiren değil kamu idarelerinde yönetim süreçlerini oluşturan ve yönetim kalitesini artırmak amacıyla yapılan planlardır. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu 10/12/2003 tarihinde yürürlüğe girmiş ve içeriğinde belirtilen tüm kamu kuruluşları için stratejik planlama zorunlu hale getirmiştir. Kalkınma Bakanlığı tarafından, hangi kamu idarelerinin stratejik plan hazırlayacağı, stratejik planlama sürecine ilişkin takvim ve usul ve esasların belirlenmesi üstlenilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2017b). Kamuda Stratejik Yönetim adı altında ‘Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’ tarafından Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020) Planı hazırlanmıştır. Bu plan türü de stratejik planlar kategorisinde yer almaktadır.

Kırsal yerleşmeler özelinde stratejik planlar incelendiğinde, özellikle belediye kurumlarının hazırladığı dönemsel stratejik planlar yerelin potansiyellerini ön plana çıkarmak adına oldukça önemlidir. İl/ ilçe kapsamında hazırlanmasından dolayı kırsal yerleşimlere özgü detaylara çok fazla girilmemekte, gelişimine yönelik uygulamalar yetersiz kalmaktadır. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020) Planı ise yerel ölçekte olmasa da kırsal alanlar özelinde hazırlanması iyi bir gelişme olarak görülmektedir.

2.3 Kırsal Alanların Yasal Mevzuat İçerisindeki Yeri

Türkiye hukuku, belli bir düzende yer almaktadır. Normlar hiyerarşisi ve ya hukuk düzeni piramidine göre belli bir hiyerarşi bulunmakta Şekil 2.2’ deki gibidir.

Şekil 2.2 Normlar hiyerarşisi (Kuluçlu, 2008)

Kırsal alanlara yönelik yasal düzenlemelere ilişkin temel dayanaklar; 442 Sayılı Köy Kanunu, 3194 Sayılı İmar Kanunu, 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 6360 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’dur. Ayrıca Kıyı Kanunu, Mera Kanunu gibi köy yerleşimindeki doğal alanları etkileyen kanunlarda bulunmaktadır. Kırsal alanları yakından ilgilendiren yönetmelikler Plansız Alanlar Tip İmar Yönetmeliği, Köy Yerleşme Alanı Uygulama Yönetmeliği’ (Yıldız, 2009) ve yardımcı yönetmelikler de bulunmaktadır. Tablo 2.1’ de kanunlar, Tablo 2.2’ de ise yönetmelikler yer almaktadır.

Tablo 2.1 Kırsal alanlara dair kanunlar (Mülga Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2008 ve KOKAP, 2014' den düzenlenerek aktarılmıştır)

KANUN ADI	Resmi Gazetede Yayımlanma Tarihi	KABUL SAYI
Köy Kanunu	1924, Değiştirme en son: 2017	442, Değiştirme en son: KHK/690
İmar Kanunu	1985, Değiştirme en son: 2016	3194, Değiştirme en son: KHK/678
İl Özel İdaresi Kanunu	2005, Değiştirme en son: 2015	5302, Değiştirme en son: 6645
On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	2012, Değiştirme en son: 2016	6360, Değiştirme en son: 6745
On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	2012, Değiştirme en son: 2016	6360, Değiştirme en son: 6745
Orman Kanunu	1956, Değiştirme en son: 2016	6831, Değiştirme en son: 6745
Köy İçme Suları Hakkında Kanun	1960, Değiştirme en son: 2008	7478, Değiştirme en son: 5728
Kamulaştırma Kanunu	1983, Değiştirme en son: 2016	2942, Değiştirme en son: 6754
Çevre Kanunu	1983, Değiştirme en son: 2015	2872, Değiştirme en son: Anayasa Mah. 2014/116 Sayılı Karar
Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu	1984, Değiştirme en son: 2014	3083, Değiştirme en son: 6537
Köye Yönelik Hizmetler Hakkındaki Kanun	1985, Değiştirme en son: 2005	6705, Değiştirme en son: 5286

Tablo 2.1 devamı

Kadastro Kanunu	1987, Değiştirme en son:2013	3402, Değiştirme en son: Anayasa Mah. E.:2011/139, K.: 2012/205 Sayılı Karar
Kıyı Kanunu	1990, Değiştirme en son: 2016	3621, Değiştirme en son: KHK/678
Mera Kanunu	1998, Değiştirme en son: 2017	4342, Değiştirme en son: 6824
Büyükşehir Kanunu	2004, Değiştirme en son: 2013	5216, Değiştirme en son: 6462
Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu	2005, Değiştirme en son: 2014	5403, Değiştirme en son: 6537
Belediye Kanunu	2005, Değiştirme en son: 2016	5393, Değiştirme en son: 6758
Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun	2006, Değiştirme en son: 2014	5449, Değiştirme en son: 6552
Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun	2007, Değiştirme en son:2013	5648, Değiştirme en son: 6385

Kanun ve yönetmeliklerin kırsal alanlar açısından incelenmesi ayrı ve detaylı bir konudur. Kırsal alanları doğrudan ilgilendiren en temel kanun, 1924 tarihli 442 sayılı Köy Kanunu, bugüne kadar 28 farklı kanun ile ilave ve değişikliğe uğramıştır. Köy yerleşik ve gelişme alanlarında hazırlanacak köy yerleşim planları ile ilgili ayrıntılı hükümler içermekte olup köylerin fiziksel düzenlemesinin yanında sosyal ve ekonomik gelişimini de düzenleyici hükümler bulunmaktadır (442 Sayılı Kanun, 2017).

Tablo 2.2 Kırsal alanlara dair yönetmelikler (Mülga Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2008 ve KOKAP, 2014'den düzenlenerek aktarılmıştır)

YÖNETMELİK ADI	Resmi Gazetede Yayımlanma Tarihi	KABUL SAYI
Köy Yerleşme Alanı Uygulama Yönetmeliği	1987	-
Orman Köylülerin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik	1997	-
Sınır Anlaşmazlığı, Mülki Ayrılma ve Birleşme ile Köy Kurulması ve Kaldırılması Hk. Yönetmelik	1998	19811
Plansız Alanlar Yönetmeliği	1999	18916
Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik	1985	18916
Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği	2014	29030
Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği	2013	28784
Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik	2008	27051
İskân Kanunu Uygulama Yönetmeliği	2002	24849
Mera Yönetmeliği	1998	23419
Kıyı Kanunun Uygulanmasına Yönelik Yönetmelik	1990	20594
Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu Uygulama Yönetmeliği	1985	18796
Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu Uygulama Yönetmeliği	2005	26024

3194 Sayılı İmar Kanunu, daha çok kentsel alanlardaki mekansal gelişmeleri yönlendirici kararlar içermektedir. Kırsal alanlara yönelik doğrudan kararlar içermemektedir. Ancak 2013 yılında kırsal alanlarla ilgili olarak ek madde ile ‘Köy Tasarım Rehberi’ hazırlanabilir ibaresi eklenmiştir (3194 Sayılı Kanun, 2017). (Bu ek maddeye yönelik detaylar Köy Tasarım Rehberleri ile ilgili yasal mevzuat bölümünde açıklanmaktadır)

22.02.2005 Tarih ve 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu bugün büyükşehir olmayan illerdeki mücavir alan sınırı dışındaki kırsal alanlar ile ilgilenmektedir. Kırsal alanlara yönelik kamu hizmetlerini yerellik ilkesi bağlamında tek bir idareden sağlanmaktadır. Köy yerleşim planlarının yapımı/onaylanması, ilgili hususların düzenlenmesi, alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi gibi kırsala yönelik hizmetleri gerçekleştirmektedir (Mülga Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2008).

Kırsal alanların düzenlenmesinde; Plansız Alanlar Yönetmeliği’nin dışında 442 Sayılı Köy Kanunun hükümlerine dayanılarak yayımlanan Köy Yerleşme Alanı Uygulama Yönetmeliği, köy yerleşme alanlarının tespiti ve bu alanlarda yapılacak uygulamaları, köy yerleşme planlarının yapımı onanması hususlarını düzenlemektedir (Mülga Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2008).

Türkiye’deki yasal mevzuat ve planlamada kırsal alanların yeri kısaca belirtmek gerekirse, özellikle imar kanunları kentsel alanları doğrudan, kırsal alanları dolaylı olarak ilgilendirmektedir (Mülga Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2008). Kırsal alanlara yaklaşımlarda ‘yer’ e, ‘kır’ a özgü kararların benimsenmemektedir. En güncel olarak 2012’de kabul edilen 6360 Sayılı ‘On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’ ile büyükşehirlerde köy kavramı kaldırılarak her köy ve beldeler bağlı bulunduğu ilçenin/ilin mahallesi konumuna dönüşmüştür. Yasal sistemde yeterince yer edinememenin yanında tamamıyla yerelleşmeden uzak bir karar olduğu gözlemlenen kanun hakkındaki detaylar ayrı bir alt bölüm olarak verilmektedir. Genel olarak görüldüğü gibi kırsal alanları doğrudan ilgilendiren ve

yere özgü kararlar getirilmesini teşvik eden kanun ve yönetmelikler yetersiz olmaktadır.

2.4 6360 Sayılı Büyükşehir Kanunun Kırsal Alanlar Açısından İncelenmesi

2.4.1 6360 Sayılı Yasaya Genel Bakış

Kamu organizasyonlarında yönetim biçimlerinin hukuksal zemini, mekânsal ve sosyo-ekonomik yapıları etkilemesi açısından oldukça önem arz etmektedir. Organizasyon biçimlerinin belirtildiği; 1982 Anayasası'nın 127. Maddesinde mahalli idare birimleri; ' il (il özel idaresi), belediye ve köy' kuruluşları olarak aktarılmakla beraber 'büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir' ifadesi kanunla kurulan büyükşehir belediyelerinin de yasal bir mahalli idare birimi olarak nitelendirilmektedir (1982 Anayasası, 2016). Derdiman; (2012) büyükşehir belediyelerine ihtiyaç duyulmasının sebeplerini; şehirleşme süreçlerinde yaşanan gelişmeler, şehirlerin büyümesi ile komşu belediyelerin birbirine yaklaşıp sorunların ortaya çıkması ve bu sorunların birlikte ele alınarak belediyeler arasında işbirliği gerektirmesi olarak ifade etmiştir. Genellikle nüfus ve ilçe sayısı ile ilişkilendirilen büyükşehir kavramı 1984 yılında 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun ile yasal temele ilk defa girmiştir. Bu kanundan sonra 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenen büyükşehir belediyeleri 3030 sayılı kanunla, sonraki süreçte 2004 yılında 5216 sayılı kanun ve son olarak 2013 yılında 6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile tamamen yenilenmiştir (Demirkol, bt). Büyükşehir belediyelerinin tanımlanması, nüfus şartı ve sınır kriterlerine göre kronolojik olarak bakıldığında Tablo 2.3' de görüldüğü üzere son kanunla sınır ve nüfus kriterinin önemli ölçüde değişmektedir.

Tablo 2.3 Büyükşehir kanunlarının değerlendirilmesi (Demirkol, bt)

Kriter / Kanun	3030 sayılı kanun	5216 sayılı kanun	6360 sayılı kanun
Resmi gazetede yayımlandığı tarih	12/ 12/ 1984	23/7/2004	6/ 12/ 2012
Büyükşehir tanımı	Belediye sınırları içinde, merkez ilçe dâhil, birden fazla ilçe bulunan şehirleri...	En az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan...	Sınırları il mülki sınırları olan...
Nüfus şartı	Yok	Belediye sınırına en fazla 10.000 metre uzaklıktaki nüfusu 750.000'den fazla olan	Toplam nüfusu 750.000 'den fazla olan
Sınır	Belediye sınırı	Belediye sınırı	İl sınırı

Türkiye’de ilk büyükşehir belediyeleri; şehir nüfusunun fazla ve şehirleşmenin yoğunlaştığı alanlarda belediye hizmetlerinin yürütülmesinde kolaylık sağlamak amacıyla 1984 yılından itibaren kurulmaya başlanmıştır (Bekdemir ve diğer., 2014).27.06.1984 tarihli ve 3030 Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile İstanbul, Ankara ve İzmir Büyükşehir Belediyeleri,

05.06.1986 tarihli ve 3306 sayılı kanun ile Adana,

18.06.1987 tarihli ve 3391 sayılı kanun ile Bursa,

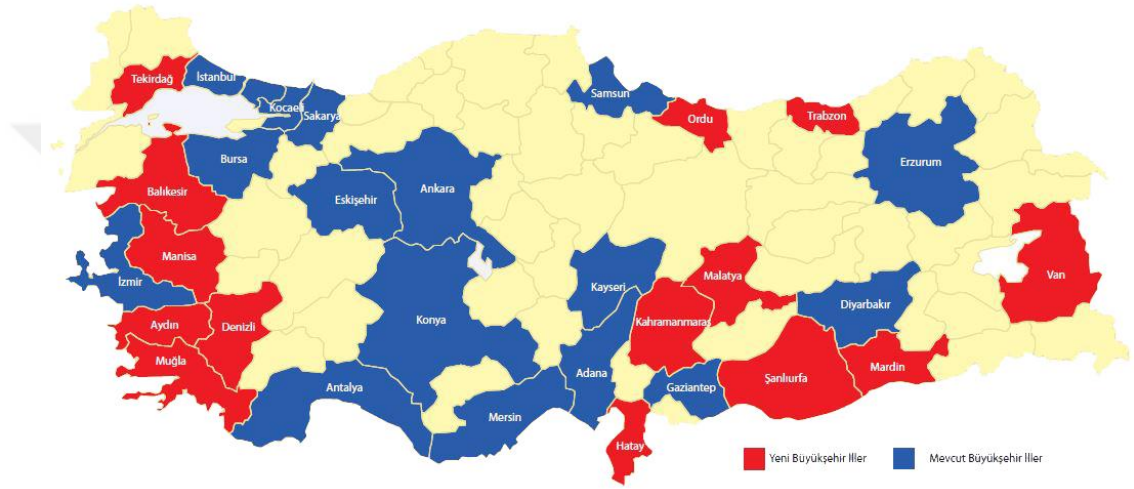
20.06.1987 tarihli ve 3398 sayılı kanun ile Gaziantep, Konya,

07.12.1988 tarihli ve 3399 sayılı kanun ile Kayseri,

02.09.1993 tarihli ve 504 sayılı Yedi İlde Büyükşehir Belediyesi Kurulmasına Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit, Mersin ve Samsun,

14.01.2000 tarihli ve 593 sayılı Sakarya İlinde Büyükşehir Belediyesi Kurulmasına Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Sakarya büyükşehir belediyesine dönüştürülerek toplam 16 ilde büyükşehir belediyesi kurulmuştur (Çelik ve Altıparmak, 2013).Son olarak6/12/2012 tarihinde resmi gazetede yayımlanan ‘On

Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun' ile Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinde, sınırları il mülki sınırları olmak üzere aynı adla büyükşehir belediyesi kurulmuş ve bu illerin il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür (Şekil 2.3). Böylece büyükşehir belediye sayısı 30'a yükselmiştir.

Şekil 2.3 6360 Sayılı Kanun öncesi ve sonrası büyükşehirlerin gösterimi (Çelikyay, 2014)

6360 Sayılı Kanunla beraber en önemli değişiklikler;

- Bütün büyükşehir belediye sınırları il sınırı olmuştur.
- Büyükşehirlerde il özel idareleri kaldırılmıştır.
- İl özel idarelerince kullanılan haklar ve yetkiler ile yürütülen görevler, il özel idaresi bulunmayan illerde Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığınca kullanılacak ve yürütülecektir.
- Yeni ilçeler kurulmuştur;
- Belde belediyeleri belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı bulundukları ilçenin belediyesine katılmıştır.
- Büyükşehir illerinin bucakları ve bucak teşkilatları kaldırılmıştır.

- Büyükşehir illerine bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış, köyler mahalleye dönüşmüştür.
- Büyükşehir belediyeleri dışındaki illerde nüfusu 2.000’den az olan belde belediyeleri köye dönüştürülmüştür.
- Merkezi yönetim payları yeniden düzenlenmiştir.

Kanunla beraber sadece büyükşehir sayısında artış olmamış büyükşehir olan yerlerde birçok değişikliğe de gidilmiştir. Değişikliklerin niceliksel olarak ifade etmek gerekirse Tablo 2.4’ de görüldüğü gibi 6360 sayılı yasa sonrası kaldırılan yerel yönetim birimlerinden toplam belediye sayısı 1.998, il özel idare sayısı 30 ve köy sayısı ise 16.561’ dir.

Tablo 2.4 6360 öncesi ve sonrası yerel yönetim birimlerinin sayısı (Adıgüzel ve Tek, 2014)

Yerel Yönetim Birimleri (YYB)	6360 öncesi YYB	6360 ile kurulan YYB	6360 ile kaldırılan YYB	6360 ile kurulan YYB
Büyük Şehir Belediyesi (BŞB)	16	14	-	30
BŞ İlçe belediyesi	143	25	-	519
İl Belediyesi	65	-	14	51
İlçe Belediyesi	749	2	349	416
Belde Belediyesi	1.977	-	1.635	342
Toplam Belediye	2.950	41	1.998	1.358
İl Özel İdare	81	-	30	51
Köy	34.395	-	16.561	17.834
Mahalle	19.103	-	17.637	36.740

Türkiye nüfusunun %83’ü belediye sınırları içerisinde yaşamakta olup bunun %55’i büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde. Bu yasayla Türkiye nüfusunun %78’ine denk gelen 56 milyon kişi büyükşehir belediye sınırları içerisinde yaşamaya başlamıştır (Çelik ve Altıparmak, 2013). Adalet ve Kalkınma Partisi Raporu (2012), 6360 Sayılı Kanun’ un amacını; ‘*Hizmet siyasetinin, dolayısıyla çağdaş belediyecilik anlayışının gerekliliği olan en yüksek verimlilikle, hızlı ve kaliteli hizmet bütünlüğünün sağlanması*’ olarak ifade edilmiştir. Kanunun hizmette etkinlik

sağlanması ve daha az maliyetle daha fazla hizmet sunulması temel ilkelerine bağlı olarak oluşturulmuştur (Aksu, 2012). Bu çerçevede yönetim planlama ve koordinasyon açısından optimal ölçek olarak büyükşehir sınırı, planlama sınırı olarak kabul edilmiştir. Kanunun çözmeyi hedefledikleri kısaca şu şekilde sıralanmaktadır;

1. Planlama ve koordinasyonun sağlanamaması
2. Ölçek ekonomisinden yeterince yararlanılamaması
3. Sanayileşme, ulaşım ve çevre gibi artan sorunların küçük ölçekli mahalli idarelerce çözülmesinin zorluğu
4. Kaynak israfının önlenerek etkin ve yerinde kullanımının sağlanması
5. Kamu hizmetlerinin kaliteli, etkin ve verimli biçimde karşılanması
6. Kamu hizmetlerinin sunumunda koordinasyon eksikliği sorunlarının ortaya çıkması
7. Optimal ölçekte hizmet üretebilecek güçlü yerel yönetim yapılarının varlığına ihtiyaç duyulması
8. Küçük ölçekli belediye ya da köylerin beraberinde getirdikleri çevre, ulaşım ve benzer sorunların çözümünde kendi başlarına yeterince verimli olamamaları
9. Yetersiz malî kaynakların olmasıdır (Aksu, 2012; Yıldırım ve Ayhan Selçuk, 2013; Çelikyay, 2014).

Kanunun amaçladığı içeriklerde de ifade edildiği gibi optimal ölçekte hizmet üretebilme, planlamada eşgüdüm sağlanması gibi özellikleri olumlu görülmektedir (Çelikyay, 2014). Yeni düzenlemeyle ilin sınırlarına kadar büyütülen ölçeğin üretilen mal ve hizmetlerin maliyetinde büyük düşüşler olacağı varsayılmıştır. Bu varsayımın zaman içerisinde istenildiği gibi olmayacağını belirten Keleş (2014, s.19); *‘Ölçek büyüdükçe tasarruf artar ancak öyle bir noktaya gelir ki o noktadan sonra büyüme birtakım iktisadi kayıplar oluşmasına yol açmaktadır’* ifadesini kullanmaktadır. Dolayısıyla ölçek ekonomilerinin kentin belli bir büyüklüğe vardıktan sonra nüfus bakımından ve hizmet alanı olarak artık tasarruf yerine birtakım kayıplar alınacağı ifade etmektedir. Ersoy (2013); planlama açısından değerlendirilmesinde; birbiri ile uyumsuz, eşgüdümsüz farklı yerel birimler tarafından hazırlanmış çok sayıda plan yerine il düzeyinde planlama faaliyetlerini bir bütünlük içinde tek bir otoritenin

eşgüdümünde götürülmesinin daha olumlu olacağı söylemektedir. Ancak kanunla beraber gelen birçok niteliksel ve niceliksel değişikliklerin olumsuz yönleri de görülmektedir. Literatürde kanunun yönetsel, mekânsal, mali ve siyasal boyutlarını ele alan birçok değerlendirme bulunmaktadır. Özellikle köylerin mahalle statüsüne dönüşmesinin yol açabileceği sorunlardan dolayı kırsal alanları olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir (Çiftçi ve Tomar, 2013; Bekdemir ve diğer. 2014; Bilgesay, 2014; Çalcalı, 2014).

2.4.2 6360 Sayılı Kanun’ un Kırsal Alanlara Etkilerinin İncelenmesi

6360 sayılı yasanın getirdiği değişikliklerde özellikle kırsal alanları ilgilendiren önemli kararlar yer almaktadır. Literatürde kırsal alanlara yönelik değerlendirmelerden önce belirtilmesi gereken, kanuna göre alınan başlıca kararlar şu şekildedir;

Madde 1-3: Büyükşehirlerde, mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış, köyler mahalle olarak, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı bulundukları ilçenin belediyesine katılmıştır.

Madde 3-1: Kanuna göre tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüşen köylerde yapılacak ticari amaç taşımayan yapılar için yürürlükteki imar mevzuatı doğrultusunda yörenin geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun tip mimari projeler yapar veya yaptırır. Tip mimari projenin uygulanacağı alan sınırını belirlemeye ilgili ilçe belediyesi yetkilidir.

Geçici Madde 1- 12: Tüzel kişiliği kaldırılan belediye ve köylerin taşınmazlarının satışı ile vadesi tüzel kişiliğin sona ereceği tarihi aşan borçlanmaları İçişleri Bakanlığının onayına tabidir.

Geçici Madde 1- 13: Tüzel kişiliği kaldırılan belediye ve köylerin mahkemelerde süren davalarında katıldıkları ilçe belediyesi taraf olur.

Geçici Madde 1- 15: Tüzel kişiliği kaldırılan köylerde, bu fıkranın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 29/7/1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununa göre alınması gereken emlak vergisi ile 26/5/1981 tarihli ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu uyarınca alınması gereken vergi, harç ve katılım payları beş yıl

süreyle alınmaz ve 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının üçüncü bendi, 23 üncü maddesinin birinci fıkrasının birinci bendi ile beşinci bendi, 66. maddesinin birinci fıkrasının beşinci bendi hükümleri 31/12/2017 tarihine kadar (bu tarih dâhil) uygulanmaya devam edilir. Bu yerlerde içme ve kullanma suları için alınacak ücret beş yıl süreyle en düşük tarifenin % 25'ini geçmeyecek şekilde belirlenir.

Geçici Madde 2- 1: Türkiye İstatistik Kurumu tarafından tespit edilen 2011 yılı Adrese Dayalı Nüfus Sayım sonuçlarına göre nüfusu 2.000'in altında olan ekli 27 sayılı listedeki adları yazılı belediyelerin tüzel kişilikleri ilk mahalli idareler genel seçiminden geçerli olmak üzere kaldırılarak bu belediyeler köye dönüştürülmüştür.

Kanun maddelerinde yer alan değişiklikler sonrası mahalleye dönüşen/kaldırılan köylere dair nicel göstergeler illere göre Tablo 2.5' deki gibidir.

Tablo 2.5 İllere göre kapatılan köy sayısı ve köylerin bağlı sayısı (Dik, 2012' den aktarılmıştır)

İl	Köy	Orman Köyü	Toplam Köy	Köy Bağlısı
Aydın	150	340	490	562
Balıkesir	93	799	892	362
Denizli	60	299	359	530
Hatay	215	147	362	400
Malatya	292	203	495	1420
Mardin	327	260	587	316
Manisa	132	648	780	951
K. Maraş	178	299	477	560
Muğla	25	371	396	1046
Ordu	99	384	483	1504
Tekirdağ	120	137	257	58
Trabzon	212	265	477	2186
Şanlıurfa	1.135	17	1.152	1339
Van	558	22	580	392
Adana	152	315	467	723
Ankara	274	398	672	320
Antalya	52	487	539	1156
Bursa	73	586	659	227
Diyarbakır	480	323	803	867
Erzurum	618	348	966	586

Tablo 2.5 devamı

Eskişehir	156	215	371	137
Gaziantep	257	182	439	214
İstanbul	-	151	151	102
İzmir	54	543	597	232
Kayseri	274	121	395	141
Kocaeli	-	232	232	371
Konya	288	296	584	526
Mersin	80	429	509	1002
Sakarya	18	410	428	320
Samsun	137	809	946	1687
Toplam	6509	10036	16545	20237

Bu verilere göre Türkiye’de ki köylerin (34.395) yaklaşık % 48’ inin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Bu köylerin yaklaşık % 61 ‘inin orman köyü vasfında olduğu görülmektedir. Orman köylerin coğrafi özellikleri itibari ile dağlık tipi yerleşmelerde yer alarak doğal çevreyle bir bütün olduğunu ve sayısının fazla olduğunu görülmektedir. Böylece kent içerisinde farklı değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Dik (2012)’ nin belirttiği gibi; *bazı köylerin idari sahaları içinde birden fazla sayıda mahalle bulunabileceği gibi, bunların yanında çeşitli sayılarda sezonluk kır yerleşmeleri de (mezra, yayla, kom, dam ve benzeri) bulunabilmektedir.* Köyün çeşitli alt yerleşmeleri bulunmakta olup sanılandan daha geniş bir anlam ifade etmektedir. Köy sayısı olarak 16.545 yerleşimin tüzel kişiliği kaldırılrsa da buna bağlı olarak köy bağılıları olarak 20.237 yerleşmenin de durumu değişmektedir. 6360 Sayılı Kanun’ un kırsal alanlarda meydana getireceği değişikliklerin başlıkları;

- Sosyo-Kültürel Sonuçları; yerel varlık ve temsili yetin kaybı,
- Hukuksal Sonuçları; Anayasa 127. Maddesi ve AB Özerklik Şartnamesi’ ne aykırılık,
- Ekonomik Sonuçları; kentsel yükümlülükler,
- Fiziksel Sonuçları; planlama ve imardır.

2.4.2.1 Sosyo-Kültürel Sonuçların Değerlendirilmesi

Köy ve mahalle kavramlarının tanımlarına bakıldığında; ‘Mahalle, ‘bir yere konmak, yerleşmek’ anlamına gelen Arapça hanel ve hulul kökünden türetilmiş ve Türkçe’ de kelimeye kaynaklık eden mahal sözcüğü yer, mevzi anlamına’ gelmektedir (Çelik ve Altıparmak, 2013, s. 146). Mahalle, ‘Bir şehrin bir kasabanın, büyükçe bir köyün bölündüğü parçalardan her biri’ olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2017). Köy ise; ‘Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ ve bahçe ve tarlalarıyla birlikte teşkil ettiği birim’ olarak tanımlanmaktadır (442 Sayılı Kanun, 2016).442 Sayılı Köy Kanunu’nun 7. Maddesi’ nde ise ‘Bir yerden bir yere götürülebilen veya götürülemeyen mallara sahip olan ve işbu kanun ile kendisine verilebilen işleri yapan başlı başına bir varlık’ olarak belirtilmektedir. Tanımlamalarda da belirtildiği gibi köy tüzel kişiliğe sahip bir mahalli birim olarak yer alırken mahalleler yasa ile kurulmamaları, kamu tüzel kişiliklerinin olmayışı, kendilerine özgü bütçe ve personel bulunmayışı gibi özellikler ile köylerden ayrılmaktadır. Mahalle muhtarlığı belde hizmetlerinin görülmesinde yardımcı bir kuruluş iken köy muhtarlığı kamu tüzel kişiliğe sahip olmasından dolayı birçok yetkisi vardır. Mahallenin tüzel kişiliği yer almadığı için herhangi bir sorunda köylüler ilçe belediyesi ya da büyükşehir belediyesi ile görüşmek zorunda kalacak/kalmıştır. Ayrıca köylerde geleneksel kültürün bir parçası olarak imece usulü ile her türlü alt yapı işleri ve diğer hizmetler çözümlenebilmekte ve nasıl olacağı, kaç gün süreceği gibi ‘Köy İhtiyar Kurulu’ almakta, hemen her konuda işbirliği, dayanışma ve birlikteliğe dayanan bir yapı ortaya çıkmaktaydı (Çukurçayır ve diğer., 2014). Köy yönetimleri sahip oldukları tüzel kişiliklerinden ötürü farklı hak ve ayrıcalıklara sahip, kendilerine ait malvarlıkları olan, orman ve meraları kullanma hakkı bulunan yerel yönetim birimleri (Kılınç Ürkmez ve Zengin Çelik, 2016) iken artık hukuki, mali ve yönetsel haklardan mahrum, belediyenin eklentisi bir yönetim birim olmuştur.

Köy yerleşmeleri idari olarak mahalleye dönüştürülse de kırsal karakterlerini korumaktadırlar. Ancak bulundukları ilçelerin birer mahallesi olması ile köy kimliği ortadan kalkarak yerelin aidiyet duygusu kaybolacağı düşünülmektedir (Aksu,2012). İrdem ve Mutlu (2016) kanunla gelen bu değişikliğin sosyoloji bağlamında sorunlu

bir nitelik taşıdığını, kırsaldaki belediye ve köyleri lağvederek, bunları ‘kent’ in’ birer ‘mahalle’ sine’ dönüştürmesi, bir yerin akşamdan sabaha ‘köyden kente evrilmesi’ anlamına gelmekte olduğunu belirterek 6360 sayılı kanun mevzuattaki ve literatürdeki ‘kır/köy’ ve ‘kent’ tanımlarını muğlâklaştırdığını ifade etmektedir. Zengin (bt) ’e göre; sosyolojik ve yönetsel açıdan kır-kent ayrımı ortadan kaldırılmış, kent tanımı yapılamaz hale gelmiş ve ‘Kentli gömleği zorla giydirilen köylü ve çiftçi, hukuki, idari ve mali kayıpları sonucunda kırsal yaşantısını sürdürmede zorluk çekecektir’ ifadesine yer verilmiştir. Dik’e (2014) göre ise düzenleme ile kendilerini yönetme hakları ellerinden alınan belde ve köy ölçeğinde temsiliyet kaybı ortaya çıkmıştır. Ayrıca kırsal yapının temel temsiliyet ilişkilerinde önemli bir yapılanma olan il özel idarelerinin ortadan kalkmasıyla da belirsizliklerin ortaya çıkacağı düşünülmektedir (Kılınç Ürkmez ve Zengin Çelik, 2016). Sonuç olarak işlev olarak köy olan yerleşim birimleri isim olarak kentin mahallesine dönüşmekle, mekânsal olarak tanımsız ve kimliksiz yerleşim yerleri ortaya çıkmaktadır (Mutlu, 2013).

2.4.2.2 Hukuksal sonuçların değerlendirilmesi

Köyler, Cumhuriyet Dönemi’ nde belediyelerden de önce, yönetimleri 1924 yılında 442 sayılı yasayla yasal düzenlemeye konu olan eski ve en yaygın yerel yönetim birimi olup köylerin kaldırılması en köklü yönetimleri kaldırmaktır (Çukurçayır ve diğer., 2014; Gözüaçık, 2014; Zengin, bt). Köyler, 1982 Anayasasının 127. Maddesi köyü, il özel idaresi ve belediye ile birlikte bir mahalli idare olarak tanımlamıştır: ‘*Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir*’ (1982 Anayasası, 2016). 6360 sayılı kanun ile köylerin kaldırılmasına yönelik olarak hukuksal açıdan bakıldığında; Anayasa’ nın 127’inci maddesinin ilk fıkrasına göre Anayasa değişikliği yapılmadan il özel idareleri, köyler ve belde belediyelerinin tüzel kişiliklerinin kanunla kaldırılması Anayasamıza aykırı olmaktadır (Genç, 2013; Gözler, 2013). Köylerle beraber il özel idarelerin de kaldırılmasına yönelik olumsuz eleştiriler dışında Gül ve Batman Efe (2016) ise il

özel idarelerinin kaldırılarak yerine büyükşehirlerin kurulmasında Anayasaya aykırılık görmemektedir.

Anayasaya aykırılık teşkil etmesinin yanında, yerel yönetim birimi olan bu yönetsel yapıların yerine merkezi yönetime bağlı bir yönetsel birimin yer edinmesi de yerel yönetimleri ve özerkliği zayıflatıcı bir etkiye yol açtığı gerekçesiyle eleştirilmektedir (Kandeğer ve İzci, 2016). Yerindenlik/Halka Yakınlık ilkesi olan ‘Subsidiarity’ karar mekanizmalarında vatandaş odaklı katılımı sağlamaya çalışırken hizmette ve yönetimde yakınlık anlayışını bu düzenlemeyle birlikte zayıflatarak hizmet ölçeğini genişletici bir etki yaratmaktadır. Bu durum vatandaşa yakınlık ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’ nın 5’inci maddesinde yer alan ‘*yerel yönetim sınırlarında değişikliğin, imkânlar dâhilinde referandumla gerçekleştirilmesi gerekir*’ hükmünde aykırılığı söz konusudur (TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2012; Gözüaçık, 2014; Zengin, bt). Aynı şekilde; köylerin, il özel idarelerinin ve belediyelerin kaldırılması ile büyükşehir belediyesine tanınan yetkiler ve Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığın kurulması ile bir bütün olarak düşünüldüğünde yerel düzeyde bir merkezileşme eğilimi gösterildiği ve bunun da Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’na uygun olmayan bir durum olduğu görülmektedir. Erat ve Kaçer (2016) ise; büyükşehir belediyelerinin görevine giren ve mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yol, bulvar, cadde ve ana yollar yapmak gibi ağır maliyetli sorumlulukları yeni büyükşehir belediyelerinin sınırında bulunan ilçe belediyelerinin mali sıkıntılar nedeniyle yapamayacağı öngörüsüyle, *Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın kamu sorumlulukları yurttaşın en yakın makamlarca yapılır ve eğer bu sorumluluklar başka makamlara verilecekse görevin kapsam ve niteliği ile yetkinlik ve ekonomi gerekleri göz önünde bulundurulması maddesine uymakta olduğunu* ifade etmektedir.

2.4.2.3 Ekonomik Sonuçların Değerlendirilmesi

6360 sayılı kanunu mali açılarından kırsal alanlar üzerinden değerlendirildiğinde mahalle olan köylere bazı kentsel yükümlülüklerin getirildiği görülmektedir. Kırsal alanlarda yaşayan insanların mali gücünün üzerinde, sunulan hizmet bedellerinin alınmasına yönelik eleştiriler yer almaktadır (Adıgüzel ve Tek, 2014., Gürbüz,

2012'den aktaran Akıllı ve Kızılboğa Özaslan, 2015). Kırsalda yaşayan ancak kanunla birlikte büyükşehirli olan vatandaşlara getirilecek mali yükümlülükler yasanın çıktığı yıldan itibaren 5 yıl muafiyet getirilmiştir. Uygulamaların getireceği mali yükümlülükler 2018 yılında başlayacak olsa da kırsal alanlarda yaşayanlar birçok yeni vergi, harç ve mükellefiyetlerle karşı karşıya kalacaktır. Bunlar;

- *Emlâk vergisini büyükşehir tarifesini üzerinden, yani yüzde 100 artırımlı emlak vergisi ödeyecektir. Buna göre köylü; evler için binde 2 oranında, diğer binalar için binde 4 oranında, araziler için binde 2 oranında, arsalar için binde 6 oranında emlak vergisi,*
- *Emlak vergisine ek olarak ödeyecekleri bu vergilerin yüzde onu oranında taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına katkı payını,*
- *Su kullanımı (içme ve kullanma suyu) ücreti,*
- *Büyükşehir tarifesini üzerinden, yani yüzde 25 artırımlı olarak çevre temizlik vergisi,*
- *Köye yapılacak yol, kanalizasyon ve su tesislerinin harcamalarına 5 yıl sonra katılma payı,*
- *Köylüye bunların dışında da ilâve vergi ve harç ödeme yükümlülüğü gelmektedir. 2018 yılı itibari ile Belediye Gelirleri Kanunu'nda yer alan eğlence, haberleşme vergisi, ilân ve reklam vergisi (tabela vergisi) gibi vergiler,*
- *Hâlen emlak vergisinden muaf olan, köylere ve köy birliklerine ait tarım işletme binaları, soğuk hava depoları, içmeler ve kaplıcalar ile köylünün hamam, çamaşırhane, değirmenler ve köy odaları için de artık emlak vergisi ödenecektir (Aksu, 2012).*

Kırsal alanlarda yaşayanların ortak mal getirileri kaybolmasının yanında, kentsel vergi yükümlülükleri de eklenmesi mali açıdan oldukça zorlayacaktır. Kentteki yaşamdan farklılaşan kırsal yaşamın giderleri de farklılaşmaktadır. Örneğin tarımsal faaliyetler ile uğraşan köylünün su tüketimi, şehirde evinde su tüketimi yapan kentliden daha fazla olacaktır. Bu durumu benzer şekilde değerlendiren İzci ve Turan (2013, s. 128), *coğrafi ve iktisadi özellikler bakımından, şehirsiz altyapı gerektiren belediye hukukuyla kırsal alanlar yönetilemeyeceğini ifade ederek 'Kırsal sosyo-*

ekonomik yapıya, kentsel yönetim giydirmek, gerçek anlamda kan uyuşmazlığı' olarak nitelendirilmektedir.

2.4.2.4 Fiziksel Sonuçların Değerlendirilmesi

Kırsal yerleşmeler şimdiye dek geri planda tutulmuş, yere özgü kararlar getiren bir planlama sistemine dâhil edilmemiş olması büyük sorunlara sebep olmaktadır. Bu sorunları çözümlmek yerine kırsal alan yerleşimleri daha da zor durumda bırakacaktır. Kırsal alanlar bu yasa ile yapılaşma için cazibe merkezi haline geldiğini kanıtlayan hükümler içermesinin (Öğdül, 2013) yanı sıra orman ve meraların korunmasına ilişkin geçiş hükümleri bulunmasına karşın ileride buraların kentsel gelişme alanı olarak ranta açılması olası görülmektedir (Duru, 2013). Köylünün mekânı kullanım şekli ekonomik geçim kaynağı ile ilişkilidir. Hayvancılık ile geçinen köylünün ahır yapacağı yerlere söz konusu kanun sınırlama getirebilecektir. Büyükşehirlerde köylerdeki tarım ve hayvancılığın tehlikeye girerek kırsal arazilerin kentsel arazilere dönüşmesi, tarımsal ekonominin küçülmesi anlamına gelen bu sürecin de yoğun olarak tarım sektöründe faaliyet gösterenlerin işsiz kalmasına, daha da yoksullaşmasına ve göçe neden olan sorunların ortaya çıkabilecektir (Duru,2013; Oğuz, 2013). Kırsal alanların kentsel arazilere dönüşmesi kentlerde yaşanan doğa tahribatını kırsal alanlara taşıyacaktır. Ayrıca anayasal koruma altındaki orman arazilerinin korumasını kaldırmakta olduğu ve bu durumun kurumlar tarafından ranta devredebilir bir yolu da açabilecektir (Sağır ve Yalçın, 2016). Kanunda yer alan tip proje uygulamalarına yönelik de kentlerde rastlanan özensiz ve tek tip yapılaşmanın kırsal alanlarda da yöresel özellikler gözetilmeden yapılaşmaya gidebileceği endişesi bulunmaktadır (TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2012; Oğuz ve Doğan'dan aktaran Akıllı ve Kızılboğa Özaslan, 2015; Sağır ve Yalçın, 2016).

Geniş çerçevede, planlama açısından yasa ele alındığında bütüncül, gelişigüzel yapılaşmanın önüne geçileceği düşünceleri olumlu olsa da bunun yolu büyükşehirlerdeki köyleri mahalleye çevirerek çözümlmek olduğu düşünülmemektedir. Büyükşehirlerde yer alan ya da almayan kırsal alanların

geçmişten süregelen yapılaşma koşulları ve doğal alanların tahribatına yönelik sorunlar bugün de devam ettiği görülmektedir.

6360 sayılı kanunun kırsal alanlara getireceği değişikliklerin sonuçlarına 4 ana başlık çerçevesinde değinilmesinin yanında bir diğer olumsuz eleştiri de hizmet alımı konusunda yaşanacak sorunlardır. Büyükşehir belediyelerinin kırsal yabancılığı, yeterli personel ve donanımının bulunmaması, köylere uzaklık açısından etkin hizmeti verememesi gibi sorunlar yaşanacak/yaşanmaktadır (Duru, 2013; Bekdemir ve diğer., 2014; Gözler, 2013; Keleş, 2014; Sağır ve Yalçın).

Büyükşehirlerdeki kırsal yerleşimlerin kalkınmasına yeni proje ve yeni örgütlenme modeli ile katkıda bulunulması ve desteklenmesi gerekmektedir (Bilgesay, 2014). 6360 Sayılı Büyükşehir Kanunu' nun kırsal alanlar adına getirdiği gibi kararlar kırsal etkilemiş olup kırsal alanlarda benimsenmesi gereken yaklaşım, 6360 Sayılı Kanun ya da bir başka kanun değişikliğinden etkilenmeyecek, kırsal ve yere özgü kararlar ile planlama ve hukuksal sisteme dâhil olabilecek bir yaklaşım olmalıdır. Bu nedenle öneri olarak, köy tasarım rehberlerinin geliştirilebilirliği incelenmektedir.

BÖLÜM ÜÇ

KÖY TASARIM REHBERLERİ

Kırsal yerleşmeler tarım, hayvancılık gibi ekonomi alanlarında üretim merkezi olmalarının yanında bozulmamış doğası ve yöresel özgün karakteri ile çekici bölgelerdir. Kentlerde yapılaşma süreci ile yaşanan karakteristik değerlerin kaybolma tehlikesini kırsal alanlarda yaşayabilmekte, doğal kaynakların kullanımına yönelik politikalar da kırsal alanları olumsuz etkileyebilmektedir (Eminağaoğlu ve Çevik, 2007). Bu sebeplerden dolayı, *bugünün ihtiyaçları ile geçmişten gelen değerleri nasıl buluşturulabileceği, mimari geleneklerin konfor şartlarını sağlayarak nasıl devam ettirilebileceği, değişen sosyal ve ekonomik şartlar altında köyde neyin nasıl korunabileceği ve bu korumanın köye nasıl bir fayda sağlayacağı yönünde tavsiyelerin* (Öğdül ve diğer., 2015) yer aldığı köy tasarım rehberleri olarak adlandırılan dokümanlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Tasarım rehberleri öncelikle ‘Kentsel Tasarım’ alanında yer bulmakta, kentin ve kent parçalarının kontrolünü yönlendiren ya da kentin bütünü için gerekli tasarım ölçütlerini içeren kurallar bütünü olarak tanımlamaktadır (Eminağaoğlu ve Çevik, 2007). Köy tasarım rehberleri ise kırsal alanlar için üretilmekte, imar planı gibi kesin yaptırımlar ve imar yönetmeliği gibi her yere uygulanacak standartlar içermemekte olup yöreye özgü önerilerde bulunmaktadır (Öğdül ve diğer., 2015). Köy Tasarım Rehberleri (KTR); köyün doğal ve yapılı çevre özelliklerini, mekânsal karakterini, peyzaj değerlerini tanımlayan, nasıl korunabileceğine ve gelecekteki gelişmelere dair tavsiyelerde bulunan, yöre halkının katılımı sağlanarak planlama sistemine rehberlik eden dokümanlardır. Bu kapsamda KTR’ nin iki rolü belirtilmektedir.

1. Resmi planlama sisteminde kaliteyi geliştiren, kırsal alanlar için yeni bir kalkınma, planlama aracı
2. Yerel toplulukların yaşadıkları yerleşimde, etkili ve doğal bir fiziksel gelişim tanımlamasında bir araçtır (Owen, 1999).

Böylece yöre halkının nitelik ve karakteristik bakımından köylerine sağlayacakları yararı en iyi şekilde belirleyen, yöre halkının desteği ve rehberliğinde üretilen bildirimlerdir (North Dorset District Council [NDDC], 2011). Yerel otoritenin tasarım ve planlama yaklaşımları bölgesel olmasının yanı sıra yerel ölçekte de olması gerektiğini ortaya koymaktadır (Özdemir, 2015). Bununla beraber KTR' nin planlama otoritesinin yerini alma gibi bir sorumluluğu ve niyeti bulunmamakta sadece yönlendirici olması beklenmektedir. Yerel toplum ile otorite arasında tasarım konuları üzerinde yaygın bir anlaşmaya varma ile ilgilenmekte ve otoriteden bağımsız bir karar alma söz konusu olmadan tamamen işbirliği gözetilmektedir (Owen, 1999). Planlama sisteminde üst ölçek planlara da rehberlik eden bu dokümanların içeriği, farklı formatlarda ve ayrıntı düzeyinde olabilmekte, yere özgü olma niteliği ile bağlantılı olarak farklılaşma kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Ancak hazırlanmasındaki süreç, içerik, ilgili politikalar ve bu politikaları yönlendirecek ilkeler birbirine benzeyebilmektedir (Eminağaoğlu ve Çevik, 2007). Genel olarak bir köy tasarım rehberi;

- Yerleşmenin fiziki formu
- Mekânsal karakteristik özellikleri
- Köyün peyzaj değerleri
- Yapılaşma biçimi ve çevreyle uyum
- Pencere, kapı, çatı gibi yapı elemanları ve mimari detaylar
- Yapı malzemeleri ve teknikleri
- Açık alanlar ve ortak mekânlar
- Sınırlar
- Parsel kullanımı
- Sokak mobilyaları ve yönlenme işaretleri
- Ulaşım (yollar, patikalar) konularını içermektedir.

İklim, arazi yapısı, jeoloji, su kaynakları, bitki örtüsü gibi doğal çevre elemanları da kır için önemli kalitelerdir ancak her tasarım rehberinde rastlanmamaktadır (Simavlı, 2013; Ögdül ve diğer., 2015). Bir köy tasarım rehberin oluşumundaki paydaşlar ise; kurumlar ve yerel otoriteler, plancılar, gayrimenkul geliştiriciler,

mimarlar, tasarımcılar ve mühendisler, yerel topluluklar, sivil örgütler, hane halkları ve işletme sahipleri olarak ifade edilmektedir (Simavlı, 2013). Hazırlanacak olan rehberler halkın katılımını gerektirdiği için ne kadar çok paydaş olursa amacına uygun olacaktır.

3.1 Dünya’da Köy Tasarım Rehberleri ve Örnekleri

Kırsal alanlar yaşam ve mekânın iç içe geçtiği, yere özgü değerlerin bulunduğu alanlardır. Köylerin karakteristik farklılıkların ortaya çıkarılmasını amaçlayan köy tasarım rehberleri ilk olarak İngiltere’de, 1993 yılında sunulmuştur (Owen ve diğer., 2011). Kır Komisyonu, köy tasarım bildirilerini yerel planları tamamlamak için bir planlama aracı ve aynı zamanda yeni gelişme için uygun tasarımı değerlendirirken yerel toplulukların dâhil edilmesinde bir araç olarak önermiştir (Owen, 2002). Village Design Statement (VDS) olarak adlandırılan bu rehberler; yerleşimin fiziki yapısını, mekân ve yapıyı çevrenin oluşumunu, yerel malzemeleri, eşsiz özelliklerini, özgün yapısını tanımlayarak doğal ve yapıyı çevreye ilişkin bilgiler veren, yerel halkın görüşlerini yansıtan, gelecekteki ihtiyaçlara yere özgü yanıtlar verebilen planlama araçlarıdır (NDDC, 2011; Owen, 1999). İngiltere’de başlayan girişimler sonrası uygulamaya dönük olarak 4 pilot çalışma; Cumbria’da Cartmel, Cambridgeshire’da Cottenham, Gloucestershire’da Down Ampney, Surrey’de Elstead rehberleridir (Owen, 1999). Bu pilot çalışmalar sonrasında sonuçları değerlendiren bir rapor da yayınlamış ve rehberlere dair önemli deneyimler aktarılmıştır. 1994 yılında üretilen özellikle *Cartmel* atölye çalışmaları ve halka açık toplantılarla yerelin görüşlerinin alınarak, *Cottenham* rehberinin köydeki sakinlerinin kapsamlı bir halk çalışması ile üretilmiş, *Down Ampney* rehberi ise yerel planlama otoritesi tarafından hazırlanmıştır (Owen, 1998). İngiltere’de hazırlanan rehberlere ilişkin değerlendirmelerde; yerel halkın yeterince dâhil edilmediği rehberler amacından uzaklaştığı, toplumun çoğunluğunun benimsediği ve bu sayede rehberlerin kırsal gelişmelerde yerelliğe dair farkındalığı arttırdığı, köylülerin yeni gelişmelere karşı daha duyarlı oldukları yer almaktadır (Owen, 1999; Owen, 2002). *Down Ampney* meclis üyesinin deyişine göre ‘Rehberler toplumun gözlerini açmada etkili’dir (Owen, 1999). İngiltere’de ki bu başarı İrlanda tarafından da adım atmaya yöneltmiş, 2000 yılında Miras Konseyi (The Heritage Council) köylerin özgün değerlerinin

erozyonuna karşı VDS programlarını ve bu rehberlerin oluşturulması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar başlatmışlardır (Owen ve diğer., 2011). İrlanda’ da ‘Rural Design Guide’ olarak adlandırılan bu rehberler, uzman tasarımcılar ile yerel yönetimler halka danışarak, geleneksel bilgilerden yola çıkıp yeni gelişmeleri yönlendirmeyi hedefleyerek hazırlanmıştır (Öğdül ve diğer., 2015). Dünyadaki örneklere dair yayınları ile ön plana çıkan Owen, köy tasarım rehberlerinin planlama sistemini daha fazla yerelleştiren ve yerel halkın ise farkındalığını artıran niteliklerde olduğunu kanıtlamakta, yereli en iyi tanıyan ve yaşadıkları yere değer veren halk tarafından üretilen rehberler, kamu kurumları tarafından desteklenmektedir (Owen, 1998; NDDC, 2011).

Dünyadaki ilgili literatür taramasından 82 dokümana erişilmiş, Tablo 3.1’ de yıl ve ülke bilgileriyle verilmektedir.

Tablo 3.1 Dünya örnekleri

NO	REHBER (VDS)	YIL	ÜLKE	KURULUŞ ADI/kaynak
1	Arundel	2007	İngiltere	Arun Council (2017)
2	East preston	2008		
3	Middleton on Sea	2001		
4	Pagham	2007		
5	Rustington	2010		
6	Alresford	2008	İngiltere	Winchester City Council (2017)
7	Bishop's Waltham	2016		
8	Boarhunt	2002		
9	Bramdean and Hinton Ampner	2000		
10	Chilbolton Avenue Local Area	2006		
11	Colden Common	2012		
12	Comptonand Shawford	2011		
13	Corhamptonand Meonstoke	2002		
14	Crawley	2001		
15	Curdridgeand Curbridge	2002		
16	Denmead	2016		
17	Exton	2010		
18	Itchen Abbas	2001		
19	Kings Worthyand Abbots Worthy	2007		
20	Littleton	2010		
21	Micheldever Parish	2002		
22	Oliver's Battery	2008		

Tablo 3.1 devamı

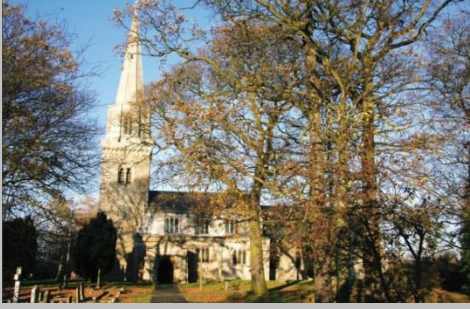
23	Otterbourne	2008	İngiltere	Selby Council (2017)
24	Shedfield	2016		
25	Sleepers Hill Local Area	2007		
26	Soberton and Newtown	2002		
27	South Wonston	2014		
28	Sparsholt	2012		
29	Springvale Road Local Area	2007		
30	St Barnabas West	2007		
31	Swanmore	2001		
32	Upham	1999		
33	West Fulford and Oram's Arbour	2008		
34	West Meon	2002		
35	Wickham	2001		
36	Fairburn	2005		
37	Brayton	2009		
38	Cawood	2009		
39	Hemingbrough	2009		
40	Osgodby	2009		
41	Sherburn in Elmet	2009		
42	Skipwith	2009		
43	South Milford	2009		
44	Stillingfleet	2009		
45	Wistow	2009		
46	Barlow	2012		
47	Appleton Roebuck	2012		
48	Brotherton	2012		
49	Bilbrough	2012		
50	Byram	2012		
51	Carlton	2012		
52	Church Fenton	2012		
53	Hensall	2012		
54	Monk Fryston	2012		
55	Newton Kyme	2012		
56	North Duffield	2012		
57	Riccall	2012		
58	Stutton	2012		
59	Ulleskelf	2012		
60	Womersley	2012		
61	Bromley	2006	İngiltere	East Staffordshire Borough Council (2017)
62	Barton	1999		
63	Rolleston on Dove	1995		
64	Tatbury	2007		
65	Yoxall	bt		

Tablo 3.2 devamı

66	Askham Bryan	2005	İngiltere	City of York Council (2017)
67	Askham Richard	2005		
68	Copmanthorpe	2003		
69	Dunnington	2006		
70	Heslington	2004		
71	Holtby	2005		
72	Knapton	2006		
73	Murton	2005		
74	Poppleton	2003		
75	Rufforth	2005		
76	Skelton	2008		
77	Strensall	2015		
78	Wheldrake	2015		
79	Clevedon	2012	Yeni Zelanda	AucklandCouncil (2017)
80	LucanVillage	2006	İrlanda	The Heritage Council & Dublin City Council (2017)
81	Sandymount	2011		
82	Julianstown	2011		

Rastlantısal olarak her ülkeden seçilen birer örnek Tablo 3.2’ de yer almaktadır.

Tablo 3.3 Brayton, Sandymount ve Clevedon rehberleri genel bilgiler (Brayton, 2016; Sandymount, 2016; Clevedon, 2016)

ÜLKE/ YER /YIL	DESTEKLEYEN (LER)	İÇERİK
İngiltere / Brayton /2009 	Selby Bölge Konseyi (SelbyDistrictCouncil) Yerel Kalkınma Kurulu (Local Development Framework)	• Giriş: rehberin amaçları • Köyün karakteristik yapısı • Koruma alanı ve yapılar • Yerleşimin tarihi • Yerleşimin mekânsal gelişimi ve ev tipleri • Ekler; -VDS nedir ve nasıl kullanılır? -Yerleşimin gelişimi için tavsiyeler
İrlanda / Sandymount /2011 	Miras Konseyi (TheHeritageCouncil) Dublin Şehir Konseyi (Dublin City Council)	• Giriş: rehberin amaçları • Rehberin oluşumunda iş birliği süreci • Tarihi ve sosyal yapısı • Peyzaj durumu • Yerleşimin dokusu ve formu, yapıların stilleri ve kullanım malzemeleri, sokak mobilyaları • Gelecekteki vizyonu • Tasarım prensipleri • Gelecekteki projeler
Yeni Zelanda / Clevedon /2012 	(Auckland Konseyi) AucklandCouncil	• Giriş: rehberin amaçları • Tasarım prensipleri • Yerleşimin karakterinin tanımlanması • Beklenen çıktılar • Ticaret bölgeleri cephe düzeni, yapı formları, düzenleri ve materyalleri, tasarım önerileri • Konut alanları cephe düzeni, yapı formları, düzenleri ve materyalleri, tasarım önerileri • Kırsal bölge ve gelişimi • Yol güzergâhları tasarım önerileri

3.1 Brayton Köy Tasarım Rehberi ¹

Brayton, Selby kasabasının güney-batısında yer alan küçük bir köydür.

Şekil 3.1 Brayton' un konumu (Google Earth, 2016)

3.1.1.1 Rehberin Amaçları

- Köyün eşsiz niteliklerini ve karakterini tanımlayarak yerel farklılıkları belirlemek,
- Yerel doğal ve yapılı çevrenin temel özelliklerini belirlemek ve uygun olmayan gelişimin etkisinden korunmak,
- Gelişmelerin uyumlu olabilmesi için tasarım rehberliği yapmak,
- Daha yüksek bir standartta sürdürülebilir tasarım ile yerel çevrenin gelişimini sağlamak,
- Yerel toplumun planlama sistemine katılımını ve etkisini arttırmaktır.

¹ http://www.selby.gov.uk/sites/default/files/Documents/091214_VDS_Brayton.pdf (erişim tarihi: 22 Kasım 2016) Esra Kut Görgün tarafından çevrilerek özetlenmiştir.

3.1.1.2 Rehberin İçeriği

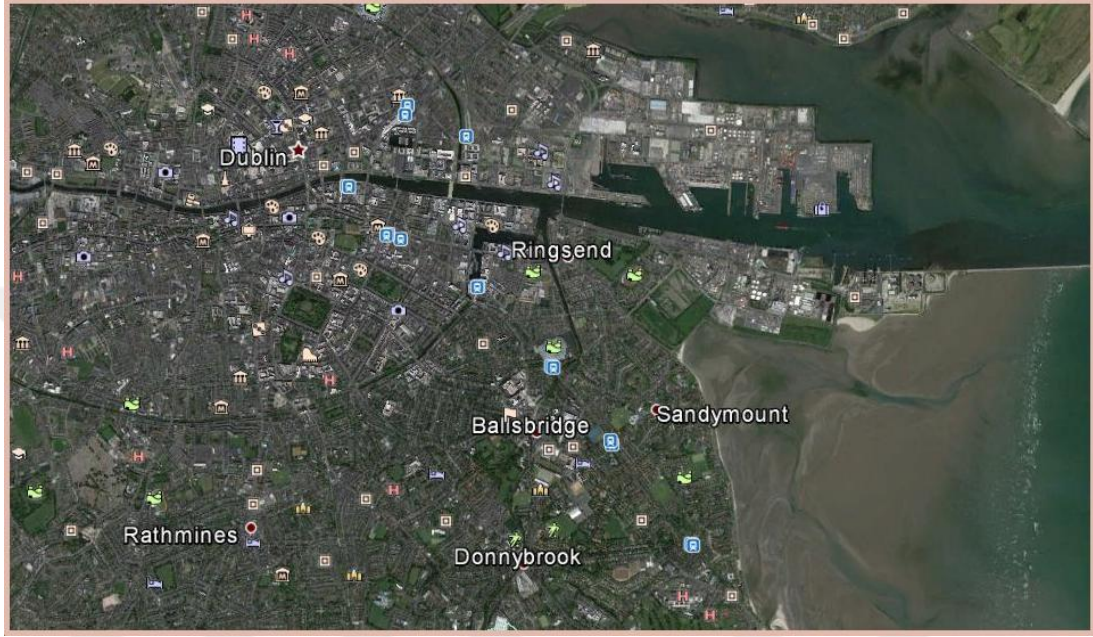
Köyün karakteristik yapısı, Georgian sitiline yakındır ancak yıllar sonra daha çok banliyö stili evler yer edinmeye başlamıştır. Yeni gelişimler ile yapılaşmada farklı stiller ortaya çıksa da daha çok hâkim olanlar geleneksel Georgian tarzı ve müstakil villa tipi evlerdir. Rehber önerileri, evlerin yapılaşma düzenleri, ölçüleri, materyal ortaklığı gibi konularda bu iki stil üzerinde yoğunlaşırken diğerk mimari detayları bireysel tercihlere bırakmaktadır. Köydeki geleneksel dokuyu yansıtan tarihi yerleşim koruma alanı (mor) olarak belirlenmiş ve bazı önemli yapılar (kırmızı) işaretlenmiştir. Ayrıca Şekil 3. 2’ de görüldüğü gibi rehberde yerleşimin isminin nereden geldiğı ve tarihi hakkında bilgi verilmekte, yerleşimin mekânsal gelişimi ve ev tipleri detayları görseller ile birlikte aktarılmaktadır. Son olarak eklerde, VDS nedir ve nasıl kullanılır? ve yerleşimin gelişimi için tavsiyeler bulunmaktadır.

Şekil 3.2 Brayton geleneksel doku alanı ve iki farklı tipolojideki binalar

3.1.2 Sandymount Köy Tasarım Rehberi ²

Sandymount, şehir merkezinden sadece 3 km uzaklıkta olmasına rağmen Dublin’ nin güneyindeki tarihi bir köydür.

Şekil 3.3 Sandymount’ un konumu (Google Earth, 2016)

3.1.2.1 Rehberin Amaçları

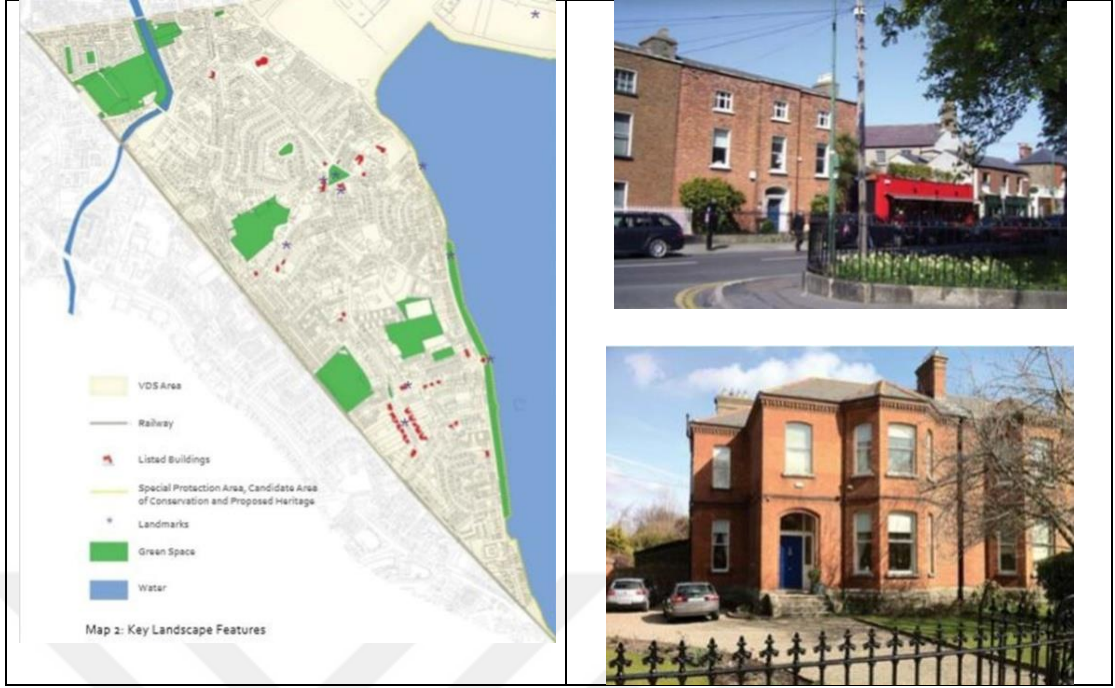
- Yerel planlama ve ekonomik programlar yoluyla yerleşimi korumak,
- Yerleşimin gelişiminde yerel halk için önemli ve ayırt edici özellikleri tespit etmek,
- Köy karakterini değerlendirerek, gelecekteki gelişimlere rehberlik edecek tasarım ilkelerini belirlemek,
- Karar vericilere ve geliştiricilere yerel tasarım konularında tavsiyeler sunmak,
- Köy sakinlerine ve çevrelerine yarar sağlayacak projeler önermek,
- Planlama sürecine ve köydeki diğer yaşam unsurlarına yerel halkın da katıldığı etkili bir iş birliğine odaklanmaktır.

²http://www.heritagecouncil.ie/content/files/sandymount_village_design_statement_2011_3mb.pdf(erişim tarihi: 3 Aralık 2016) Esra Kut Görgün tarafından çevrilerek özetlenmiştir.

3.1.2.2 Rehberin İçeriği

Sandymount köy tasarım rehberi işbirliği ve katılımcı bir köy tasarımını kapsamaktadır. Rehberde; okullar, kamu ve diğer paydaşlarla yapılan çalıştaylar ile iş birliği süreci aktarılmıştır. Köyün tarihi, nüfusu, okul ve kiliseler, kültürel miras değerleri ve spor aktivitelerine dair bilgiler verilmiştir. Sandymount Köyü deniz ile demiryolu arasında iyi tanımlanmış sınırlara sahip bir peyzaja sahip durumundadır. Bununla birlikte, köyün karakteri çevresindeki doğal peyzaj alanlarından da etkilenmektedir. Strand Yolu'ndan başlayıp, Poolbeg Yarımadası'na ve Howth'e uzanan görünüm, Sandymount karakterinin hayati bir parçası olan alan açıklık duygusuna katkıda bulunmaktadır. Köyün işaret noktaları (landmarks), sınırlar, koruma nerileri, önemli açık alanları, ağaç ve çalılıkları önemli karakteristik alanlardır. Rehberde, yerleşim dokusu ve formu, yeşil alanları, bina stilleri ve materyalleri, sokak mobilyaları, yeni gelişmeler, altyapıya ilişkin detaylı bilgiler verilmiştir. Köy yerleşiminin karakterini yapılar da kullanılan kırmızı tuğla özgün kılmakta olduğu ve bu evlerin yol üzerindeki canlılığı ve ilgiyi arttırdığı vurgulanmaktadır. Gelecekteki vizyonu ve tasarım prensipleri, Köyün kalbi, The Strand & Promenade, mimari doku ve gelişimi, kamusal bölge ve yeşil altyapı (green infrastructure) başlıkları altında detaylandırılmıştır. (Yeşil altyapı, sosyal, ekonomik ve çevresel faydalar sunan, kent ve iklim sorunlarına doğal çözümler sunan bir ağdır.

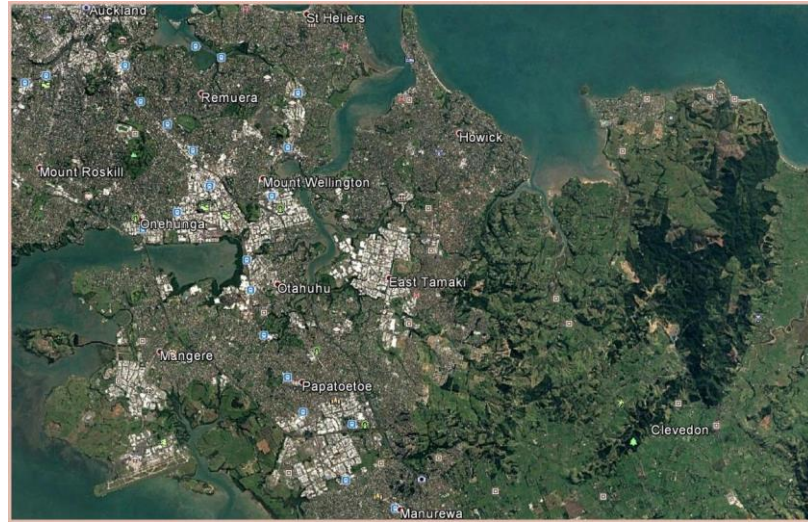
Rehberde son olarak gelecekteki projeler, adı altında izlenmesi gereken adımlar, 12 proje nerileri öncelikler ve öngörülen zaman çizelgesiyle birlikte belirtilmektedir.

Şekil 3.4 Sandymount geleneksel doku ve farklı tipolojideki binalar

3.1.3 Clevedon Köy Tasarım Rehberi³

Clevedon, Yeni Zelanda ülkesinde, Auckland şehrinin güneydoğusunda yer alan bir yerleşimdir.

Şekil 3.5 Clevedon' un konumu (Google Earth, 2016)

³<http://www.aucklandcity.govt.nz/council/documents/districtplanmanukau/text/designguide.pdf> (erişim tarihi: 4 Aralık 2016) Esra Kut Görgün tarafından çevrilerek özetlenmiştir.

3.1.3.1 Rehberin Amaçları

- Köydeki yeni gelişmelerin tasarımının nasıl olacağına ve tasarım yaklaşımlarının köyün karakterine adaptasyonuna rehberlik etmek,
- Köyün karakterini koruyacak, güçlendirecek gelişmeler için tasarımcılar ve geliştiricilerin danışabileceği bir doküman olmak,
- Yerel halkın köyün değerleriyle ilgilenmesini cesaretlendirmek ve teşvik etmektir.

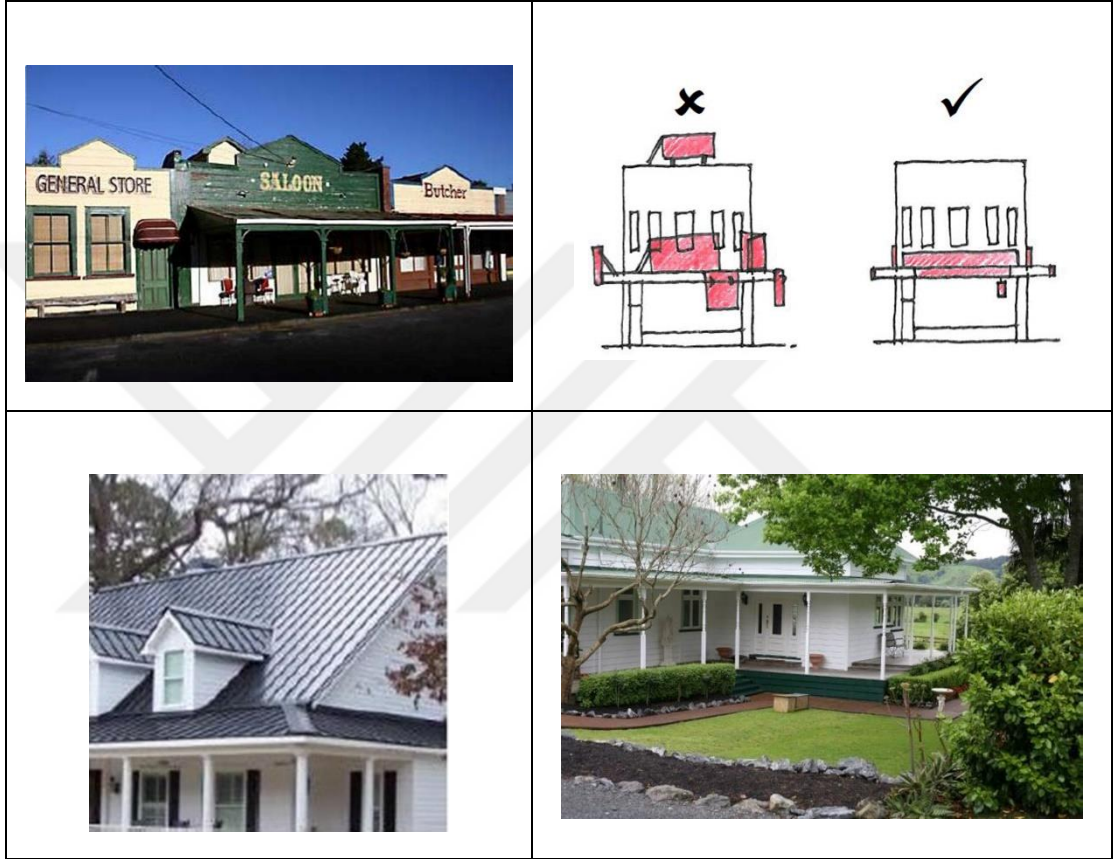
3.1.3.2 Rehberin İçeriği

Rehberde öncelikle temel tasarım prensipleri aktarılmıştır. Bunlar;

- Sürülebilir kalkınma ve yenilenebilir tasarımla bütünleşmiş bir yaklaşım,
- Doğal afetlerden korunan ve iklim değişikliğine uygunluk,
- Büyüme ve enerji taleplerini sürdürülebilir şekilde yönetmek,
- Yerel su kaynakların kalitesini geliştirmek,
- Clevedon - Manukau City / Auckland arasındaki bağlantıyı geliştirmek,
- Sağlam bir yerel ekonomiyi teşvik etmek,
- Yerel karakteri korumak,
- Toplum ve mekân duygusunu oluşturmaktır.

Rehberde, yerleşim karakterinin tanımlanması adına fiziksel yapısının kesitleri alınmış ve köyün merkezi ile yapısal alan dışındaki kır çevresi arasında geçiş alanları belirtilmiştir. Rehberde beklenen sonuçlar olarak, köydeki ana caddenin daha çok ticari faaliyetler bölgesi olması, yerel halkın tanımlandığı kırsal karakterin korunması, taşkın bölgesine yerleşilmemesi, alternatif ana cadde önerisi ve festival alanı ile mevcut kırsal karakter, yol ağı ve işleyişine saygı göstermenin önemi aktarılmıştır. Yerleşimdeki ticaret ve konut bölgeleri için ayrı ayrı cephe düzenleri, yapıların formları, kullanılan malzemeler, yapısal ölçü ve tasarım prensipleri verilmiştir. Köydeki dükkânlar için cephe, belirtilen ölçü ve tasarım prensiplerinde, kullanılacak olan materyaller, veranda ve tabela detaylarına, konut gelişimlerine ise

cephe, garaj, materyal, çatı formu ve veranda gibi konularda rehberlik etmektedir. Kırsal bölge ve gelişimine yönelik de tespit ve önerilerde bulunulmuştur. Yerleşimde yol güzergâhlarına dair, yaya yolları, yürüyüş, biniş rotaları gibi rekreasyonel ağ gibi dinlenme, eğlenme ve ulaşım hizmetlerinin görülebileceği bir ağ sistemi sağlanmasına yönelik tasarım kuralları belirtilmektedir.

Şekil 3.6 Clevedon köy tasarım rehberinden bazı görseller

Dünya örneklerinin incelenmesi ile elde edilen bilgiler köy tasarım rehberi izlencesi oluşturulmasında oldukça faydalı olmuştur. Genel olarak mekânsal gelişmeyi yönlendirmek amacı ile hazırlanan bu rehberler özellikle yere özgü olarak ön plana çıkan yerleşim ve yapı özellikleri ile ilgilenmektedir.

3.2 Türkiye’de Köy Tasarım Rehberleri Literatürü ve İlgili Yasal Çerçeve

Türkiye’de yöresel mimarinin korunmasına yönelik rehber çalışmaları, şehircilik Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü tarafından başlatılmıştır (Öksüz, 2015). Bu süreçte öncelikli kentler saptanarak ihale yöntemiyle kırsal alan rehberlerinin elde edilmesi amacıyla köylerde yöresel mimari geleneği canlandırma, sağlıklı, modern ve afete dayanıklı konut projeleri üretmesiyle gündeme gelmiştir. Kırsal alanlardaki kaçak, denetimsiz yapılaşma ve modern malzemelerin bilinçsiz kullanımı nedeniyle yüzyıllardır süregelen ve farklı zenginlikler barındıran kırsal yapım geleneği tehdit altındadır. Bu amaçlarla yapılan çalışmalar literatür kapsamında değerlendirmeye alınmıştır.

Kırsal Alanlarda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Uygun Yapılaşmanın Yaygınlaştırılması Projesi: Yöresel yapım geleneğine uygun daha güvenli sağlıklı yapılar ve kırsal alanlar oluşturulması amacıyla, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığının da desteğiyle 2008 yılında Kayseri’de, 2010 yılında Balıkesir’de Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ile “Kırsal Alanlarda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Uygun Yapılaşmanın Yaygınlaştırılması” projesi hazırlanmıştır (ÇŞB, 2016). 2008 yılı Kayseri Projesi kapsamında hazırlanan kitaplar altı ana bölümden oluşmaktadır:

1. Yöresel Kırsal Mimari Kimlik
2. Kırsal Alanda Yöresel Mimari Kimlik ‘Rehber Kitap’
3. Kayseri Kırsalında Yöresel Kırsal Mimari Özelliklerin Belirlenmesi; ‘Rehber Kitap’
4. Kayseri Kırsalında Yöresel Mimari Projeler Oluşturulması Amaçlı Tipolojik Çalışmalar
5. Kırsal Alanda Yöresel Mimari Özelliklerin Belirlenmesi; ‘Proje Raporları’
6. Kırsal Alanda Yöresel Mimari Özelliklerin Belirlenmesi; ‘Rölöveler’

Projede genel olarak derinlemesine incelemede bulunan araştırmacılar, bugüne kadar pek çok kamu yapısında kullanılan, hatta günümüzde dahi büyük toplu konut

projelerinde uygulanan, ‘tip proje’ kavramının yarattığı kimliksizliğe tepkilerini hissettirerek, alternatif çözüm olarak, yerel mimari dilin çözümlenmesi ve bu dil kullanılarak uygun tasarımların üretilmesini ve desteklenmesini önermektedirler (Ersoy, H. Y., 2010). Daha sonra kırsal yerleşme dokularının analizleri sonucunda elde edilen rehber kitapların benzer çalışması aynı ekip tarafından Balıkesir için de hazırlanmıştır.

Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması: Bir Model Önerisi (KOKAP)

Projesi: Kırsal yerleşme örnek eylem planı ve yerel koşullara uygun konut planları üretilmesini içermektedir. Kentsel alanlarda uygulanan tip imar yönetmeliklerinin kullanımı yerine yerele özgü ‘Kırsal Ev Tasarım Rehber Kitabı’nı hazırlanması için girişimlerde bulunulmuştur. İlk girişimi 2007’de yapılan projenin genel amacı; Ülke bütünündeki kırsal alanların farklılık ve çeşitliliklerini dikkate alan, fiziki ve sosyal boyutlarıyla bütünsel, ilkeleri kaynak koruma, koruma- kullanmada etkililik, sürdürülebilirlik ve sosyal içerme olan; kırsalı, planlama hiyerarşisinde kente eşdeğer bir varlık olarak ele alan bir planlama modelinin geliştirilmesi, bileşenlerinin yöntem ve tekniklerinin ortaya konmasıdır. Planlama yaklaşımının ilkeleri kaynak koruma, koruma- kullanmada etkililik, sürdürülebilirlik ve sosyal içermedir (Öksüz, 2015). Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması Bir Model Önerisi Projesinin 2015 sonuç raporu;

- Veri tabanı tasarımı
- Arazi kullanım haritalarının hazırlanması
- Kaynak değeri ve duyarlılık analizi
- Kırsal alan tipolojileri
- Kırsal gelişme çerçeve politikaları oluşturma
- Kırsal yerleşme planlaması, planlama el kitabının hazırlanması
- Kırsal yerleşme örnek eylem planı
- Yerel koşullara uygun konut planları üretilmesi, tasarım el kitabının hazırlanması
- Yasal yönetsel değişiklik önermeleri iş paketlerinden oluşmaktadır (Öksüz, 2015).

Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberi: Mimar Sinan Üniversitesi Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı İşbirliği ile hazırlanan ilk köy tasarım rehberi Kastamonu/ Küre Ersizlerdere köyü için yayınlamıştır. Bu rehberde;

- Köy tasarım rehberlerinin tanımı ve yaklaşımı
- Köy tasarım rehberi süreç ve yöntem
- Köye ilişkin temel bilgiler
- Köye ilişkin temel analizler ve ilkeler
- Köy tasarım rehberi: yerleşme dokusu, parsel biçimlenişi, kırsal mimari karakter başlıkları yer almaktadır.

Rehberin oluşturulmasındaki neden olarak kırsal yaşamın devamlılığını sağlamak, çiftçiliğin desteklenmesi, köyde eski yapıların kullanılır hale getirilmesine ya da yerel örgütlenmenin güçlendirilmesine gibi bir dizi etkinlik gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu etkinliklerin kapsamı ve ölçeği ne olursa olsun, amaçları ekonomik canlılık, sosyal bütünlük ve doğayla bütünleşme sağlamaya yönelik olması gerektiği belirtilmektedir. Rehber, köyün doğa ile bütünleşmiş dokusunun nasıl devam edebileceğine, kırsal peyzaj ile yapılaşma arasındaki dengenin nasıl korunabileceğine dair bazı tavsiyeler içeren bir belge olarak yer almaktadır (Öğdül ve diğer., 2015).

‘Küre Dağları Milli Parkı Bartın Bölümünde Ekoturizm Potansiyeli Belirlenerek Köy Tasarım Rehberlerinin Üretilmesi’ Projesi: Küre Dağları Milli Parkı çevresindeki köylerin ekoturizm potansiyelini ortaya çıkarmak için yürütülmüş olan Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA) destekli ‘Küre Dağları Milli Parkı Bartın Bölümünde Ekoturizm Potansiyeli Belirlenerek Köy Tasarım Rehberlerinin Üretilmesi’ başlıklı projesinin çıktısı olarak köy tasarım rehberi hazırlanmıştır (Görmüş ve Oğuz, 2015). Proje, 2014 yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı Kapsamında Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından desteklenmektedir. Görmüş ve Oğuz (2015) köy tasarım rehberlerinin katkılarını şu şekilde açıklamaktadır; yaşam kalitesinin artması, bir planlama aracı olarak kullanılarak, planlama sisteminde kırsal tasarım rehberlerinin yer almasında altlık sağlaması, Türkiye

peyzajlarının doğal, sosyal ve kültürel zenginliğinin sürdürülebilirliğini sağlayarak gelecek nesillere aktarılmasına aracılık etmesidir.

Köy tasarım rehberleri ile ilgili literatür taramasında karşılaşılan bu 4 projenin dışında bir makale ve iki tez yer almaktadır. ‘Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım Politikaları ve Araçlar’ adlı yayında rehberlerin amacı ve içeriğini anlatılmakta, bu konuda yurt dışında yapılan örnekler irdelenmektedir. Köy tasarım rehberleri köyün ve çevresinin bölgesel karakterini tanımlamak, yeni gelişmelerde yöresel karakterin nasıl korunabileceğini ve artırılabilirliğini göstermek açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır (Eminağaoğlu ve Çevik, 2007).

‘Köy Tasarım Rehberleri ve Denizli Örneğinde Kırsal Peyzaj Planlama Stratejileri’ adlı tez kırsal alanlar ile ilgili planlama ve tasarım kriterlerin yeterli düzeyde olmadığı düşüncesinden yola çıkarak köylerde kırsal karakteri korumak amacı ile köy tasarım rehberlerinin hazırlanmasını önermektedir. Çalışma, 2012 yılında Büyükşehir Belediyesi olan Denizli kenti Merkezefendi ve Pamukkale ilçelerinde 1980-2012 yılları arasında kırsal karakter özelliği gösteren 65 kırsal yerleşimde yapılmıştır. Kent çeperinde kalan kırsal yerleşimleri belirlemek için bölgeleme çalışması yapılarak alan beş bölgeye ayrılıp bölgelere göre kırsal yerleşimlerin sektör bazlı pilot köy seçimi yapılmıştır. Pilot köyler için köy tasarım raporları hazırlanarak bu köylerde ve bölge bazında köy tasarım rehberleri üretilmiştir (Özdemir, 2015).

‘Kırsal Planlamada Köy Tasarım Rehberlerinin Uygulanabilirliği Kocaeli Örneği’ adlı tez çalışması kırsal alanlarda uygulanan yasal, yönetsel ve uygulamaya dönük yöntemleri tekrar irdelenerek geliştirilmesi ve Avrupa Birliği ülkeleri kırsal alanlarında uygulanan ‘Köy Tasarım Rehberlerinin (KTR)’ geliştirilecek ‘Kırsal Alan Planlaması’ sistemine yardımcı/tamamlayıcı bir uygulama aracı olarak entegre edilmesi amaçlamıştır. Çalışma alanı olarak seçilen Kocaeli İl sınırları içerisinde seçilen bir kırsal yerleşmede (Kaymaz/Araman) alan çalışması yapılarak bölge sakinlerinin isteklerini belirten anket sonuçlarına göre rehber talimatları üretilmiş, nihai ürün olarak da “Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Sınırları” dâhilinde bir tasarım

rehberi oluşturulmuştur. KTR'nin uygulanabilir olması için Avrupa'da ve gelişmiş ülkelerde uygulanan yöntemlerden biraz daha farklı olarak ülkemiz planlama yaklaşımlarından yararlanmak suretiyle, arazinin genel kullanım kararlarını ve bunların birbirleri ile ilişkisini düzenleyen belge niteliğinde olan “Anahtar Plan” üretilmiş ve klasik planlama ile karşılaştırılmıştır (Simavlı, 2013)

Literatür incelenmesinde de yer aldığı gibi kırsal alanda yöresel mimari özelliklerin belirlenmesi konusunda bir rehber kitap hazırlanma süreci ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Konuyla ilgili yasal çerçevede girişim ise 2013 yılında imar kanununa ek madde ile yapılmıştır. 12/ 7/ 2013-6495 Sayılı Kanunun 73 maddesi ile 3194 Sayılı İmar Kanunu'na eklenen 8/ğ maddesi şu şekildedir; ***Yerleşme ve yapılaşma özellikleri, mimari doku ve karakteri, gelişme düzey ve potansiyeli açısından önem arz eden köylerde bu özellikleri korumak, geliştirmek ve yaşatmak amacıyla muhtarlık katılımı ile ilgili idarelerce köy tasarım rehberleri hazırlanabilir. Köy tasarım rehberleri ilgili idare meclisi kararı ile onaylanır ve uygulanır***’ (3194 Sayılı Kanun, 2017).

Ayrıca, kentsel tasarım rehberleri ibaresi ile tasarım rehberlerinin yer bulduğu yasal çerçeve ise 14.06.2014 tarihinde yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin 30/7 maddesidir. Uygulama imar planı onaylanmadan kentsel tasarım projelerinin uygulanamayacağının vurgulandığı, uygulanacak ise projeye destek olan bir rehber hazırlanabileceği yer almaktadır. ***Kentsel tasarım projesi doğrultusunda mekânın imge, anlam ve kimlik kazanmasını, estetik ve sanat değerinin yükseltilmesini, yapıların bir uyum içerisinde ve bütünlük oluşturacak şekilde düzenlenmesini amaçlayan ve mekânsal planlama sistematığı içerisinde uygulamaya yönelik kılavuz ve tavsiye niteliğinde kararları içerecek şekilde kentsel tasarım rehberi hazırlanır***’ (Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2017).

Planlama ile ilişkisi bakımından ele alındığında, köy tasarım rehberleri bir plan türü olmadığını planlara rehberlik eden bir doküman olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Türkiye’de planlama sisteminde kırsal yerleşmelerle ilgili bir plan kademesi bulunmamakla beraber yerleşim özellikleri belirtilmektedir. 6360 sayılı

kanun sonrasında mahalle statüsü almış köylerde 3194 sayılı İmar Kanunu ve yönetmelikleri geçerlidir. Bu bağlamda yer alan ibare şu şekildedir: *‘Büyükşehir belediyesi sınırının il sınırı olması nedeniyle mahalleye dönüşen, nüfusu 5.000’in altında kalan ve kırsal yerleşim özelliği devam eden yerlerdeki uygulamalar, büyükşehir belediye meclisince aksine bir karar alınmadıkça, uygulama imar planı yapılıncaya kadar 27’nci madde hükümlerine göre yürütülür. Kırsal alanlarda iş yeri açma ve çalışma izni; kadimden kalan veya yapıldığı tarihteki mevzuat kapsamında yola cephesi olmaksızın inşa edilen yapılar ile köy yerleşik alanlarda kalan yapılara kırsal yapı belgesine, yerleşik alan sınırı dışındaki diğer yapılara ise yapı kullanma izin belgesine göre verilir. Köylerde bulunan konutlarda, iş yeri açma ve çalışma izni alınarak ev pansiyonculuğu yapılabilir. Kamuya ait bir yaya veya taşıt yoluna cephe sağlanmadan yapı inşa edilemez, parsel oluşturulamaz* (3194 Sayılı Kanun, 2017).

Yasal çerçevesi yeni oluşturulmaya başlanılan köy tasarım rehberleri, planlama sisteminde yönlendirici olarak yer edinebilmelidir. Ögdül ve diğerleri (2015), köy tasarım rehberinin başarısı için üç temel seviyede desteklenmesi gerekmekte olduğunu ifade etmektedir.

- *Üst ölçekli stratejilerle desteklenmesi, bu stratejilerle planlama ve uygulama ilişkisini kuracak mevzuatın geliştirilmesi, tasarım ilkeleri ile ilgili çerçeve dokümanların oluşturulması,*
- *Orta ölçekte planlama sistemine nasıl entegre olacağının belirlenmiş olması,*
- *Yerel düzeyde halkın köylerine dair olumlu bir yaklaşıma sahip ve fikir geliştirmeye açık olması, yerel uygulayıcı kurumların istekli olması, katılım konusuna inanması ve yöre halkıyla iyi ilişkiler kurmuş olmasıdır.*

Böylece köy tasarım rehberleri yerel ölçekte olmakla beraber üst ölçek planlar ya da stratejiler ile bütünleşirse başarıya ulaşacak, üst ölçekli yaklaşımların yerelden yaklaşılamama sorunu çözümlenmiş olacaktır.

3.3 Köy Tasarım Rehberi İzlenesinin Oluşturulması

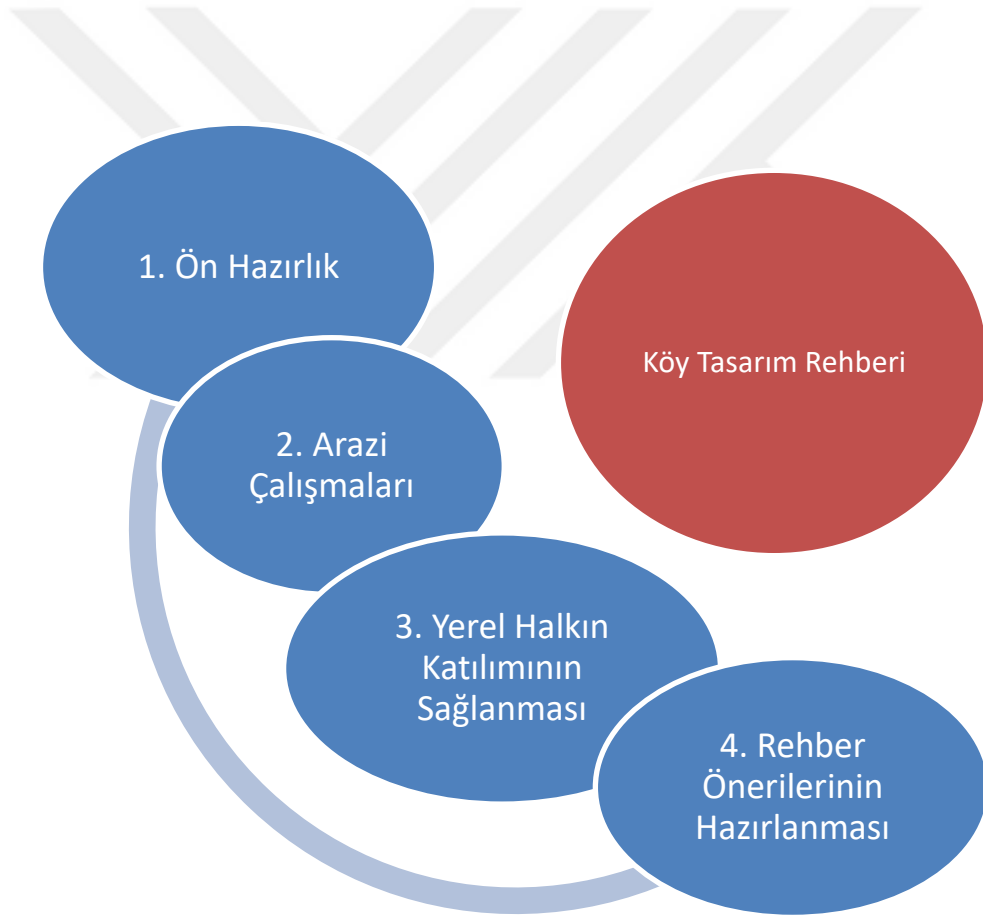
Dünyadaki köy tasarım rehberleri örneklerinden erişilen 82 örneğin incelenmesi ve her ülkeden (İngiltere, İrlanda, Yeni Zelanda) rastlantısal olarak seçilen örneklerin detaylı aktarılmasından sonra genel olarak bir köy tasarım rehberinin özellikleri şunlardır:

- Birçok insanın yaşadığı yer ile ilgili gelişmelere katkı sağlamasında yapıcı bir çözüm olmaktadır.
- Yerel farklılıkları geliştirme ve korunmasında bir mekanizma olup sürdürülebilir kalkınmaya önemli katkı sağlamaktadır.
- Yerel toplumlar kendi yaşadıkları alanı daha iyi anlamakta ve bilmektedir. KTR bu bilgilerin aktarılmasını sağlayarak köy yerleşiminin ve çevresinin değerlerini tanımlamaktadır.
- Yöre halkının desteğiyle oluşturulması toplum ruhunu, katılımcılığı geliştirmede bir araç olmaktadır.
- Yapılı çevre özelliklerin tanımlanmasına yardımcı olarak köy ortamına uyumlu bir planlama sistemine pozitif katkısı olmaktadır.
- Köyün karakterine uygun basit ve açık tasarım rehberliği ile yeni yapılaşmanın köyün karakteristik dokusunu bozmadan nasıl yer edinebileceği gibi konularda yöre sakinlerine rehberlik etmektedir.
- Köyün peyzajı ve yapıları arasında ki ilişkiyi ve yeni yapılaşma koşulları gibi yeni gelişme prensiplerini tanımlamayı sağlayarak planlama sisteminde rol oynamaktadır.
- Kırsal alanlarında kaliteli tasarımın teşvik edilmesine yönelik politikalar hazırlamaktadır.
- Planlama rehberi olarak yerel planlama otoritesi tarafından onaylanması planlama uygulamaları üzerinde karar vermede önemli bir rol oynamaktadır.
- Kırsal ekonomiye katkı sağlayarak yerel, bölgesel ve ulusal ekonominin gelişmesine ve yaşam kalitesinin artmasına katkıda bulunmaktadır (Aylesbury Vale District Council, 2005; City of York Council, 2006; The Heritage Council, 2012; Ögdül ve diğer., 2015).

Köy tasarım rehberlerinin Türkiye ve Dünya literatürü incelenmesinin sonucunda rehberlerin özelliklerini özetle vurgulamak gerekirse;

1. Yerelin görüşlerini yansıtan, plan yapımlarında ve yerel otoritelere yönlendirici bilgiler içeren bir planlama aracıdır.
2. Yerel halkın yaşadıkları yerin özgün değerlerinin farkına varması sağlayan ve kırsal alanda ki yeni gelişmelerde etkin rol alarak sürece katkılarını cesaretlendirmektedir.

Bu bağlamda üretilcek rehberin sürecinde izlenilmesi gereken adımlar Şekil 3.7’ de belirtilmekte ve çalışma alanı için rehber geliştirilmesinde yararlanılacaktır.

Şekil 3.7 Köy tasarım rehberi hazırlama izlencesi

1. Ön hazırlık: İlk adım; ilgili kamu kurumlarından ve yazılı- dijital yayınlardan elde edilen bilgilerle özellikle köyün tarihi, coğrafyası ve bunun gibi rehberin hazırlanacağı yeri tanımaya yönelik bilgilerin edinilmesidir. İkinci adım ise alanın gözlemlenmesine ilişkin ön ziyaretin yapılmasıdır.
2. Alanı daha yakından inceleyebilmek adına arazi çalışması yapılmalıdır. Arazi çalışmaları ile elde edilen veriler, Autocad, ArcGIS, Office Programları gibi bilgisayar programlarından faydalanılarak tematik haritalar ve diğer görseller oluşturulmalıdır.
3. Çalışma içeriğinin aktarıldığı ve katılımcılar ile fikir alışverişinde bulunulduğu aşamadır. Yerel halk ile odak görüşmeleri, anket yöntemleri ile rehberin önerilerine yerelin katkısının aktarılmasıdır. Bu durum aynı zamanda yerel halkın yaşadıkları yerin özelliklerinin farkına varmasının başlangıcını oluşturmaktadır. Yere özgü ve katılımcı potansiyeline bağlı olarak değişebileceği için farkındalığı artırmaya yönelik uygulanması düşünülen faaliyetler bu aşama sırasında belirlenecektir.
4. Rehber önerilerinin hazırlanması, ön hazırlık, arazi çalışmaları ve yerel halkın katılımını da sağlanması aşamalarından sonra tüm bu bilgilerin analiz ve değerlendirilmesinin yapıldığı, önerilerinin geliştirildiği aşamadır. Çalışma alanı ile ilgili köy tasarım rehberinin oluşturulmasından önceki son adımları da içermektedir. Örneğin bir konuyla ilgili yeniden yerel ile görüşme yapılması ya da farkındalığı artıracak bir uygulamanın geri dönüşlerinin değerlendirilmesi gerekebilmektedir. Köy tasarım rehberinin içeriğini oluşturan genel bilgiler Tablo 3.2’ de yer almaktadır.

Köy tasarım rehberinin ön hazırlıkları, hazırlanması kadar uygulama sonrasında izleme de çok önemlidir. Türkiye’de yeni olan bu yaklaşımın artı ve eksileriyle beraber değerlendirilebilmesi açısından uygulama sonrası da takip edilmeli daha sonraki uygulamalar için yol gösterici olmalıdır. Sürekli devam eden öğrenme, bilgi aktarımı, derlenmesi ve uygulanması ile deneyimlenecek olan bu rehberler aslında kısa vadede planlama açısından da deneyimleme imkânı sunmakta olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 3.4 Köy tasarım rehberi içerik tablosu (North Dorset District Council, 2011’ den düzenlenerek aktarılmıştır)

Giriş
Köy Tasarım Rehberi/Dokümanı nedir? Amaçları nelerdir?
Yerel planlama sistemindeki yeri nasıldır?
Genel Özellikler
Yerleşimin tarihi
Yerleşimin nüfus, sosyo-kültürel ve ekonomik yapı
Varsa herhangi bir özel durum; turizm, maden çıkarma gibi kalkınma baskılarının etkileri
Yerleşmenin Peyzaj Karakteri
Kırsal alanın çevresinde görünümün karakteri
Önemli görünüş içeren sınırlar ve yerleşimin çevresi ile ilişkisi
Yerleşimin ağaçlar, çalılık ve ya ormanlık alan gibi hassas sınırlar ve önemli peyzaj öğeleri arasındaki ilişki
Yerleşme ile doğanın herhangi bir koruma barındıran özelliği arasındaki ilişki
Yerleşimin Dokusu ve Karakteri
Yerleşimin bütün dokusu, zonlar, komşu alanları
Yerleşimin yönlenmelerinin özellikleri
Ortak kullanım mekânları
Ulaşım, yollar ve sınırlar
Sokak mobilyaları
Parsel-Yapı ilişkisi
Kırsal Mimari Doku
Yapı yükseklikleri, Yapı malzemeleri ve detayları
Bina tiplerinin karakterleri,
Çatı, Kapı, Pencere, Sundurma gibi detaylar
Rehberin Tavsiyeleri ve Planlama Sistemindeki Yeri
Rehberin Tavsiyeleri (Baştaki analizlere bağlı olarak tavsiyeler)
Varsa ekler (süreç, planlama sistemindeki yeri v.b. konulara ilişkin)

Köy tasarım rehberlerinin özellikleri ve içeriğine bağlı olarak iyi bir rehber; köy ve çevresinin ayırt edici özelliklerini tanımlamalı, toplumun görüşlerini yansıtarak yerel planlama otoritesi ile ortaklıklar gerçekleştirilmeli ve planlama sistemi ile uyumlu olmalıdır. Böyle bir KTR kırsal alanların gelişimine katkı sağlayarak engelleyici olmaktan öte katılımcı değişimi yönlendirerek kırsal planlamayı, kalkınmayı destekleyecektir.

BÖLÜM DÖRT

İZMİR ÖDEMiŞ İLÇESİ KIRSAL YERLEŞMELERİ VE BADEMLİ KÖY TASARIM REHBERİ

Çalışma kapsamında incelenecek olan il, İzmir olarak belirlenmiştir. Kırsal yerleşimleri incelemek adına seçilen ilçe ise İzmir ili içerisinde kır nüfusunun en fazla olduğu, kırsal yapısı ile ön plana çıkan Ödemiş ilçesi olmuştur. Sonrasında Ödemiş ilçesi kırsal yerleşimlerinden biri için köy tasarım rehberi geliştirilmiştir.

4.1 İzmir İli ve Ödemiş İlçesi Genel Özellikleri

4.1.1 İzmir Genel Özellikleri

İzmir; Türkiye'nin üçüncü büyük şehridir ve Ege Bölgesi'nde (Şekil 4.1) yer almaktadır. İlçelerin toplamıyla birlikte yaklaşık 11906,85 kilometrekare yüzölçümüne ve 4.223.545 nüfusa sahiptir (İzmir Büyükşehir Belediyesi [İBB], 2017; Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2017).

Şekil 4.1 Türkiye'de iller haritasında Ege Bölgesi ve İzmir

İzmir' in kuzeyinde Balıkesir, güneyde Kuşadası körfezi ve Aydın il sınırı, batıda Çeşme Yarımadası ve körfez, doğusunda ise Manisa İl sınırı ile çevrilmiş bir konuma

sahiptir. İzmir ilinin; Aliaga, Balçova, Bayındır, Bayraklı, Bergama, Beydağ, Bornova, Buca, Çeşme, Çiğli, Dikili, Foça, Gaziemir, Güzelbahçe, Karabağlar, Karaburun, Karşıyaka, Kemalpaşa, Kınık, Kiraz, Konak, Menderes, Menemen, Narlıdere, Ödemiş, Seferihisar, Selçuk, Tire, Torbalı ve Urla olmak üzere 30 ilçesi bulunmaktadır (İBB, 2017).

Ege Bölgesi'nin önemli akarsularından olan Gediz'in aşağı çığırı ile Küçük Menderes ve Bakırçay İzmir ili içinde akış göstermektedir. Dağların denize dik uzanmakta ve ilin iklim özelliklerine bakıldığında ise yazları genellikle sıcak ve kural kışların ılık geçtiği Akdeniz iklimi görülmektedir. Akdeniz iklim bölgesinde yetişen geniş, sert ve iğne yapraklı, sürekli yeşil kalan ağaç ve çalılar, özellikle karaçam, selvi, maki ve zeytin ağaçları yaygın doğal bitki örtüsünü oluşturur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017).

Kent tarihine bakıldığında; Amazonlar, İyonyalılar, Lidyalılar, Persler, Büyük İskender, Roma, Araplar, Emeviler, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlı ev sahipliği yapmıştır. İzmir; Agora, Smyrna, Efes, Pergamon (Bergama), Erythrai (İldırı) Çeşme, Klaros (Menderes), Klazomenai (Urla), Teos (Seferihisar) gibi antik yerleşimler, su kemerleri, köprüler, kiliseler, camiler, sinagoglar, çeşmeler, hamamlar ve hanlar gibi tarihi yerler barındırmaktadır (İBB, 2017).

İzmir ilinin bölge ekonomisinde tarım, sanayi, hizmetler ana sektörlerinin her birinde önemli bir potansiyeli bulunmakta ve 2012 yılında toplam istihdamda tarımın payı % 10,1, sanayinin payı % 31,6, hizmetlerin payı ise % 58,4'tür (İzmir Bölge Planı 2014-2023, 2017).

İzmir ilinin 1980-2016 yılları arasında nüfus gelişimi incelendiğinde toplam nüfus;

1980 yılında 1.982.529 kişi,

2000 yılında nüfusun 3.370.866 kişi,

2010 yılında 3.948.848 kişi

2016 yılına ait nüfus verisine göre ise 4.223.545 kişiye ulaşmıştır.

İzmir ilinin ilçelerinin köy ve şehir olarak son yıllara (2007-2012) ait nüfus verileri ise Tablo 4.1’ deki gibidir (TÜİK, 2017). Bazı ilçelerde köy nüfusu olmadığı için sadece şehir nüfusu verilmiştir.

Tablo 4.1 İzmir ilçeleri nüfus verileri, 2007-2009-2012 (TÜİK, 2017)

İlçeler	2007		2009		2012	
	Köy	Şehir	Köy	Şehir	Köy	Şehir
Aliağa	16221	43822	12395	51108	17474	59124
Balçova	-	74837	-	77915	-	77843
Bayındır	27295	14857	19837	21407	19203	21785
Bayraklı	-	-	-	306427	-	309137
Bergama	44369	58212	42232	58570	39598	61406
Beydağ	7778	5722	7337	5710	6954	5612
Bornova	5942	470211	6556	402453	7056	416007
Buca	6996	393934	3328	412639	3400	443091
Çeşme	9846	17950	12020	20455	12814	21749
Çiğli	2482	141769	-	154397	-	168599
Dikili	12803	14545	15638	16269	16561	18669
Foça	17292	13257	3705	27074	4154	27987
Gaziemir	23180	86111	-	121255	-	127730
Güzelbahçe	3604	15651	1306	22990	1569	26900
Karabağlar	-	-	861	448846	903	465120
Karaburun	5551	2489	6104	2785	6077	2722
Karşıyaka	267	514917	287	304220	286	315008
Kemalpaşa	44651	37126	19479	69605	19841	74990
Kınık	16598	11340	16631	11919	16161	11789
Kiraz	36389	8683	35967	8469	35289	8720

Tablo 4.1 devamı

Konak	817	847409	-	411112	-	390682
Menderes	43489	20576	15715	53800	15577	59254
Menemen	72994	53940	11966	116147	12159	125984
Narlidere	-	61455	-	65714	-	63301
Ödemiş	57034	71219	55900	73310	53428	75577
Seferihisar	9716	16114	3295	25308	3618	27849
Selçuk	6718	27284	6678	27801	6374	28213
Tire	27762	48565	27276	50900	25827	53692
Torbalı	57426	62080	11370	113211	10939	127101
Urla	7000	41058	7223	43386	8267	46289

İzmir ilçelerinin köy ve şehir nüfus verileri son yıllara ait olarak 2012 yılından sonra görülmemektedir. Bunun sebebi 6360 Sayılı Büyükşehir Kanunu sonrasında köyler kentin bir mahallesi konumuna dönüşmesi, kır ve kent nüfusunun ayrı olarak sayımı yapılmamasındandır. 2013 yılı itibari ile ilçelerin toplam nüfus verileri ise Tablo 4.2’de verilmektedir.

Tablo 4.2 İzmir ilçeleri 2013 ve sonrası nüfus verileri (TÜİK, 2017)

	2013	2014	2015	2016
Aliağa	80948	83366	87376	91026
Balçova	77624	77311	78121	78086
Bayındır	40690	40310	39925	40216
Bayraklı	310656	310765	312263	314008
Bergama	101217	101813	101917	102090
Beydağ	12555	12457	12276	12300
Bornova	426490	431149	435162	438549
Buca	454112	461761	470768	482337
Çeşme	35965	39243	39243	40312
Çiğli	173667	176864	182349	186717
Dikili	36124	41999	40537	41275
Foça	32534	30002	28647	28591
Gaziemir	129534	130870	132365	132566

Tablo 4.2 devamı

Güzelbahçe	27389	28470	29774	29835
Karabağlar	471676	473741	477238	480253
Karaburun	9092	9456	9403	9575
Karşıyaka	321870	325717	333250	338485
Kemalpaşa	97499	99626	101693	103806
Kınık	28000	28072	28052	28265
Kiraz	44017	43971	43615	43845
Konak	385843	380295	375490	370662
Menderes	77706	81297	83331	86494
Menemen	142836	148662	156974	163565
Narlıdere	63743	64599	64712	64800
Ödemiş	129295	129407	132028	131728
Seferihisar	33588	35960	36335	37697
Selçuk	34979	35281	35736	35960
Tire	80381	81315	82102	83082
Torbalı	144293	150127	156983	164981
Urla	56751	59166	60750	62439

İzmir ilinde kır ve kent nüfus verilerinin yanı sıra köy sayılarına (2012 verilerine göre) bakıldığında Tablo 4.3'deki gibi olduğu görülmektedir. Köy ve bucağı olmayan ilçeler bu kapsamda değerlendirmeye alınmamıştır.

Tablo 4.3 İlçelerin köy/bucak sayıları, 2012 (İzmir İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü [GTHM], 2017)

İLÇELER	KÖY SAYISI			BUCAK SAYISI		
	Belediyeli	Belediyesiz	Toplam	Belediyeli	Belediyesiz	Toplam
BORNOVA		12	12			
BUCA		4	4			
GÜZELBAHÇE		3	3			
KARŞIYAKA		2	2			
KARABAĞLAR		2	2			
MERKEZ TOP.		23	23			
ALİAĞA	1	18	19			

Tablo 4.4 devamı

BAYINDIR	1	36	37			
BERGAMA	3	111	114	2	3	5
BEYDAĞ		21	21			
ÇEŞME		4	4	1		1
DİKİLİ		25	25	1		1
FOÇA		4	4			
KARABURUN		12	12	1	1	2
KEMALPAŞA		29	29			
KINIK	2	29	31			
KİRAZ		52	52			
MENDERES		18	18			
MENEMEN		20	20			
ÖDEMİŞ	5	74	79	4		4
SEFERİHİSAR		9	9			
SELÇUK	1	8	9			
TİRE		63	63	1	1	2
TORBALI		21	21		1	1
URLA		13	13		1	1
TOPLAM	13	590	603	10	7	17

İzmir Kalkınma Ajansı 2014-2023 Bölge Planı' na göre; İzmir'de toplam tarım alanı büyüklüğü açısından Bergama, Ödemiş, Bayındır, Torbalı, Tire, Menderes, Kemalpaşa ve Menemen ilçeleri öne çıkmaktadır. Tarımsal işgücünün yoğunlaştığı ve tarımsal üretim hedefleri alanlar öncelikle Bayındır-Tire-Ödemiş üçgeni olarak belirlenmiştir. Ayrıca başta Ödemiş olmak üzere fidan üretim ve pazarlama faaliyetleri güçlendirilmesi, su ürünleri sektörünün fiziksel altyapı ihtiyacının karşılanması için lojistik tesisleri ve kıyı yapıları ile Ar-Ge tesisleri, Ödemiş OSB kurulması ve ulaşım yatırımları ile Ödemiş' in kalkınmasına yönelik çalışmalar hedeflenmektedir (İzmir Bölge Planı 2014-2023, 2017).

İzmir ilinin, coğrafi konum, idari durum, tarihi, doğal, ekonomik ve nüfus bilgileri incelenerek genel özellikleri verilmiştir. Tez çalışması, kırsal alanlarla yakından ilgilenmekte, bu nedenle seçilen ilçenin kırsal özelliklerinin ön plana çıkması gerekmektedir. İzmir ili ilçeleri köy ve şehir nüfus verilerine göre en fazla köy

nüfusuna sahip ilçe Ödemiş, sonrasında ise Bergama'dır. Köy ve bucak sayısına en fazla sahip ilçe ise Bergama, ikinci sırada Ödemiş ilçesi yer almaktadır. Ayrıca kırsal altyapı faaliyetlerinin yoğunlaştığı, tarihi özellikleri ve kırsal mimari dokusunun özgünlüğü ile önemli bir yer olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle, kırsal alanlarda köy tasarım rehberi uygulanabilirliğine uygun yerin belirlenmesi için Ödemiş'in kırsal yerleşimlerinin değerlendirilmesi tercih edilmiştir.

4.1.2 Ödemiş İlçesi Genel Özellikleri

4.1.2.1 Coğrafi Konumu

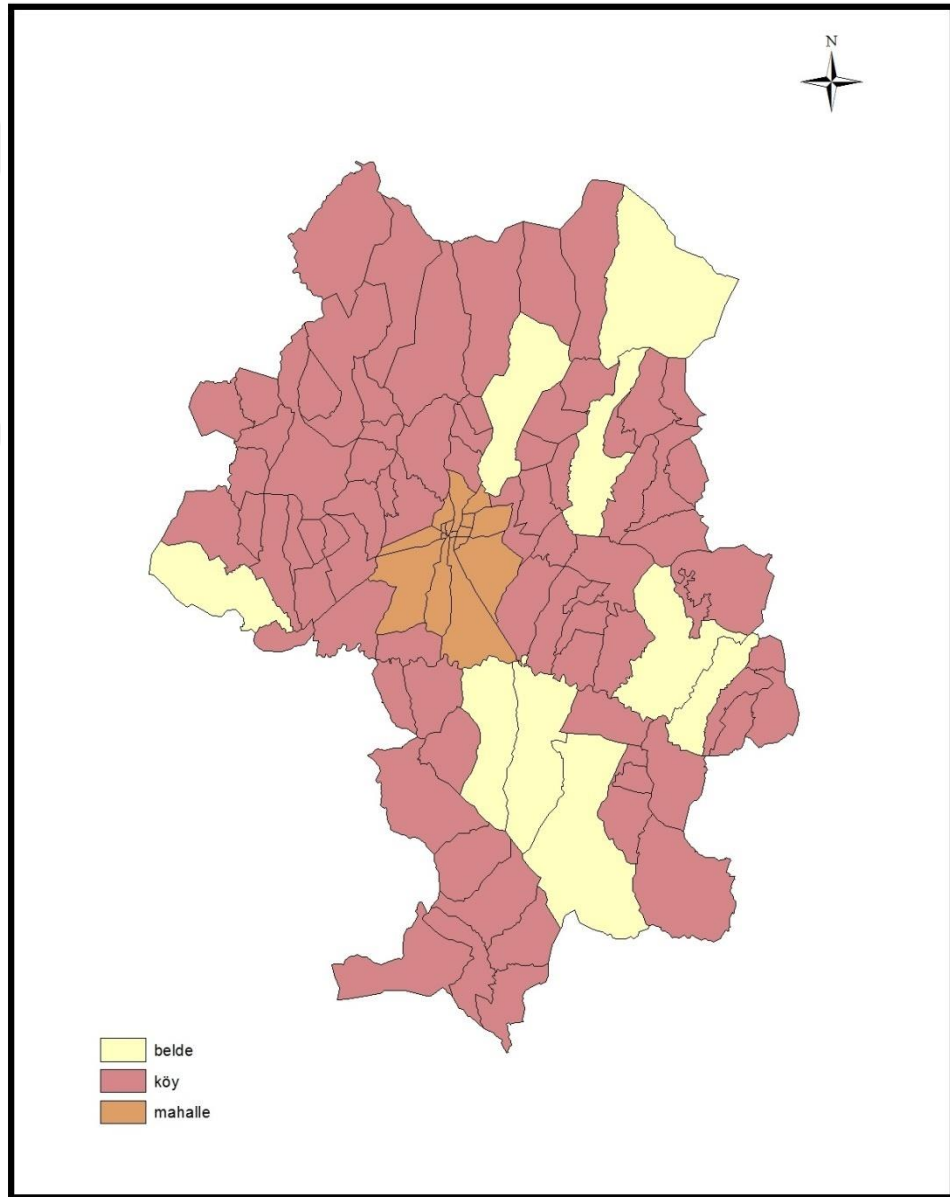
İzmir iline bağlı Ödemiş ilçesi, kent merkezine 112 km uzaklıkta, İzmir'in güney doğusunda (Şekil 4.2) yer almaktadır. İlçenin koordinatı 38 derece 16 dakika kuzey ve 27 derece 59 dakika doğu olup, yüzölçümü: 1082,6 km², rakım: 123 m. ve nüfus: ilçe toplamı 2013 yılı için 129.295 kişidir (Ödemiş Belediyesi, 2017a).

Şekil 4.2 Ödemiş ilçesinin konumu

4.1.2.2 İdari Durum ve Mahalleleri

Ödemiş ilçesi; 6360 sayılı “On dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair kanun” ile 9 belde ve 74 köy hizmet alanına dâhil edilerek 16 olan mahalle sayısı 99’a ulaşmıştır. Şekil 2’de 6360 sayılı yasa ile mahalle olmadan önceki belde ve köy yerleşimleri ile merkez ilçe mahalleleri yer almaktadır.

Şekil 4.3 Ödemiş merkez-belde-köy yerleşimleri

4.1.2.3 Ulaşım Bağlantıları

Ödemiş ilçesi İzmir kent merkezine 112 km uzaklıktadır. İlçeye karayolu ve demiryolu ile ulaşım sağlanmakta, karayolu bağlantıları Şekil 4.4’de yer almaktadır. İlçe merkezinden ve İzmir otogarından sabah 05:00’ten akşam 21:00’e kadar yarım saat ara ile karşılıklı otobüs seferleri düzenlenmektedir. Ödemiş-Torbalı-İzmir demiryolu hattından ise günde 5 kez karşılıklı seferler düzenlenmektedir (Ödemiş Belediyesi, 2017a).

Şekil 4.4 Ödemiş karayolları haritası (Karayolları Genel Müdürlüğü, 2017)

4.1.2.4 Tarihi

Ödemiş’in eski adı ‘Ötemiş’ ya da ‘Otamış’ kelimelerin türemiş olduğu belirtilmekte, otamak, sağaltmak, ilaç vererek sayrılığı iyileştirmek anlamındadır (Yetkin, 2004). Otacı ise insanları doğal yollarla tedavi eden hekim demektir. Otamış oymağı olarak bilinen ve göçebe yaşıantılarıyla tanınan Türkmenler’ in 1684 yılından başlayarak bugünkü Ödemiş yerinde yerleşik duruma gelmeleriyle oluştuğu bilinmektedir (Yetkin, 2004; Yavuz, 2013).

Ödemiş'i anlatan tarihçi Yavuz (2013); ovanın tarih öncesi dönemlerde, en eski M.Ö. 6000-6500 yıllarına kadar uzandığı bilinmekte olduğunu ifade etmektedir. 'M.Ö. 2000'li yıllarda Lidya devleti döneminde Assuwa adıyla bilinen bölge, M.Ö. IX yüzyılında Homeros, İlyada destanında Ödemiş'i kapsayan Assuwa yöresinden 'Asia Çayırları' adıyla söz etmekte, AS yurdu anlamına gelen bu bölgenin Ön-Türk yurdu olduğu' ifade edilmektedir. Lidya tabletlerinde yer alan bilgilere göre Hypaipa (Ödemiş/Günlüce) kenti ilk yerleşim yeri olduğu düşünülmekte, Ödemiş yöresine sırasıyla Hititler, Frigler, Lidyalılar, Persler, Romalılar ve Bizanslılar dönemlerine ev sahipliği yapmıştır (Yavuz, 2007). Selçuk Türkleri 1071 Malazgirt savaşı sonrasında Anadolu'ya yerleşmeye başlamaları ile bölgeye Türkmenler hâkim olmaya başlamış, Aydınoglu Mehmet Bey 1304'de fetihlere başlayarak Birgi başkent olmak üzere ovanın Mehmet Bey ölümünden sonra oğlu Gazi Umur Bey yönetimin başına geçmiş ancak 1426'dan sonra ise yöre Osmanlı Devleti eline geçmiştir (Yavuz, 2013). 1919'da Yunan ordusu işgalinden 3 Eylül 1922'de kurtulan Ödemiş bugün Türkiye Cumhuriyeti İzmir iline bağlı bir ilçedir (Ödemiş Belediyesi, 2017a). Ödemiş'te yer alan önemli tarihi kalıntılar yer almaktadır ve bunlardan bazıları Tablo 4.4' de özetlenmiştir.

Tablo 4.5 Ödemiş ilçesi tarihi kalıntılar (Ödemiş Belediyesi, 2017b)

Kaleler	Asarkale, Beydağ Kalesi, Yılanlı Kale, Balabanlı, Bademli, Birgi, Günlüce, Ayasurat, Kızılcaavlu ve Kayaköy Kaleleri.
Antik Kentler	Hpaipa antik kenti, Neikaia Antik Kenti.
Nekropol	Yeniceköy Yumrutaş Nekropolü.
Tümülüsler	Beydağ Halıköytümülüsü, Kasapkuyu mevkiindeki Eşmentepesi Tümülüsü, Işıkköy-Şirinköy Çataltepe Tümülüsü, Ortaköyde Maltepe Tümülüsü, Ovakent Yoğurtçu Tümülüsü, Üçkonak Tepecik Tümülüsü, Kızılca köyü Peynirlik Tümülüsü.
Kurganlar	Adagide, Emirli köyü yakınlarında ki kurganlar (Şekil 4.5)
Höyükler	Ovakent kuzeyindeki Cerittepe Höyüğü (Şekil 4.6), Konaklı Hacıoğlulukuyusu Höyüğü, Kuruçeşme-Demirci köyleri yakınındaki Tepetarla Höyüğü, Yolüstü köyü Sazlıtepe Höyüğü.

Bunların dışında daha birçok Tümülüs, Helenistik dönemden kalma duvar, kaya mezarları gibi tarihi kalıntılar, Birgi, Bademli köylerinde yer alan çeşme, camii, konak gibi önemli yapılar da mevcuttur (Ödemiş Belediyesi, 2017b).

Şekil 4.5 Adagide Ovasındaki Kumtepe Kurganı (solda) ve Emirli Köyü Pilavtepe Kurganı (sağda) (Yavuz, 2013)

Şekil 4.6 Ovakent kuzeyindeki Cerittepesi Höyüğü (Yavuz, 2013)

4.1.2.5 Doğal Yapı

Ödemiş'in kuzeyinde Manisa'nın Salihli ve Turgutlu ilçeleri, güneyinde Aydın ilinin Sultanhisar ve Nazilli ilçeleri, doğusunda İzmir ilinin Kiraz ve Beydağ ilçeleri, batısında ise İzmir ilinin Bayındır ve Tire ilçeleri yer almaktadır. Ovalık bir araziye

sahip olan ilçenin kuzey ve güneyinde engebelilere rastlanmaktadır. Kuzeyinde en yüksek yeri 2157 m yüksekliğinde Bozdağlar güneyinde ise en yüksek yeri 1646 m yüksekliğinde olan Aydın dağları ile çevrilidir (Yavuz, 2013). İklim özellikleri bakımından Akdeniz iklimi görülmekte olup yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve yağışlı geçmektedir. Kar yağışı daha çok Bozdağ ve Aydın dağları yakınındaki köylerde görülmektedir. İzmir’de yer alan önemli göllerden bir tanesi Gölcük, ilçenin kuzeyinde Bozdağların en yüksek noktasının batısında yer almaktadır (Ödemiş Belediyesi Stratejik Plan Raporu, 2014). Ödemiş ve çevresinde Bozdağ, Tekke, Kemer, Gölcük, Subatan, Lübbey, Başova, Köseler, Ovacık, Düz ve Uzun adlı yaylaları bulunmaktadır (Güneş, 1997). İlçenin Bozdağ Gölcük yaylası, yine aynı bölgedeki Subatan yaylası gününbirlik rekreasyon ve yayla turizmine elverişli alanlardır. Havzanın en önemli akarsuyu ise Tarih öncesi çağlarda ismi Astarpa, Helenistik ve Roma dönemlerinde Kaistros denilen ‘Küçükmanderles’ nehridir ve Birgi, bademli, İlkurşun, Çomaklar, Korga ve Üzümlü dereleri Küçükmanderles’ e karışmaktadır (Yavuz, 2013).

4.1.2.6 Sosyo-Kültürel Yapı

Ödemiş kültürel olarak Ege Bölgesinin özelliklerini taşımaktadır ve tarihi birikiminden gelen değerli kültürel varlıklara sahiptir. Ödemiş’te 13 tane sit alanı; 333 tane taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır. Ayrıca,

- 92 tane kültür-sanat ile ilgilenen dernek bulunurken 4 tane vakıf,
- 4 adet kütüphane (İlçe, Bademli, Kaymakçı ve Konaklı),
- 2 adet kültür merkezi,
- 1 adet sergi salonu,
- 1 adet sinema salonu,
- 3 adet müze bulunmaktadır (İZKA İlçe Özet Raporu, 2011).

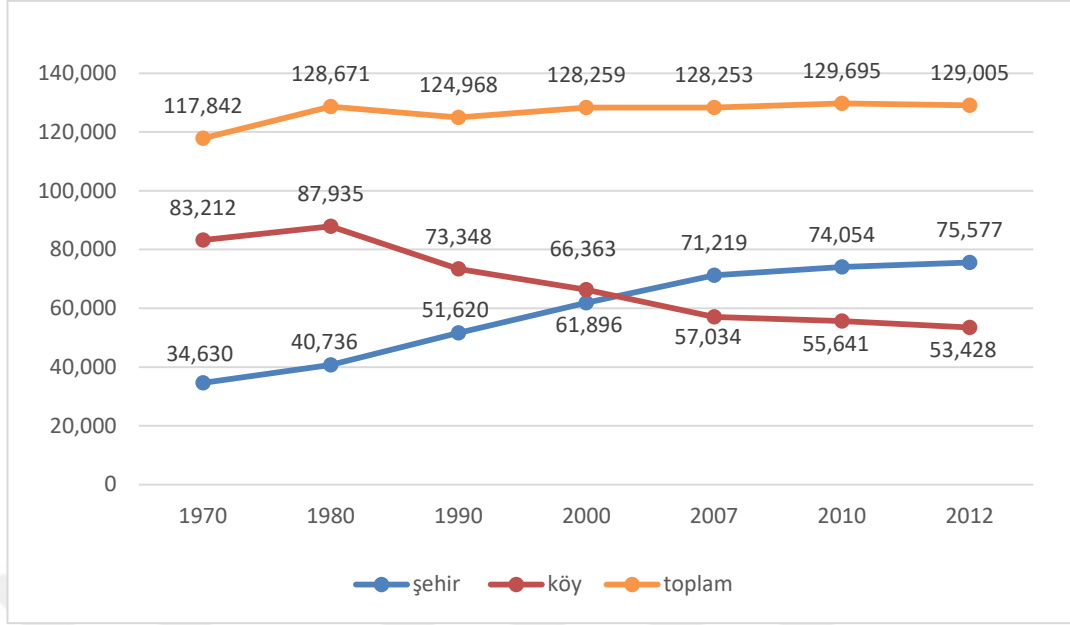
Ödemiş’te düzenlenen kültürel etkinlikler ise Tablo 4.5’ de görüldüğü gibidir.

Tablo 4.6 Ödemiş’te düzenlenen kültürel etkinlikler (İZKA İlçe Özet Raporu, 2011)

Etkinlik	Düzenleyen Kuruluş	Tarih	Kaç Yıldır Düzenlendiği
Kadın Emeği Panayırı		8 Mart	1
Sanat Sokağı		Ramazan Ayı	2
Engelliler Haftası Etkinlikleri		10-16 Mayıs	-
İlkbahar Kültür ve Sanat Etkinlikleri	Ödemiş Belediyesi	28-29 Mayıs	-
Resim Şenliği		1 Mayıs	2
Deve Güreşleri Şenliği		-	17
Atletizm Şenliği		29-30 Nisan	3
KIBATAEK Uluslararası Edebiyat, Şiir, Resim Şenliği		4-5-6 Eylül	3
Ödemiş’te Sanat Baharı	Ödemiş Belediyesi/ Balkan Kadınları Kültür ve Dayanışma Derneği	20-30 Nisan	1
Süs Bitkileri ve Fidancılık Sergisi	Ödemiş Belediyesi/ Ödemiş Süs Bitkileri Üreticileri Birliği	Kasım	8

4.1.2.7 Demografik Yapı

Ödemiş ilçesi demografik yapı bakımından incelendiğinde kentsel ve kırsal nüfus değişiminin yıllara göre grafiği Şekil4.7 ’de görüldüğü gibidir. 1970 ve 2012 yılları arasında değişen nüfus grafiğine göre kır nüfusunun azalmakta ve kentsel nüfusun ise arttığı görülmektedir.

Şekil 4.7 Ödemiş ilçesi yıllara göre köy ve şehir nüfus değişimi (TÜİK, 2017)

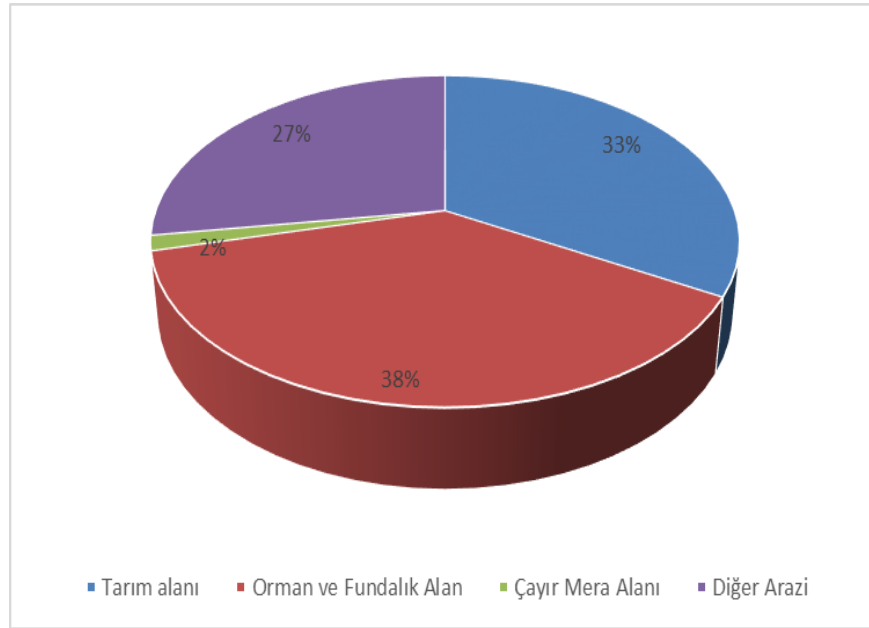
4.1.2.8 Ekonomik Yapı

Ödemiş ilçesinin ekonomik yapısı incelendiğinde; geçmişte 1850 yılından sonra (Osmanlı dönemi) Ödemiş arastasının açılması ve özellikle demiryolu hattının 1888 yılı sonunda Ödemiş'e ulaşmasıyla ticaretin yoğunlaşması; havzanın köy ve beldelerinde de üretimin artmasını ve çeşitlenmesini sağlamıştır (Başaranbilek, bt). İlçe bazında resmi istatistik olarak yayınlanmakta olan güncel veri bulunmamakta olup ulaşılabilen son veri 2000 yılı Genel Nüfus Sayımlarından elde edilmiş sektörel işgücü verileridir. İzmir Kalkınma Ajansı'nın hazırladığı ilçe raporuna göre, 2014-2023 İzmir Bölge Planı çalışmaları çerçevesinde gerçekleştirilmiş olan Fonksiyonel Bölgeleme ve Alt bölgeleme analizi çalışması kapsamında 2000 yılı verilerinden yola çıkılarak 2023 yılı için sektörel işgücü oranlarına ilişkin projeksiyon yapılmış olup, Ödemiş'e ilişkin oluşan Tablo 4.6' daki gibidir.

Tablo 4.6 İlçe düzeyinde sektörel işgücü oranları ve projeksiyonu (%) (İZKA İlçe Özet Raporu, 2011)

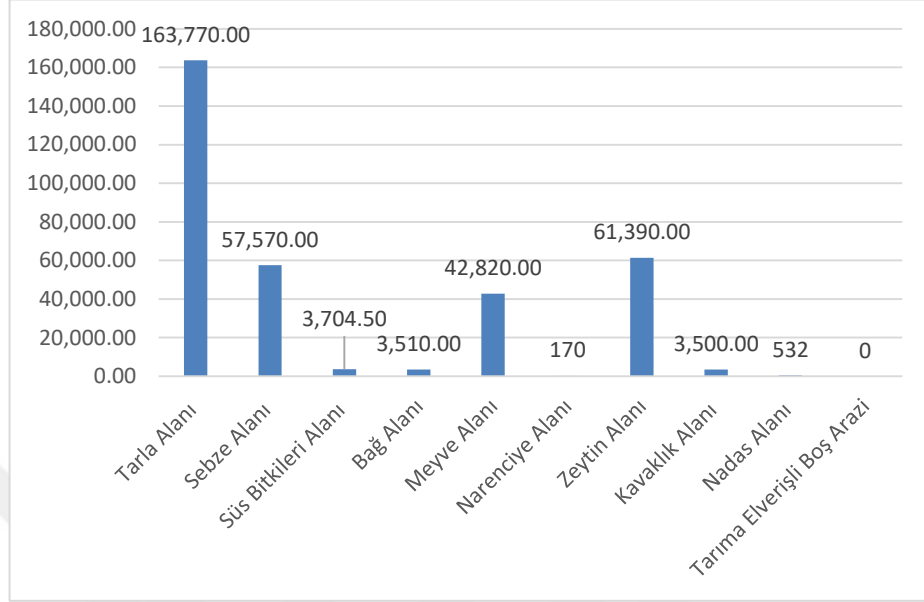
Sektör	Ödemiş (2000)	Ödemiş (2023)	İzmir (2000)	İzmir (2023)
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	70.42	55.28	28.54	17.32
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	0.03	0.01	0.15	0.05
İmalat Sanayi	6.87	9.61	20.09	21.70
Elektrik, Gaz ve Su	0.15	0.33	0.34	0.56
İnşaat	2.61	5.22	5.29	8.18
Toptan ve Perakende Ticaret, Lokanta ve Oteller	7.62	11.96	14.54	17.63
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	1.46	2.22	4.39	5.14
Mali kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara ait işler ve kurumları, yardımcı iş hizmetleri	1.26	1.98	4.59	5.59
Toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler	9.53	13.38	21.94	23.81
İyi tanımlanmamış faaliyetler	0.03	0.00	0.11	0.02

Tarım faaliyetlerinin önem gösterdiği ilçede, tarım alanı oranı İzmir ortalamasının (% 28,5) üstündedir. Ödemiş 1.016.000 dekar yüzölçümüne sahip olup ilçenin 2014 yılı arazi dağılımı Şekil’ 4.8’ de görüldüğü gibidir.

Şekil 4.8 2014 yılı arazi dağılımı (GTHM, 2017)

İlçe de toplam tarım alanı 2014 verilerine göre 336.966,50 dekar olmakla beraber tarım arazisi kullanım şekline göre dağılımı ise Şekil 4.9’ da yer almaktadır.

Şekil 4.9 2014 yılı kullanım şekline göre tarım arazisi dağılımı (dekar) (GTHM, 2017)

İlçedeki tarım arazi kullanım şekline göre bakıldığında en çok tarla alanı sonra sırasıyla zeytin, sebze, meyve, süs bitkileri ve bağ alanı yer almaktadır. İzmir ilinde diğer ilçelerle kıyaslandığında ise Ödemiş’ in sıralaması Tablo 4.7’de görüldüğü gibidir.

Tablo 4.7 Ödemiş’in il içerisindeki alan sıralaması (GTHM, 2017)

Alan adı	İldeki Sıralaması
Tarla alanı	2
Sebze alanı	5
Süs bitkileri alanı	1
Bağ alanı	8
Meyve alanı	3
Zeytin alanı	5
Kavaklık alanı	2

Ödemiş hayvancılık ve tarım konusunda ön plana çıkan bir ilçedir. İzmir Kalkınma Ajansı İlçe Raporu (2013)’ e göre;

- İlçede üretilen 465 bin ton patates il genelinin % 81’ini oluşturan bu oran Ödemiş ilçesinde üretilmektedir,
- İl sığır varlığı içinde yaklaşık 89.734 adet sığır ile Ödemiş ilçesinin payı % 20,7, ilçeler itibarıyla değerlendirildiğinde de kültür ırkı sığırın (89.586 baş kültür ırkı sığır) en çok olduğu ilçedir,
- 2011 yılı itibarıyla toplam arı kovanı sayısının (22 bin kovan) Bergama ve Kemalpaşa ilçelerinden sonra % 13’lük pay ile 3. sırada gelmektedir.
- “Ege İnciri” ve “Ödemiş Patatesi” tescillenmiş coğrafi işaretler olup, Ödemiş peyniri de marka potansiyeli taşımaktadır.

Ödemiş ilçesinde süs bitkileri yetiştiriciliği de oldukça önemli bir ekonomik geçim kaynağıdır. Özellikle açık alan süs bitkileri yetiştiriciliğinde metrekare olarak veriler incelendiğinde Ödemiş Bayındır ilçesinden de önde gelmekte, Tablo 4.8’ de açık alan süs bitki yetiştiriciliği yapan ilçelerin bilgileri yer almaktadır. İzmir ili 2014 yılı açık alan süs bitkileri yetiştiriciliği üretimi olmayan; Bornova, Buca, Çiğli, Gaziemir, Güzelbahçe, Karşıyaka, Konak, Narlıdere, Aliağa, Bergama, Beydağ, Çeşme, Dikili, Foça ve Kınık ilçeleri tabloda yer almamıştır.

Tablo 4.8 İzmir ili 2014 yılı açık alan süs bitkileri yetiştiriciliği (GTHM, 2017)

İlçeler*	Kesme Çiçek	İç Mekan	Dış Mekan	Toplam
	Alan (m ²)	Alan (m ²)	Alan (m ²)	Alan (m ²)
BALÇOVA	-	-	45.000,0	45.000,0
MERKEZ TOPLAM	-	-	45.000,0	45.000,0
BAYINDIR	-	-	2.800.000	2.800.000
KARABURUN	416.000	-	-	416.000
KEMALPAŞA	-	-	130.000	130.000
KİRAZ	385.500	-	-	385.500
MENDERES	-	-	2.000	2.000

Tablo 4.8 devamı

MENEMEN	-	-	-	50.000
ÖDEMiŞ	-	-	3.700.000	3.700.000
SEFERİHİSAR	32.500	-	33.000	65.500
SELÇUK	-	-	400.000	400.000
TİRE	-	-	328.000	328.000
TORBALI	-	-	465.000	465.000
URLA	46.000	-	400.000	446.000
TOPLAM	880.000	-	8.303.000	9.233.000

4.1.2.9 Kentsel Gelişimi

Ödemiş, 19. yüzyıl ortalarına kadar Birgi'ye bağlı bir köy olarak kalmıştır. 1831 yılında Osmanlı devletinde yapılan nüfus sayımında ödemiş kaza merkezi olarak görülmekte, 20. Yüzyıl başlarına kadar 3 nahiye ve 124 köyü bulunan Ödemiş kazası Aydın vilayeti dâhilinde İzmir sancağının en büyük yerleşim birimi haline gelmiştir (Güneş, 1997). Ödemiş'te belediye teşkilatı 1881'de kurulmuş olup önceleri Birgi'ye bağlı bir yerken bugün İzmir iline bağlı bir ilçedir. Kent gelişimi açısından bakıldığında ise 19. yüzyılda İzmir-Ödemiş demiryolunun yapımından sonra tarım ürünlerinin toplama ve dağıtımının yapıldığı önemli bir merkez durumuna gelerek Cumhuriyetin ilk yıllarında demiryolları istasyonundan kuzeyde eski kışla olarak bilinen yer arasındaki gelişmesini çoğunlukla doğuda Atatürk Mahallesi ve güney batıda 3 Eylül Mahallesi yönünde sürdürmüştür. Ulu cami ve çevresi kentin ilk merkezi olup bu alan merkez özelliğini hala devam ettirmektedir. Ayrıca merkez gelişmesi daha çok doğuya yönelmiş ve ticari merkez bu alanda idari merkeze dönüşmüştür (Ödemiş Belediyesi, 2017a; Güneş 1997). Genel olarak kent gelişiminde, doğal çevre faktörlerin etkisi gelişme sürecinde önemli etkisinin olduğu köylerinin çoğu kuzey ve güney dağların ovaya bakan eteklerinde yerleşmiştir.

4.2 Ödemiş Kırsal Yerleşmeleri ve Köy Tasarım Rehberi İçin Yer Seçimi

Köy tasarım rehberleri üretilmesi uygun olan yerleşimler 3194 sayılı imar kanununda; *Yerleşme ve yapılaşma özellikleri, mimari doku ve karakteri, gelişme düzey ve potansiyeli açısından önem arz eden köylerde bu özellikleri korumak, geliştirmek ve yaşatmak amacıyla muhtarlık katılımı ile ilgili idarelerce köy tasarım rehberleri hazırlanabilir*, ifadesiyle tanımlanmaktadır. Ögdül ve diğerleri (2015) ise KTR üretimi için motive edici nedenlerin olması gerektiğini vurgulamakta, bu nedenler ise köyün geleneksel kimliğinin baskınlığı, halkın köye olumlu yaklaşımı, yerel yönetimin istekli olması, yeni konutların köyün karakterini bozacağına dair gelişme eğilimlerinin fazla olduğu ortak bir kaygı olarak sıralanmaktadır.

Ödemiş İlçesi incelendiğinde 6360 sayılı yasa öncesinde köy ve belde statüsünde olan yerleşimler, çalışma kapsamında kırsal yerleşimler olarak ele alınmaktadır. Ödemiş merkezinde önemli tescilli yapılar, sit alanları ve geleneksel dokunun yansıtıldığı alanlar da bulunmaktadır. Ancak köy tasarım rehberi üretimi için ele alınacak yerin özgün dokuya ve özelliklere sahip kırsal bir yerleşim olması adına bu yerleşimlerin tescilli yapı, kentsel sit bilgileri ve genel bilgiler değerlendirilmiştir. Ödemiş belediyesi Doğa-Kültür ve Turizm rehberinden elde edilen turistik değerlere ait bilgilere göre Tekke, Horzum, Kemer gibi yayla turizmi, Başova gibi ornitoloji, foto safari turizmi yer alan yerleşimler kültürel varlık değerlerine sahip olmadığı için dâhil edilmemiştir. Kültürel varlık değeri olarak antik kent, anıt ağaçlar gibi değerler köy tasarım rehberi kapsamında öncelikli olmadığından, geleneksel mimari dokuyu yansıttığı tescillenen konutların varlığı dikkate alınmıştır. Ödemiş kırsal yerleşimlerinin kültürel-doğal varlık değerleri incelenmesi Tablo 4.9'da görüldüğü gibidir.

Tablo 4.9 Ödemiş kırsal yerleşim seçimi için incelemeler (Ödemiş Belediyesi, 2017b; İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, 2016)

Kırsal Yerleşim	2013 Öncesi Statüsü	Turizm Çeşidi	Kültürel Varlık Değerleri	KAİP	Hâlihazır Varlığı
Birgi	Belde	Kültür, inanç, foto safari, dağ ve doğa yürüyüşü	Konut, mezarlık, anıtsal ağaçlar, çeşme, medrese, camii, kule, konak...	Var	Var
Bademli	Belde	Kültür	Konut, cami, kitabe, mezarlık, köprü,	Var	Var
Günlüce	Köy	Kültür	Hypaipa antik kenti arkeolojik sit alanı	-	-
Kayaköy	Belde	Kültür	Helenistik duvar, Çakırcalı evi	-	-
Lübbey (Çamyayla)	Köy	Kültür, yayla, foto safari, dağ ve doğa yürüyüşü	Konut ve cami (2016)	-	-
Bozdağ	Belde	Kış, yayla, foto safari, dağ ve doğa yürüyüşü	Hamam, mezarlık, çınar ağaçları	-	-
Gölcük	Belde	Yayla, kamp-karavan, dağ ve doğa yürüyüşü	Doğal sit alanı	Var	Var
Hamamköy	Köy	Yayla, dağ ve doğa yürüyüşü	Şehitler anıtı, köprü	-	-

Köy tasarım rehberinin geliştirilebilmesi adına, Birgi, Bademli, Lübbey ve Günlüce kültürel varlık değerleri ile ön plana çıkarak birincil filtreyi geçen yerleşimlerdir. Çalışmada geliştirilecek köy tasarım rehberi için analiz çalışmalarının gerçekleştirilebileceği hâlihazır varlığıyla ikincil filtreyi geçen yerleşimler ise Birgi ve Bademli’ dir. Bu yerleşimlerde ön inceleme yapıldığında Birgi’ nin geleneksel dokusunu korumaya devam ederken Bademli yerleşiminin gelişme dinamikleri nedeni ile yeni gelişmelerde dokuya aykırı yerleşimler gözlemlenilmiştir. Bu nedenle, ‘*yerleşme, mimari doku ve karakteri önem arz etmesi*’ (3194 Sayılı Kanun) ve ‘*köyün karakterini bozacağına dair gelişme*’ kaygısı taşıyan Bademli yerleşimi köy tasarım rehberi geliştirilmesi için çalışma alanı olarak seçilmiştir.

4.3 Bademli Köy Tasarım Rehberinin Geliştirilmesi

Köy tasarım rehberleri ile ilgili yurt dışı ve Türkiye’de yapılan incelemeler sonucunda oluşturulan izlen ve rehberin içeriğine dair bilgiler, seçilen çalışma alanında deneyimlenerek ‘Bademli Köy Tasarım Rehberi’ geliştirilmiştir. Köy tasarım rehberlerinin özellikleri ve içeriğine bağlı olarak iyi bir rehber; köy ve çevresinin ayırt edici özelliklerini tanımlamalı, toplumun görüşlerini yansıtarak yerel planlama sistemi ile uyumlu olmalıdır. Bu kapsamda, bireysel yaşanan çalışma zorlukları (iklim koşulları, topografya, güvenlik, bilgisine ulaşamama gibi nedenler) dışında, arazi çalışması ile yerleşim özellikleri ve mimari dokunun incelenmesi ve yerel halkın görüşlerinin alınması gerçekleşmiştir.

Bu kapsamda hazırlanan Bademli Köy Tasarım Rehberi’nin amaçları;

- Kırsal alanlar için yeni bir kalkınma ve planlama aracı olması
- Yerelin planlama ve tasarım süreçlerindeki rolünün artırılması
- Yerel farkındalığı artırarak, geleneksel yaşamın devamlılığının sağlanması,
- Yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, daha yüksek bir standartta yere özgü çevrenin gelişimini sağlamak
- Geçmiş unutmayan, geleceği düşünen bir kırsal yerleşim olarak yaşatılması,
- Özgün mimari dokunun korunması,
- Köy peyzajı ile yapılar arasındaki ilişkiyi sunarak yeni gelişme prensiplerini ve yapı tadilatlarını yönlendirici kararları tanımlamaktır.

Bademli Köy Tasarım Rehberi’nin hazırlanmasında; planlama sistemine uyum sağlayacak, yasal düzenlemelerden etkilenmeyecek, ‘kır’ a ve ‘yer’ e özgü, korumacı, katılımcı ve gelişmeye açık çözüm öneriler oluşturulmasına yönelik bir süreç izlenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda izlenen süreç ve yöntemin çizelgesi Tablo 4. 10 ve Şekil 4.10’daki gibidir.

Tablo 4.10 Köy tasarım rehberinin geliştirilmesi

Genel Özellikleri	Yerleşimin Özellikleri	Kırsal Mimari Karakter
Coğrafi konum	Yerleşimin morfolojisi	Yapı özellikleri
Ulaşım bağlantıları	Yollar ve sınırlar	Mimari detaylar (işleme vb.)
Tarihi	Parsel-yapı-yol ilişkisi	Karakteristik öğeler
Doğal yapı	Ortak mekânlar	
Demografik ve Sosyo-	Sokak mobilyaları ve	
Kültürel yapı	işaretler	
Ekonomik yapı		
Katılımcılığın Sağlanması (yerel halkın görüşlerinin alınması)		
REHBERİN ÖNERİLERİ		

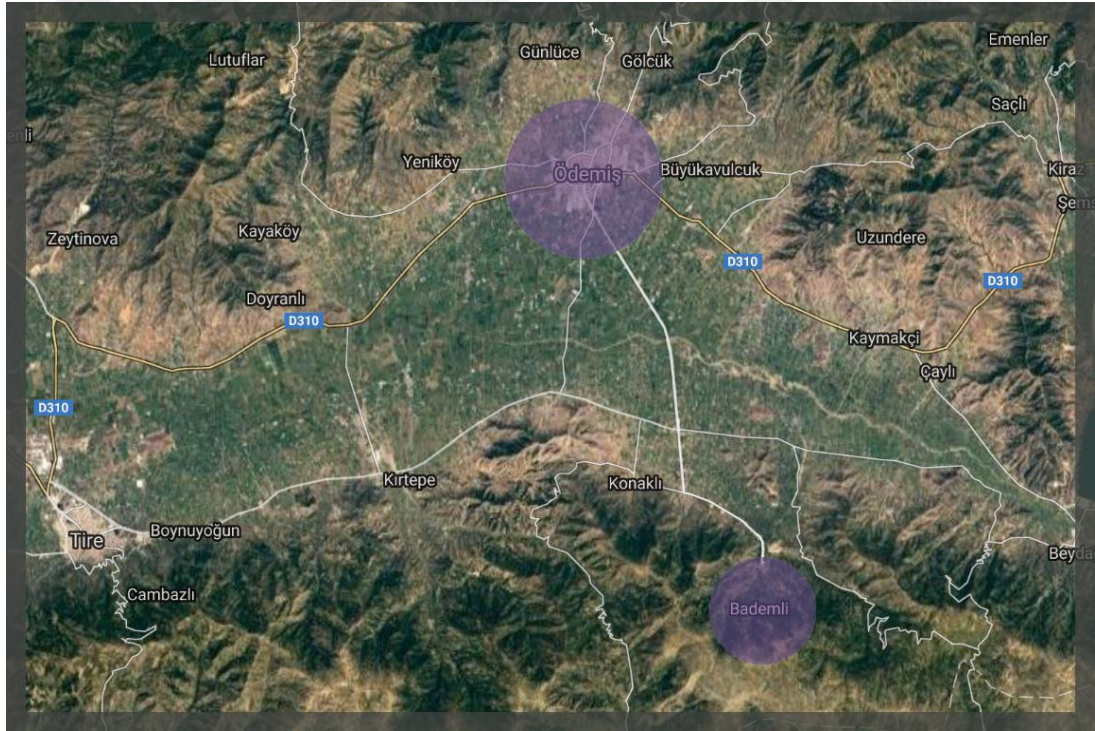

Şekil 4.10 Köy tasarım rehberinin geliştirilmesi yöntemi

4.3.1 Bademli' nin Genel Özellikleri

4.3.1.1 Coğrafi Konum ve Ulaşım Bağlantıları

Bademli, 38 derece 59 dakika kuzey enlemi ve 27 derece 16 dakika doğu boylamında yer almakta, doğusunda Beydağ ilçesi, batısında Ovakent beldesi, kuzeyinde Kaymakçı beldesi, güneyinde ise Aydın ilinin Köşk ve Sultanhisar ilçeleri bulunmaktadır. Yerleşime, kara yolu ulaşımı ile Ödemiş ilçe merkezinden Şekil 4.11'da görüldüğü gibi Tire-Ödemiş yolu (Ödemiş-Ovakent yolu) üzerinden ulaşım sağlanmakta olup yaklaşık 21 kilometre uzaklıktadır. Aydın dağlarının kuzey eteklerine konumlanan (Şekil 4.12) Bademli' de Ovacık yaylası yolu üzerinden Aydın iline bağlantı da bulunmaktadır. Bademli yerleşmesine ulaşan demiryolu hattı bulunmamakta olup demiryolu hattı Ödemiş ilçesine hizmet veren İzmir-Torbalı-Bayındır üzerinden Ödemiş'e ulaşmaktadır. En yakın liman İzmir limanı 125 km uzaklıkta, en yakın havaalanı ise Bademli 'ye 110 km uzaklıktadır.

Şekil 4.11 Ödemiş merkez ve bademli' nin konumu

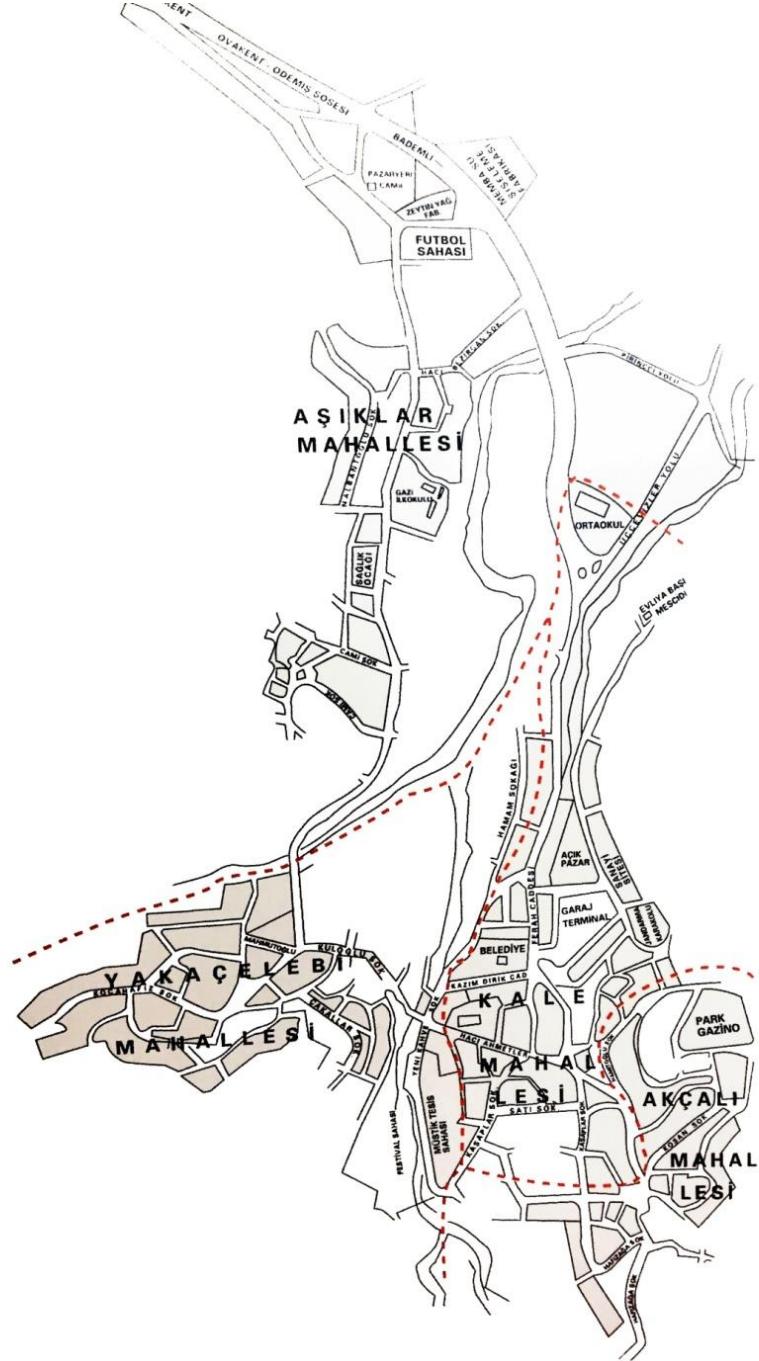

Şekil 4.12 Bademli yerleşiminin güney batıdan görünümü (Google Earth, 2016)

Cumhuriyet döneminde Bademli, Ödemiş'e bağlı bir bucak merkezi olup 1932 yılında belediye kurulmuştur. Bademli yerleşimine ilk imar planı çalışması 1970 yılında, İller Bankası Genel Müdürlüğü tarafından yaptırılan planlarla gerçekleştirilmiştir. 1970 yılından günümüze kadar yerleşmeye yönelik çeşitli ilave imar planı çalışmaları ve revizyon imar planı çalışmaları gerçekleştirilmiş olup tamamına yakını da İller Bankası Genel Müdürlüğü tarafından yapılmış ya da yaptırılmıştır. 2002 tarihinde onaylanan ve halen yürürlükte olan Bademli Beldesi imar planında, halihazır haritaların yenilenmesi sonrasında, 2007 yılında İller Bankası ile başlatılan Revizyon İmar Planı çalışmaları ise halen devam etmektedir. 2011 yılında ise Bademli Koruma Amaçlı İmar Planı yapılmıştır (Ödemiş Belediyesi, 2017b).

Bademli 2013 yılına kadar Ödemiş ilçesinin bir beldesi olup bağlı köyleri; Mescitli, Emirli, Kemenler, Pirinçi, Bıçakçı köyleridir. Yerleşimin mahalleleri Şekil 4.13'de görüldüğü gibi, Kale mahallesi, Yakaçelesi, Aşıklar (Aşıklaroba) ve Akçalı (Arapbaş) mahalleleridir (Yavuz, 2009). Belde statüsünde olan Bademli, 2013 yılı 6360 Sayılı Büyükşehir Kanunu sonrasında Ödemiş ilçesine bağlı bir mahalle olmuştur. Bademli yerleşimin mekânsal gelişimine dair bilgilere göre ise, ilk Kale

mahallesinde oluşmuş ve zaman içerisinde Akçalı mahallesine doğru ilerlemiş, sonrasında ise diğer yerleşim bölgeleri oluşmuştur (Ödemiş Belediyesi, 2017b).

Şekil 4.13 Bademli beldesinin mahalleleri (Yavuz, 2015)

4.3.1.2 Tarihi

Bademli' nin eski ismi, Rumca ırmaklar yurdu anlamına gelen 'Potamia' olup 'Bademiye/Bodemya' isimleri ise Osmanlı zamanında kullanılmıştır. Bugün, Bademli olan yerleşimin adının etimolojisi kronolojik olarak şu şekildedir;

Şekil 4.14 Bademli adının etimolojisi (Yavuz 2015, s.23' den düzenlenerek aktarılmıştır)

Bademli' nin derinlemesine tarihinin incelemesinin yapılmadığını belirten tarih araştırmacısı Behiç Galip Yavuz (2015) yerleşimin çevresinde bulunan;

- Kocabağlar denilen 3 km uzaklıktaki halkın Bükürgüme dediği alanda,
- Tolman dede mezarlığı yakını Dilallar yerde,
- Kuzeyinde Kasapderesi-Yarbaşı mevkide,
- Bademli girişinde Selli çayı üzerinde yapılmış tarihi köprünün hemen batısındaki Pazaryeri'nde yapılacak olan araştırmaların yapılması gerektiğini belirtmektedir.

Yörenin bilinen en eski yerleşim yeri, Beşağaçdağı' nın kuzeydoğu eteğinde konumlanmış Potamia kuzeyindeki Yarbaşı yöresidir. Buraya yaklaşık 700 metre yakınında Bükürgüme adı verilen antik bir yerleşim daha bulunmakta olup eski dönemlere ait sikke ve küplerin bulunduğu belirtilmektedir (Yavuz, 2015).

Küçük Menderes ovasında bulunan Potamia yöresi sırasıyla Lydia, Pers ve Helenistik hükümetlerin hakimiyetinde, M.Ö.II. Yüzyılda Roma, M.S. 395'te ise Bizans'ın eline geçmiştir (Yavuz, 2015). 1080 yılında ise ilk defa Türklerin eline geçen yöre Selçuklu Türklerinin hâkimiyetinden kısa bir süre 1098'de Bizans hâkimiyetine geçmiştir. XIV. Yüzyılda Birgi'nin Türklerin eline geçmesi ile Bizans egemenliği sona ererek yeniden Türklerin eline geçmiştir. 1327'den sonra Bademli Aydınogulları Beyliği Mehmet Bey oğullarından İbrahim Bahadır Bey'e verildikten

daha sonra Osmanlı egemenliğine geçen yöre 1932 belediye olmuştur (Yavuz, 2015). Bugün Türkiye Cumhuriyeti'nin Ödemiş ilçesindeki belde belediyesi olan yerleşim 2013 yılından itibaren mahalle statüsündedir. Bademli' deki tarihi yerler ise Tablo 4.11'de aktarılmaktadır;

Tablo 4.7 Bademli Tarihi Yerleri (Yavuz, 2015)

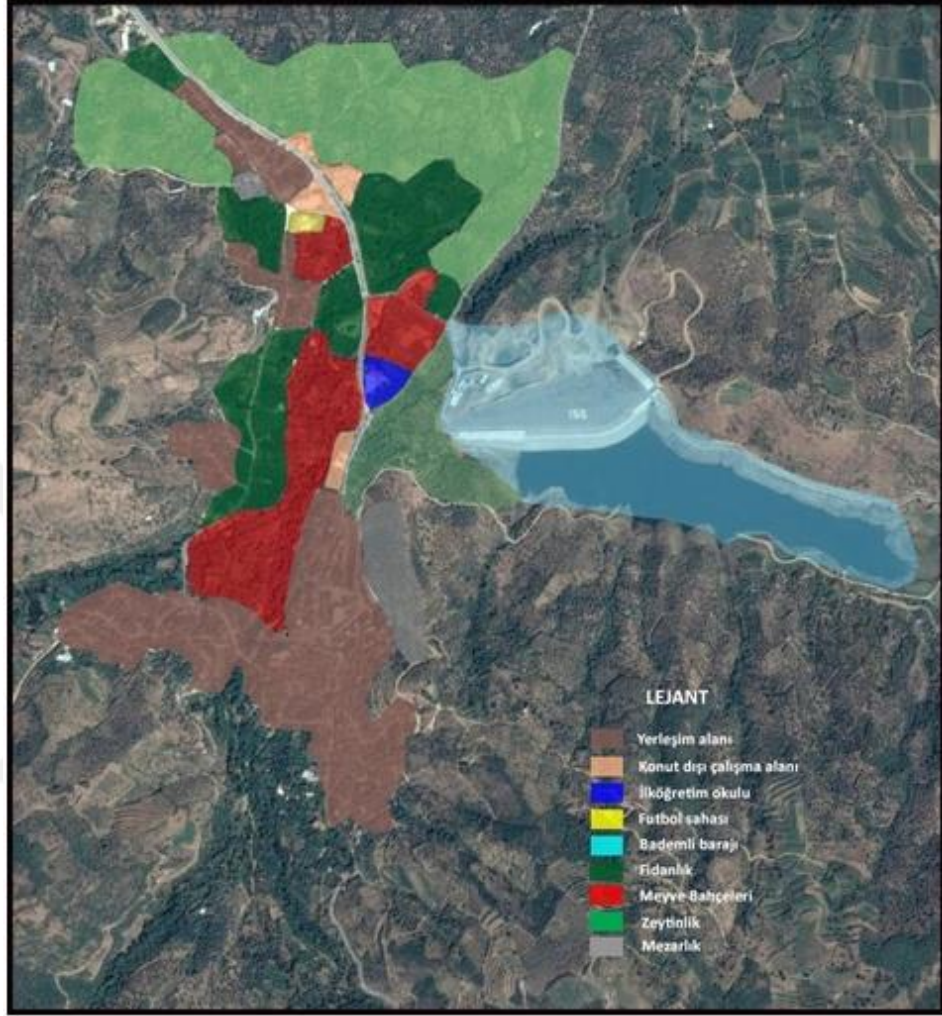
Kurganlar	Kepkepir denilen yerin kuzeyindeki kurgan, Bademli güneyi Hacettepe kurganı, Müsella kurganı, Ketendere kuzeydoğusunda Kumtepe kurganı Asartepe üzerinde asar kurganı
Köprüler	Pazaryeri köprüsü, Selli köprüsü ve Yenikahve köprüsü
Kale	PotamiaKalesi XIII. yy Bizanslılar ya da Cenevizliler yaptırmış olduğu sanılan kale pazaryeri köprüsünün doğusunda Selli çayı ile Aktaş deresinin arasında her iki akarsuyun birleştiği noktaya yakın yerdedir.
Camiler ve Mescitler	Hayrettin Efendi Cami, Dervişağa Cami Abdülbaki Cami, Kılıczade Cami, Arapbaş Mescidi, Salih efendi Mescidi, Çobanoğlu Mescidi,

Kadı Oturağı (Hayrettin Efendi Camiinin kuzeyinde), Şeyh İbrahim Çeşmesi (bugün kullanılmamakta) yer almakta, Bademli' nin tarihi evleri de ön plana çıkmaktadır.

4.3.1.3 Doğal Yapı

Bademli, Aydın dağlarının kuzey eteğinde kurulmuş eski bir yerleşim yeridir. Ödemiş ilçesinin en büyük akarsuyu Küçük Menderes ırmağına karışmakta olan, Kozluk, Kırkım, Karlık, Ahırlı, Pınar, Pirinçci, Selli, Bademli, Aşılık, Kocaçay dere ve çayların birleştiği bir coğrafyadır (Yavuz, 2015, s.21). Yerleşimin çevresinde Şekil 4.15' de görüldüğü gibi zeytinlik, fidanlık alanları ve meyve bahçeleri yer

almaktadır. Zeytinlik, fidanlık alanları ve meyve bahçeleri hem yerel halkın geçim kaynağını oluşturmakta hem de Bademli' nin temel doğal peyzajını oluşturmaktadır.

Şekil 4.15 Bademli' nin yerleşimi ve çevresi

Su varlığı olarak dere ve yapay gölet bulunmaktadır. Yapay gölet, 2011-2013 yıllarında inşa edilen 'Bademli Barajı Sulama Göleti' dir. Yerleşim içerisindeki dere ise önemli bir doğal öge olup Şekil 4.16' da gösterilmektedir.

Şekil 4.16 Bademli deresi

4.3.1.4 Demografik Yapı ve Sosyo-Kültürel Özellikler

Bademli, belde belediyesi olduğu 2012 yılına kadar bağlı 5 köyü bulunmaktaydı. Nüfus verileri incelemelerine göre, 2012 yılındaki yerleşim ve bağlı köylerinin nüfus verileri Tablo 4.12’ de görüldüğü gibidir.

Tablo 4.12 Bademli ve köyleri 2012 nüfus verileri (TÜİK, 2017)

2012	Erkek	Kadın	Toplam
Bıçakçı	935	911	1,846
Emirli	534	529	1,063
Kemenler	196	193	389
Mescitli	376	378	754
Pirinççi	257	269	526
Bademli	1.405	1.396	2.801
TOPLAM	3.703	3.676	7.379

Bademli yerleşimi, bağlı köyleri haricinde 4 mahallesi bulunmakta olup adrese kayıtlı nüfus verilerine göre 2007-2012 yılları verileri Tablo 4.13’de gösterilmiştir.2012 yılından sonra Ödemiş ilçesinin bir mahallesi konumuna dönüşmüş ve nüfus verileri bu bağlamda incelendiğinde yerleşiminin nüfus değişimi kadın-erkek sayısına göre Tablo 4.14’ deki gibidir.

Tablo 4.13 Bademli mahalleleri yıllara (2007-2012) göre nüfus değişimi (TÜİK, 2017)

Mahalle/Yıllar	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Akçalı Mah.	521	533	512	512	509	493
Aşıklar Mah.	580	565	562	577	569	554
Kale Mah.	1065	1035	1006	1016	1064	1044
Yakaçelebi Mah.	734	713	718	710	714	710
Toplam	2900	2846	2798	2815	2856	2801

Tablo 4.8 Bademli 2007- 2016 kadın ve erkek nüfus verileri (TÜİK, 2017)

Yıl	Kadın	Erkek	Toplam
2007	1468	1432	2900
2008	1430	1416	2846
2009	1418	1380	2798
2010	1413	1402	2815
2011	1427	1429	2856
2012	1396	1405	2801
2013	-	-	2762
2014	1348	1348	2696
2015	1339	1338	2677
2016	1307	1332	2639

Bademli yerleşiminin demografik özellikleri bakımından incelendiğinde 2000 üzeri nüfusu ile aslında köy kanununda yer alan nüfus kriterine göre köy (2000 ve altı) tanımından uzaklaşmaktadır. 6360 sayılı kanun öncesinde kendisine bağlı 5 ile birlikte belde belediyesi iken bugün Ödemiş ilçesine bağlı bir mahalle konumuna geçmiştir. Yıllar içerisinde Bademli’ nin nüfusu azalmakta, kadın-erkek sayısı birbirine yakın bir oranda devam etmektedir.

Bademli sosyo-kültürel özellikleri bakımından incelendiğinde ise ‘Ege Kültürü’ ne sahiptir. Mekânsal olarak sahip olduğu geleneksel mimari doku ile kültür turizmine konu olabilecek potansiyele sahiptir. Ayrıca deresi, zeytin ve meyve ağaçlarının yoğun olduğu bir coğrafya olmasıyla doğası bir çekim unsurudur. ‘Bademyeli’ Mehmet Arif Bilgi yörenin halk şairi olup ‘Yurdum’ adlı kitapta şiirleri ve manileri yer almaktadır. Bademli’ de iğne oyası, dantel, kanaviçe, hesap işi gibi el sanatları bulunmakta (Yavuz, 2009), ancak eskisi kadar yaşatılmamaktadır. Bununla beraber, keçecilik, sırkıcılık konuyla ilgili ön plana çıkmaktadır. Bugün halen keçeciliğin devam ettirildiği keçe atölyesi bulunmakta (Şekil 4.16), sırkıcılık (Şekil 4.17) ise geçim kaynağı olmasının yanında bir kültür olarak da devam etmektedir.

Şekil 4.17 Bademli keçe atölyesi

Şekil 4.18 Bademli sırıkçılık uğraşı

Bademli sakinlerinin sosyal hayatları daha içe kapanık olmakla beraber, sosyal aktivite alanlarına çok rastlanılmamaktadır. Bademli Kiraz Festivali, Bademli Selli Şenliği ve Bademli Fidancılık Festivali etkinlikleri yapılmaktadır (Ödemiş belediyesi Stratejik Plan 2015-2019, 2017). Ayrıca Ödemiş ilçesindeki 4 adet kütüphaneden (İlçe, Bademli, Kaymakçı ve Konaklı) biri Bademli’ de yer almaktadır.

4.3.1.5 Ekonomik Yapı

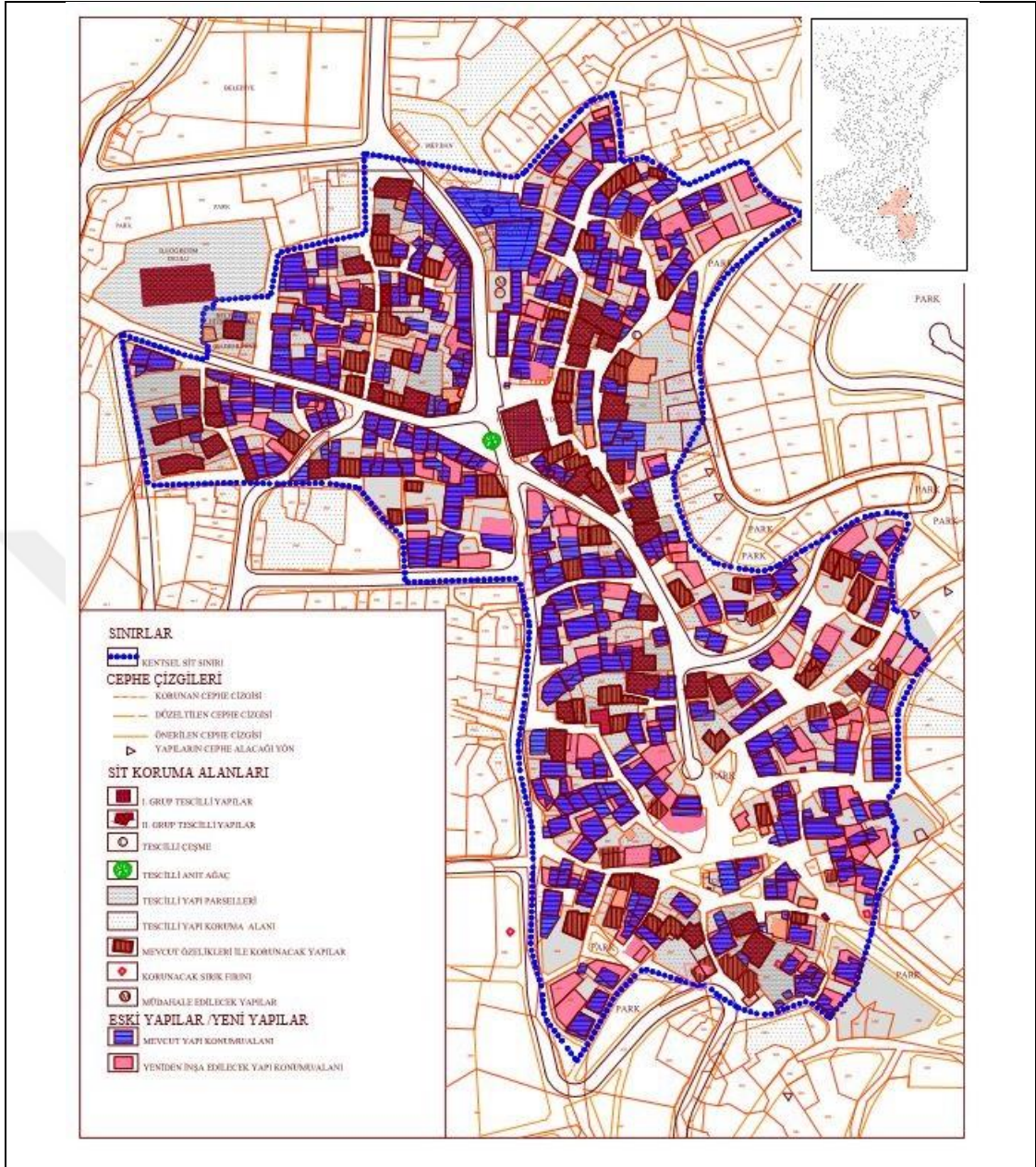
Bademli yerleşmesinin temel ekonomisi tarımsal üretime dayanmakla birlikte yerleşmede küçük sanayi ve ticaret birimleri de yer almaktadır. En çok yetiştirilen ürünler kiraz, kestane, ceviz, erik, meyve fidanı yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Bademli, Türkiye fidancılığında önemli bir paya sahip olup (%60) genel olarak Bademli yerleşiminin ekonomisi fidancılık üretimi ile ön plana çıkmaktadır (Ödemiş Belediyesi, 2017a). 2013 yılı meyve fidanı üretim kapasitesi 21.000.000 adet olup

2013 yılı fidan satış sezonu için sertifikadan geçerek satışa sunulan toplam 6.037.435 adet çeşitli meyve fidanı vardır (Ödemiş Belediyesi Stratejik Plan 2015-2019, 2017). S.S. Bademli Fidancılık Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ve Yeşil Bademli Tarımsal Kalkınma Kooperatifi bulunmakta, meyve fidancılığı, süt hayvancılığı, meyvecilik, dış mekan süs bitkisi üretimi ve zeytinyağı üretimi yer almaktadır. Ayrıca fidan üreticilerinin önceleri ithal ettikleri ‘meyve anacı’ Bademli Fidancılık Tarımsal Kalkınma Kooperatifi tarafından 2012 yılında kurulan ‘Doku Kültürü Laboratuvarı’ ile öncelikle ortakların ihtiyaçlarını karşılamak sonrasında Türkiye’deki fidancıların ihtiyaçlarına cevap verilmesi amaçlanmıştır (S.S. Bademli Fidancılık Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, 2017). Ayrıca süt ve süt ürünleri işleme tesisi, su şişeleme merkezi ve zeytinyağı üretim tesisi yer almaktadır. Bademli’de öne çıkan diğer bir uğraş olarak sırkıcılık, zeytin ve diğer meyveleri düşürmek için hazırlanıp satılmaktadır. Bu işle uğraşanlar makine ile hasatın sektörü engellediğini belirtse de sırk ile hasatın makineden daha iyi olduğu da düşünülmektedir. Bademli’de az olmakla beraber büyükbaş hayvancılık bulunmaktadır ancak lokomotif ekonomik geçim kaynağı meyve fidanı yetiştiriciliğidir.

4.3.2 Yerleşim Özellikleri

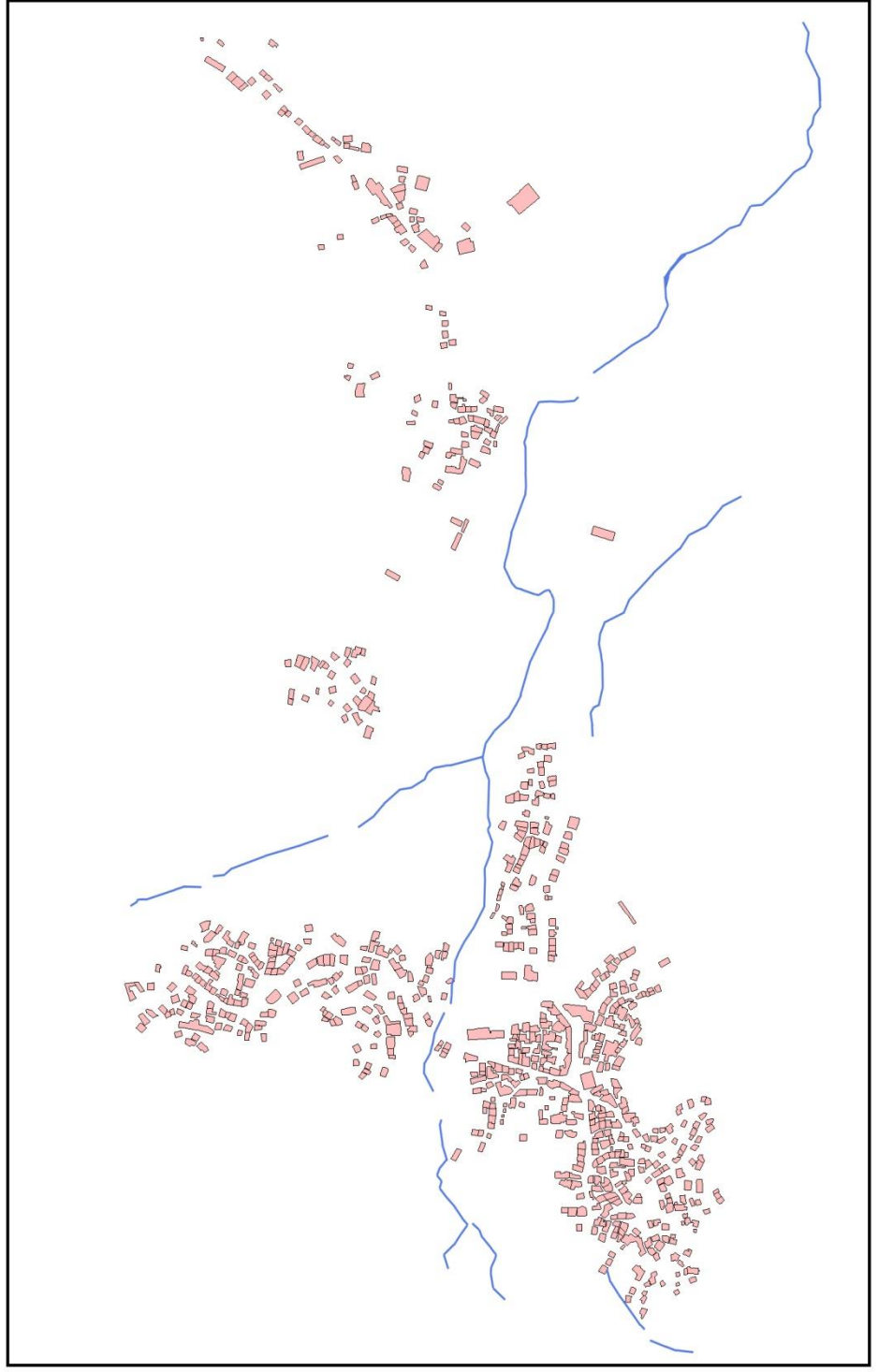
4.3.2.1 Yerleşimin Gelişimi ve Özellikleri

Bademli yerleşimin gelişimi ilk Kale mahallesinde oluşmuş ve zaman içerisinde Akçalı mahallesine doğru ilerlemiş, sonrasında ise diğer yerleşim bölgeleri oluşmuştur. Bademli yerleşiminin merkezi, kentsel sit alanı içerisindeki Hayrettin Efendi Cami ve çevresindeki ticaret, kamusal birimlerinin oluşturduğu çevredir. Kentsel sit alanı ve tescilli yapıların varlığı Şekil 4.19’daki gibidir.

Şekil 4.19 Bademli yerleşimi kentsel sit alanı (Ödemiş Belediyesi, 2017b/ Koruma amaçlı imar planı)

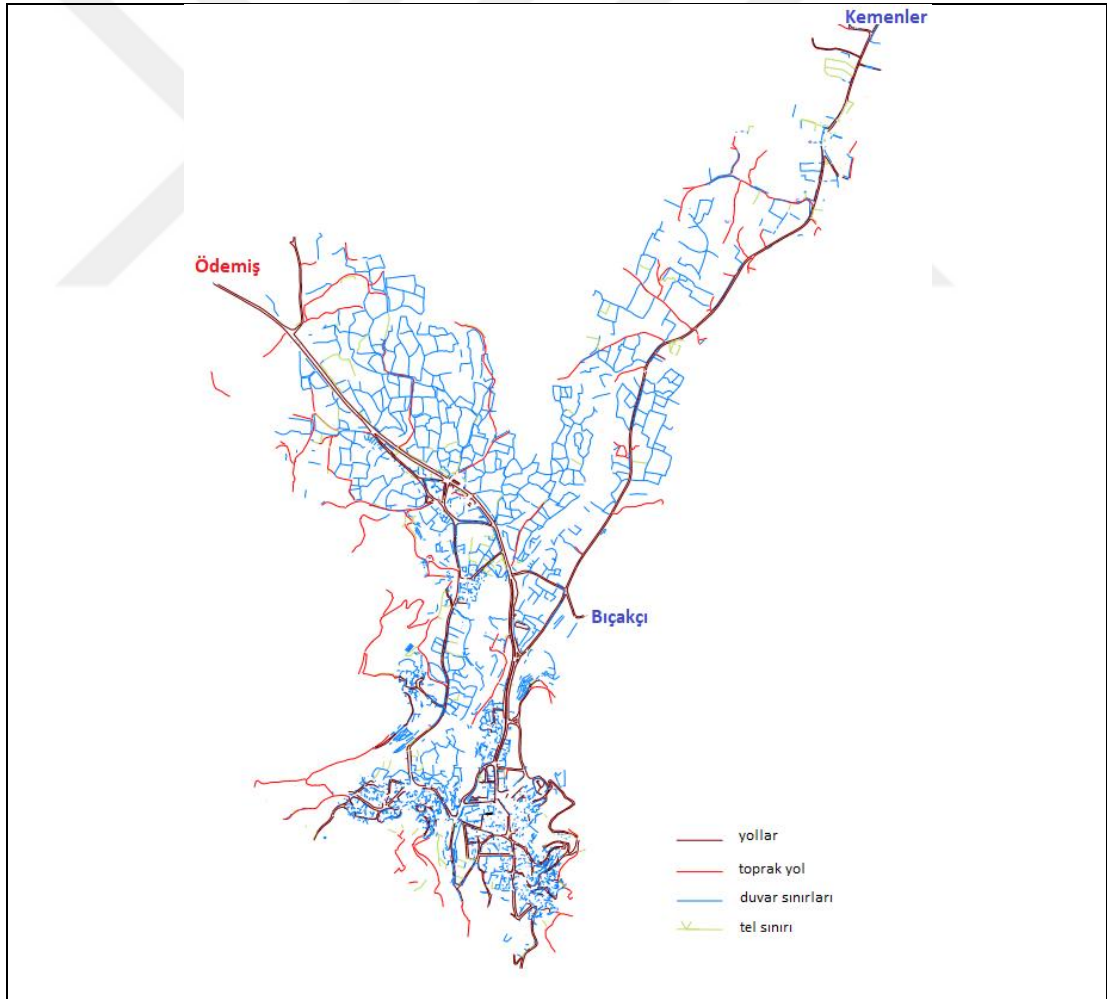
Bademli yerleşimin morfolojisini oluşturan en önemli bileşen yapılarıdır. Yerleşimdeki yapıların oluşturduğu doluluk, kırsal yerleşimin morfolojik bilgisini vermekte ve yerleşimi şekillendiren doğal eşik Bademli deresi Şekil 4.20'daki gibi görülmektedir.

Şekil 4.20 Bademli yerleşiminin yapı özelinde morfolojisi

4.3.2.2 Yollar ve Sınırlar

Bademli kırsal yerleşimi ilçeye ana yolla bağlanırken, yerleşim içi yollar ve patikalar, mahalle gibi alt yerleşmeler arasında erişilebilirliği üstlenmektedir. Ödemiş ilçesine bağlayan yol kuzey-batıdan gelerek yerleşimin merkezine doğru gitmektedir. Kuzey-doğu doğrultusundaki yol ise Kemenler köyüne ulaşımı sağlamaktadır. Bıçakçı köyüne giden yol ise aynı zamanda Bademli Barajı'na da ulaşmaktadır. Şekil 4.21' de Bademli hâlihazırında yer alan yollar ve sınırlar gösterilmekte, duvar ve tel sınırları yerleşimin en belirleyici yapay sınırlardır. Yerleşimi sınırlayan doğal sınır ise Bademli deresidir.

Şekil 4.21 Bademli yerleşimin yollarının ve yapay sınırlarının gösterimi

Yerleşimin ana yollarında kullanılan malzeme asfalt olup, genel olarak yerleşimin iç kesimlerinde Şekil 4.22’ de görüldüğü gibi taş döşemeleri kullanılmıştır. Bu durumdan farklı olarak ana yol olan Ödemiş-Bademli caddesinin girişinde asfalttan sonra döşeme taş ile devam ettiği de (Şekil 4.23) görülmektedir.

Şekil 4.22 Ödemiş-Bademli ana yol (solda) ve yerleşime uzanan yol (sağda)

Şekil 4.23 Ödemiş-Bademli ana yol girişi

Yerleşimin bazı yerlerinde Şekil 4.24’ deki gibi (yerel halktan edinilen bilgiler) yol düzenlemeleri eksik kalmıştır. Kırsal yerleşiminin ara yolları Şekil 4.25’deki gibi kilit taş, kentsel sit alanı içerisindeki ara yollar ise Şekil 4.26’daki gibi kare taş olarak döşenmiş, bazı yerlerde motif tasarımları da yer almaktadır.

Şekil 4.24 Yerleşimdeki yol düzenlemelerinin eksikliği

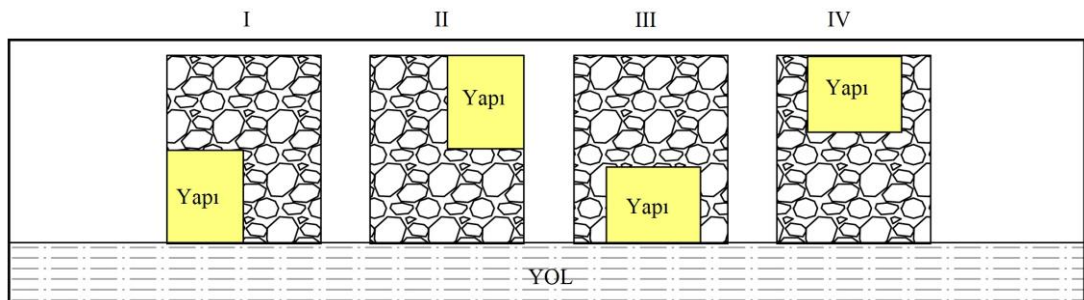
Şekil 4.25 Yerleşimdeki kilit taş döşeme örneği

Şekil 4.26 Yerleşimdeki motifli kare taş döşeme örneği

4.3.2.3 Yerleşimin Parsel-Yapı-Yol İlişkileri

Kırsal yerleşimin karakteri; parsellerin arazi üzerindeki biçimlenişi, yapıların parselde konumlanış özellikleri ve bu özelliklerin yol ile ilişkilerinden oluşmaktadır. Bademli’ de evler genel olarak yola cephe alacak şekilde bitişik olarak dizilmektedir. Parsel yapının konumlanışı ve yol ile ilişkisine dair genel tipolojiler ise 4 tür olarak Şekil 4.27’de görülmektedir.

Şekil 4.27 Parsel-yapı-yol ilişkisi türleri

Yapı kütleleri; yola cephe alacak şekilde parselin köşesinde ya da ortasında yer alırken parselin arkasında yoldan uzak olacak şekilde de konumlanabilmektedir. Parselin yapı kütlesi dışında kalan kısmı bahçe (avlu) ve servis kütleleri/müştemilatlar bulunmakta olup yapıya bitişik ya da ayrı olarak yer alabilmektedir. Geleneksel Bademli evlerinde günlük mekân kullanım pratikleri incelendiğinde; üretim, depo gibi işlevler zemin kat ve avluda çözümlenmektedir. Zemin katta yer alan taşlık daha çok dağılım işlevini yerine getirirken, avlu ise çeşme ve ocağıyla hizmet alanı olarak değerlendirilmiştir. Üst kat ise daha çok günlük yaşamın sürdürüldüğü, iç sofalı ve dış sofalı tiplerde olan ve kendi içinde farklılaşan yerlerdir. Bademli yerleşiminin ortak yapılaşma eğilimine bakıldığında topografya ve mülkiyetin izin verdiği şekilde kullanım kolaylığını artıracak şekilde yerleşildiği görülmektedir.

4.3.2.4 Ortak Mekânlar

Bademli yerleşmesinde ortak mekânlar olarak nitelendirilen yerlerin tespitinde, odak görüşmeler, anket ve saha çalışmalarından elde edilen bilgilerden yararlanılmıştır. Kırsal alanlarda yaşayanların sosyal birliktelikleri, kentlere göre daha güçlü olduğu gözlemlenmiş, kır yaşam kültürünün destekleyici olarak toplanma mekânları karşımıza çıkmaktadır. Bademli yerleşmesinde ortak toplanma mekânları Şekil 4.28'deki gibi erkekler için kahvehaneler, kadınlar için ev önleridir. Çocuklar ise daha çok sokak aralarındaki küçük park alanlarında (Şekil 4.29), ev önlerinde/sokaklarda bulunmaktadır. Ayrıca Bademli festival alanı olarak nitelendirilen dere kenarı rekreasyon alanı, düğün ve sünnet törenleri gibi zamanlardaki toplanma yeridir.

Şekil 4.28 Bademli sakinlerinin toplanma mekânları

Şekil 4.29 Çocukların oyun alanları

4.3.2.5 Sokak mobilyaları ve İşaretler

Yerleşimin sokak mobilyaları incelendiğinde mekâna özgü bir tasarımla karşılaşılmamış, klasik çöp konteyneri ve duraklar bulunmaktadır (Şekil 4.30). Ayrıca farklı renk ve boyutlarda (bazıları yıpranmış) işaret levhaları (Şekil 4.31) yer almaktadır.

Şekil 4.30 Yerleşimdeki çöp konteyner ve durak örnekleri

Şekil 4.31 Yerleşimdeki farklı renk ve boyutlarda işaret levhaları

Geleneksel kır yerleşiminin öğelerinden olan sokak fırınları Bademli’ de de yer almaktadır. Bazıları sıvalı iken bazıları ise tuğladan örülerek yapılan fırınlardır. Şekil 4.32’ de görülen ekmek fırınları dışında Bademli’ de sırkçılık uğraşına bağlı olarak sırk fırınları da bulunmaktadır. Sırk fırınlarını diğer fırınlardan ayıran özellik karşılıklı olarak sırığın girebileceği şekilde açık bölümlerinin bulunmasıdır. Sırkçılık faaliyetlerinin mekândaki yansıması olarak yaklaşık on adet kalmış fırınlardan biri Şekil 4.33’de görülmektedir.

Şekil 4.32 Bademli sokaklarındaki ekmek fırınları

Şekil 4.33 Bademli yerleşimi sırık fırınları

4.3.3 Kırsal Mimari Karakter

4.3.3.1 Yapı Özellikleri

Bademli yerleşiminin mimari dokusunun incelenmesi için saha çalışması yapılarak yapıların işlevleri ve yapısal özelliklerine dair özellikler (kat sayısı, yapının durumu, yapım sistemi, yapı malzemesi, çatı örtüsü ve çatı örtü malzeme türü, renk) analizler yapılmıştır. Yapı analizlerini oluşturmak adına arazideki sınırlayıcılar (topografya, güvenlik v.b) sebebi ile erişilemeyen ya da bilgisi edinilemeyen yapılar bilgisi yok olarak girilmiş bunun dışındaki yapıların bilgileri ArcGIS programı ile dijital ortama aktarılmıştır. Şekil 4.34’ de görüldüğü gibi öncelikle işlevleri tespit edilen yapı analizine göre ticaret ve hizmetler, Hayrettin Efendi Cami etrafında yoğunlaşmaktadır. Diğer yerleşim bölgelerinde ise ana aks üzerinde ticaretin ve caminin etrafında konutların yerleştiği görülmektedir.

Bademli yapılarının kat sayıları incelendiğinde genellikle 2 katlı yapılar görülmektedir. En yüksek 3 katlı yapı yer alırken %22 oranda da tek katlı yapılar bulunmaktadır. Şekil 4.35’de görüldüğü gibi geleneksel dokunun bulunduğu bölgelerde 3 katlı yapılara az rastlanırken, sonradan gelişen bölgelerde ve ana yol üzerinde daha çok yer almaktadır.

Yapıların fiziksel durumları incelendiğinde; bilgisine ulaşılabilen %3 dışında yüzeysel ya da strüktürel onarım gerektirip gerektirmediği incelenmiştir. Ayrıca inşa halinde ve harabe halinde olan yapılarda gözlemlenmiştir. %70 orta durumda bulunan yapılar sadece dış cephe sıvası gibi yüzeysel onarım gerektirmekte, %9’u ise herhangi bir onarım gerektirmeyip iyi durumdadır. Yapıların %3 oranında harabe, %2 oranında inşaat halinde olanlar dışında kalan %13 kısmı ise kötü durumda olup strüktürel onarım gerektirmektedir (Şekil 4.36).

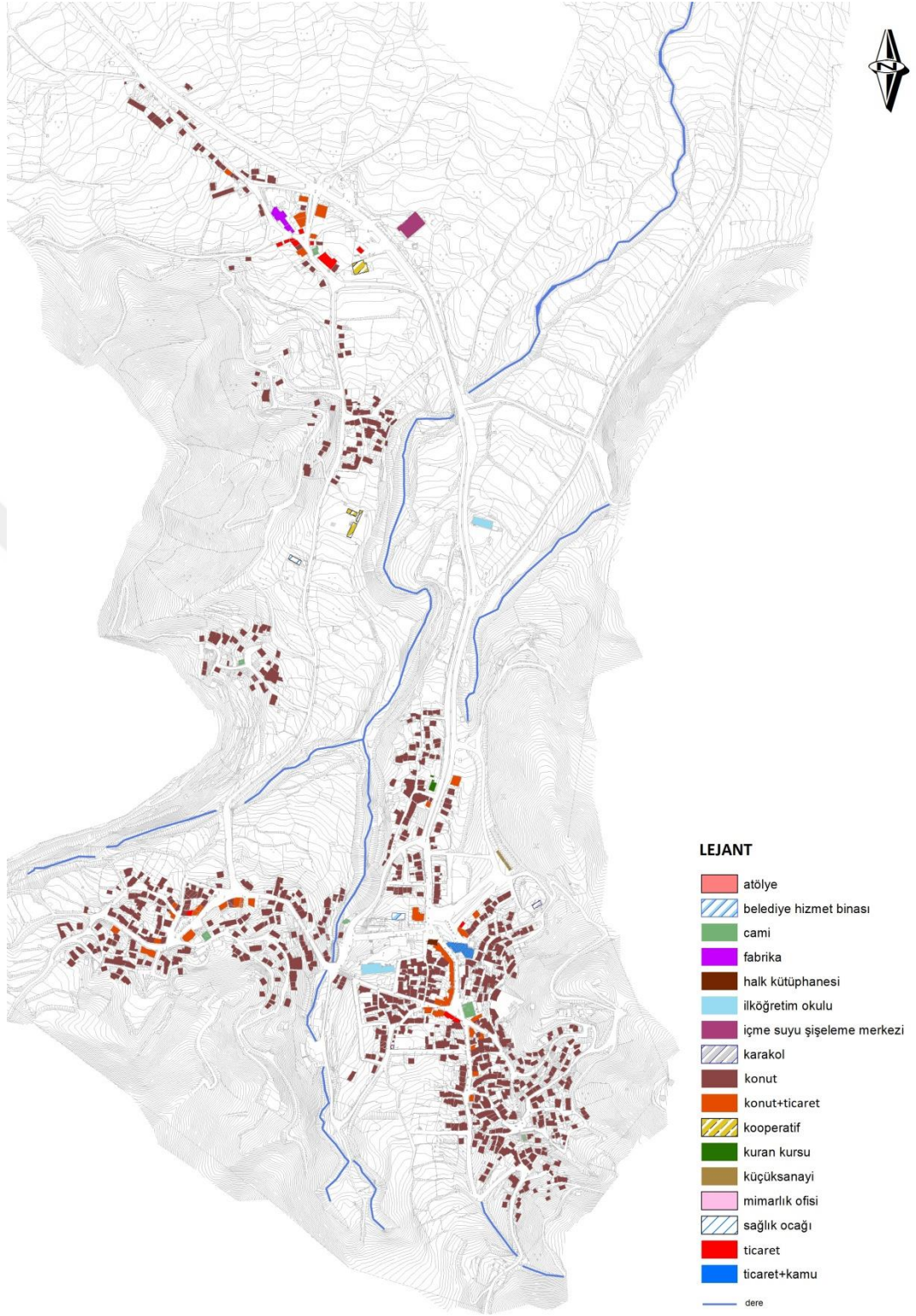
Yapım sistemi olarak yapılar betonarme ya da yığma olduğu incelenmiştir. Ayrıca 3 tane prefabrik yapı ile karşılaşılmıştır. Bazı yapıların (%13) yapım sistemine dair bilgi edinilemezken, %73’ü yığma ve %14’ü betonarme olarak tespit edilmiştir.

Genel olarak betonarme yapıların 3 katlı olduğu ve yığma yapıların geleneksel konut dokusunu oluşturduğu gözlemlenmektedir (Şekil 4.37).

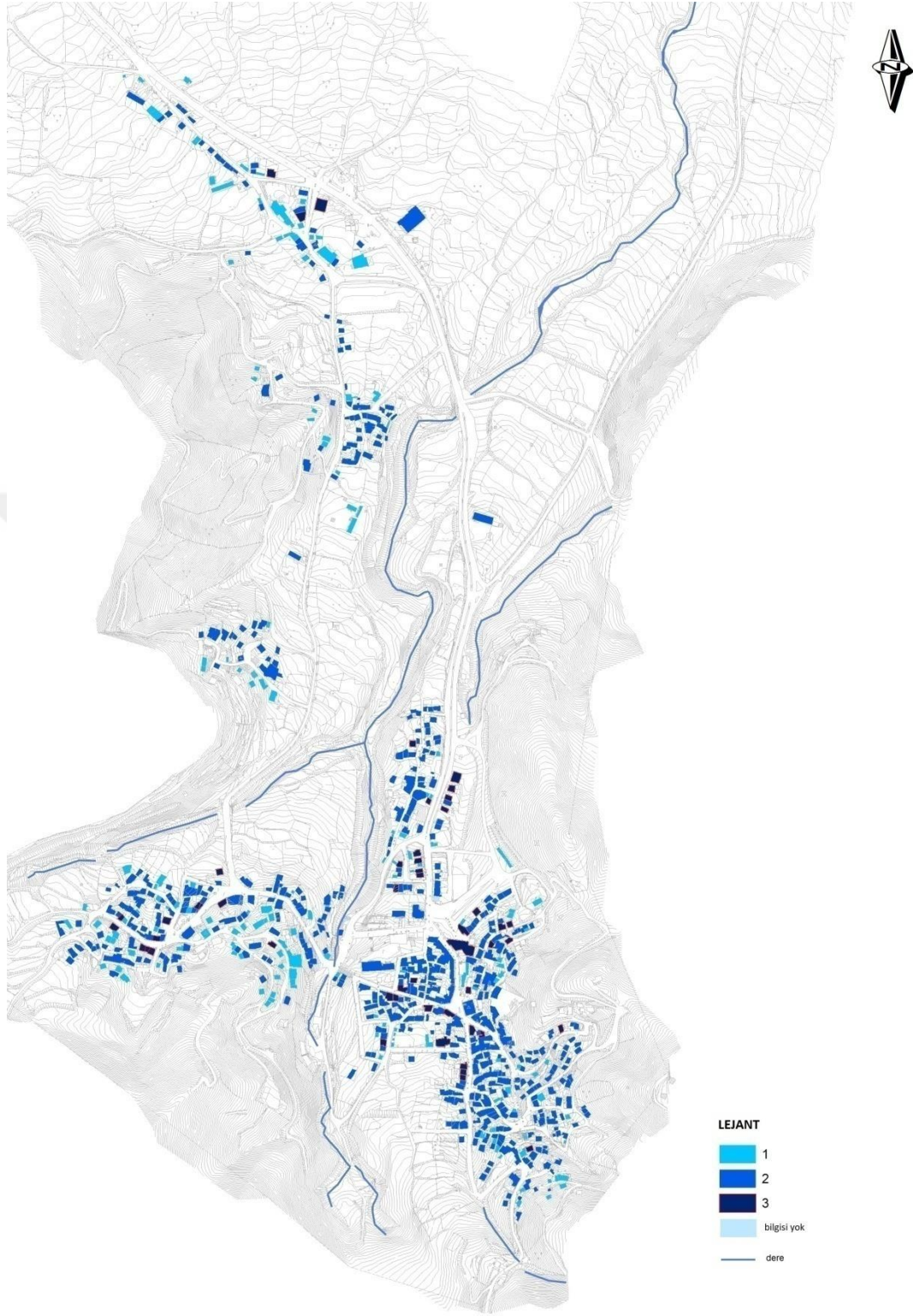
Yapım malzemesi incelendiğinde bilgisi edinilen 610 yapıda; taş, tuğla ve briket, prefabrik yapılarda ise betopan kullanıldığı görülmektedir. Geleneksel mimari dokunun yapım malzemesi toplam incelenen yapının %60 oranı kadarında taş malzemesi kullanılmıştır. Betonarme yapılarda ise tuğla kullanılmaktadır. 4 yapıda ise sadece briket malzemesi kullanılmıştır. Bunun dışında taş+tuğla, taş+briket, tuğla +briket ve taş+briket+tuğla gibi yapım malzemelerin çeşitli kombinasyonları gözlemlenmektedir (Şekil 4.38).

Yapıların çatı türüne göre analizi yapıldığında %22 yapının çatı türü bilgisi girilememiş iken çatı türü olarak % 53 ile kırma çatının öne çıktığı görülmektedir. %18 oranında beşik çatı görülürken, %5 oranında teras çatı, %2 oranında düz ve 3 yapının ise teras ve çatıdan oluştuğu gözlemlenmiştir (Şekil 4.39).

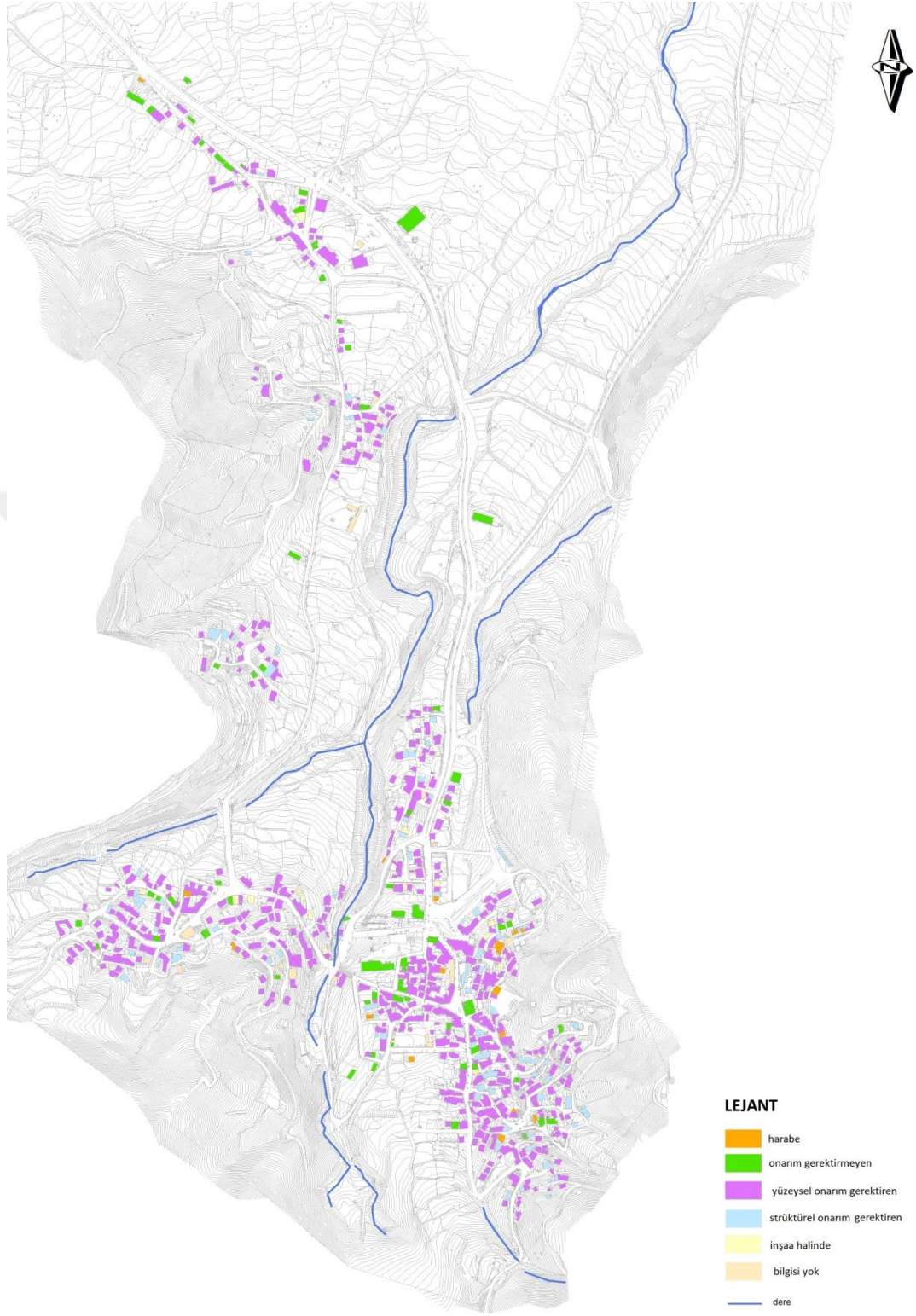
Bademli yapıların çatı örtü malzemesinin tür analizine göre % 55 oranla alaturka kiremit kullanıldığı görülmektedir. %23 oranındaki yapının çatı örtü malzemesi bilgisine erişilememiş, %15 oranında yapının çatı malzeme türü ise marsilyadır. %5 oranındaki yapıda özellikle teras çatılarda örtü malzemesi olmayıp beton olduğu gözlemlenmiştir. Prefabrik yapılarda shingle kullanılırken (3 yapıda) 4 yapıda beton+panel, 2 yapıda ise beton+marsilya kullanılmıştır. Geleneksel mimari dokudaki yapıların çatı örtü malzemesi alaturka iken çatı örtüsünde tadilat yapılan bazı evlerde marsilya ve panel kullanıldığı da görülmektedir (Şekil 4.40).

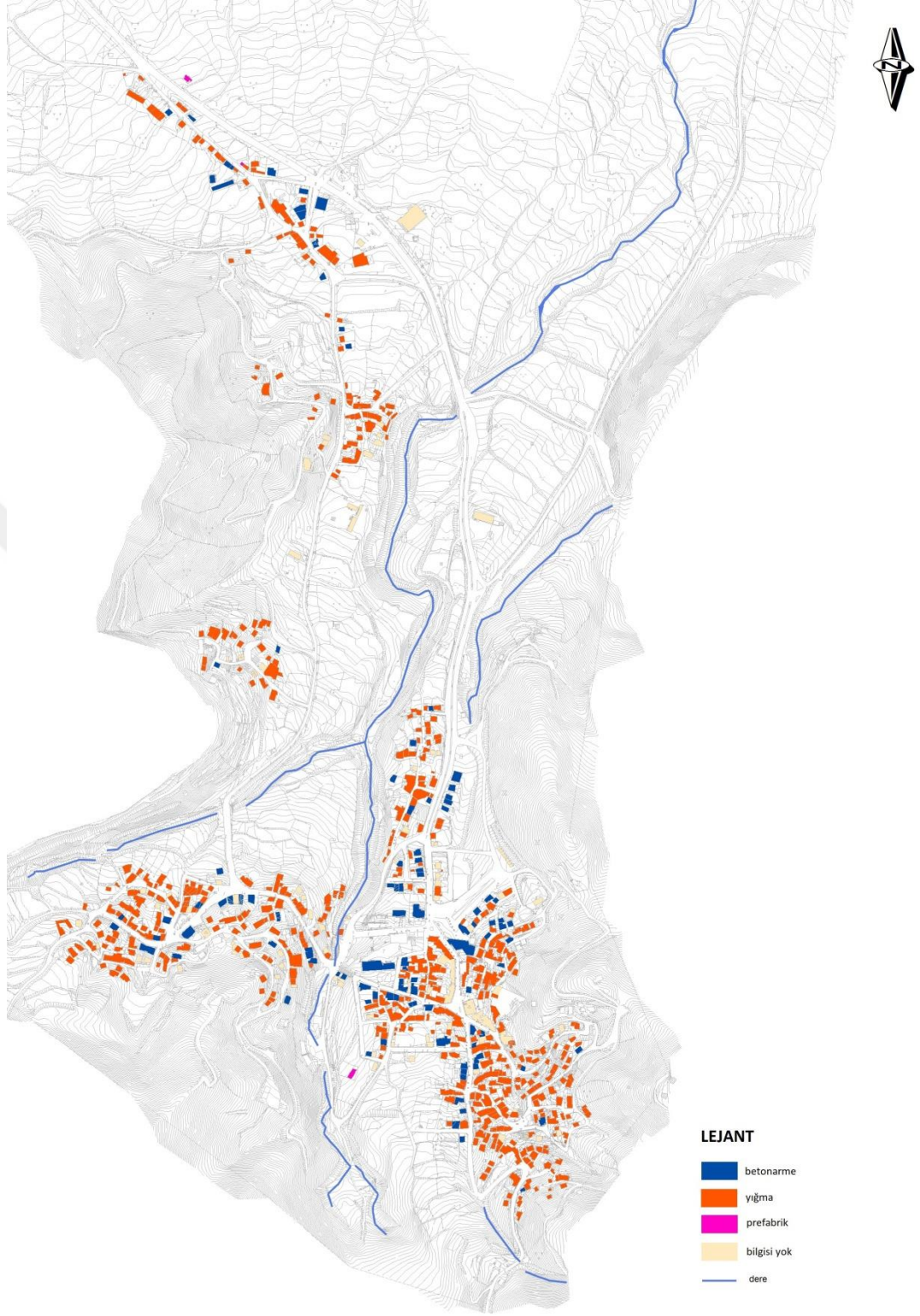
Şekil 4.34 Bademli yapı işlevi analizi

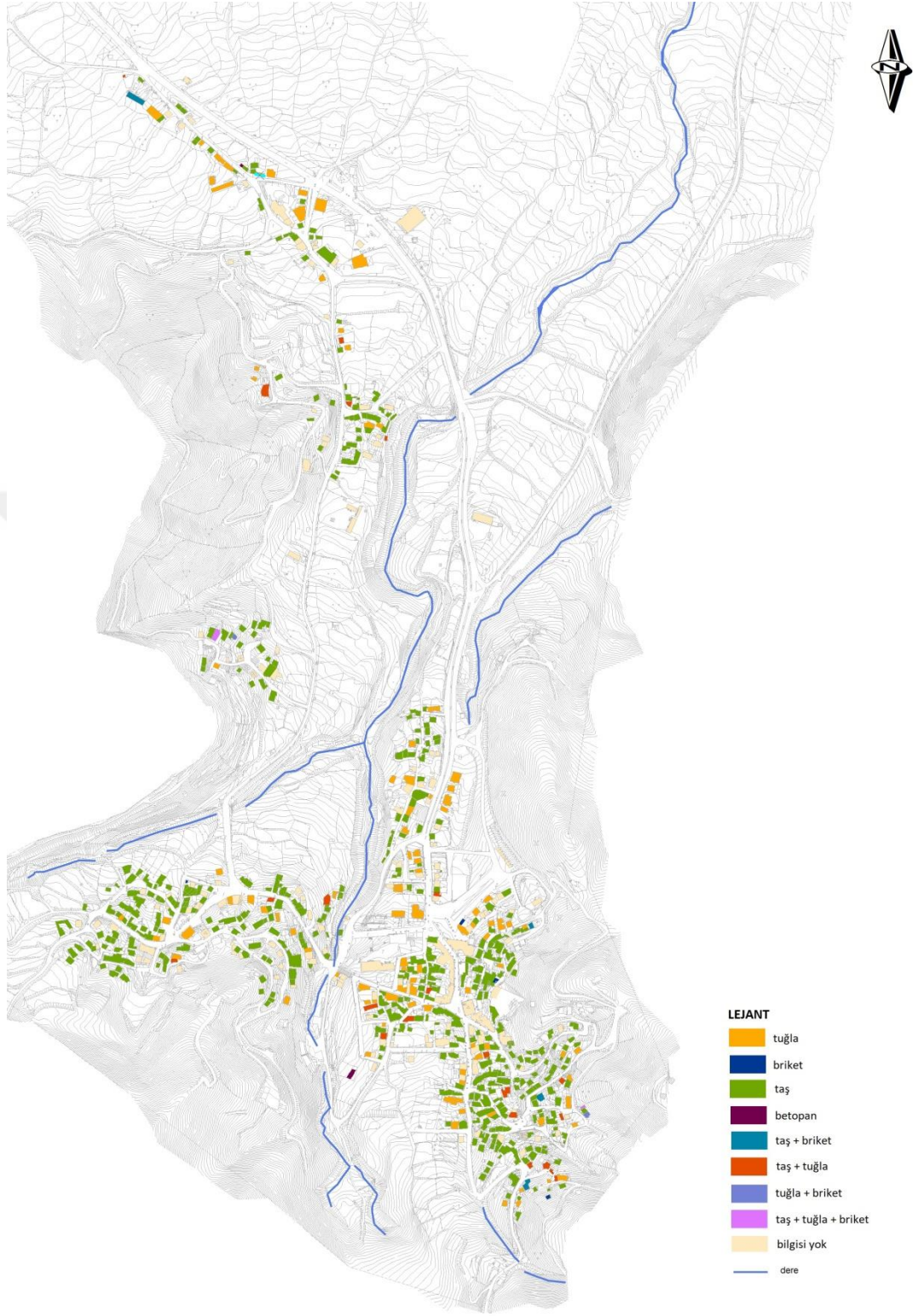
Şekil 4.35 Bademli yapı kat sayısı analizi

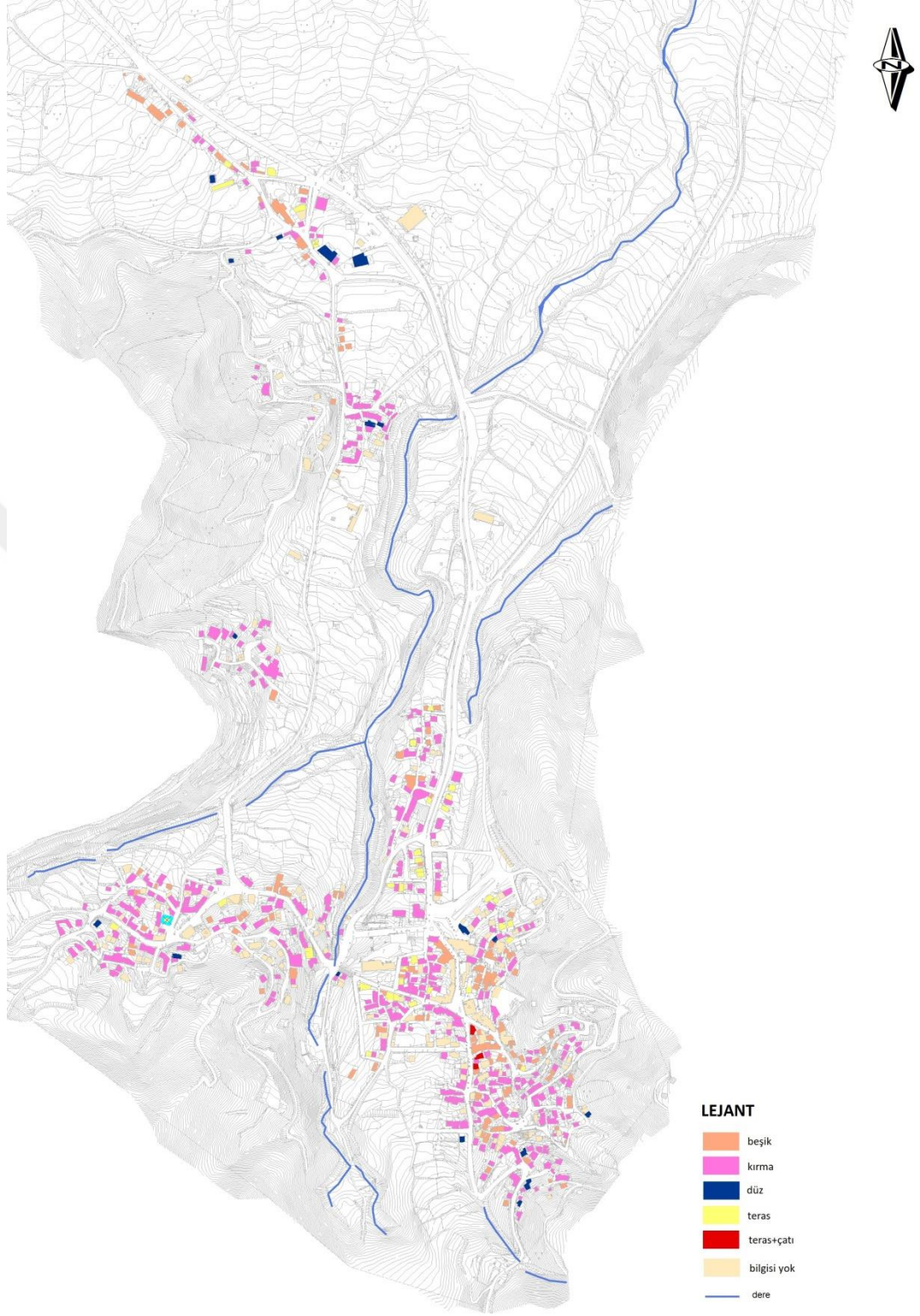
Şekil 4.36 Bademli yapı durumu analizi

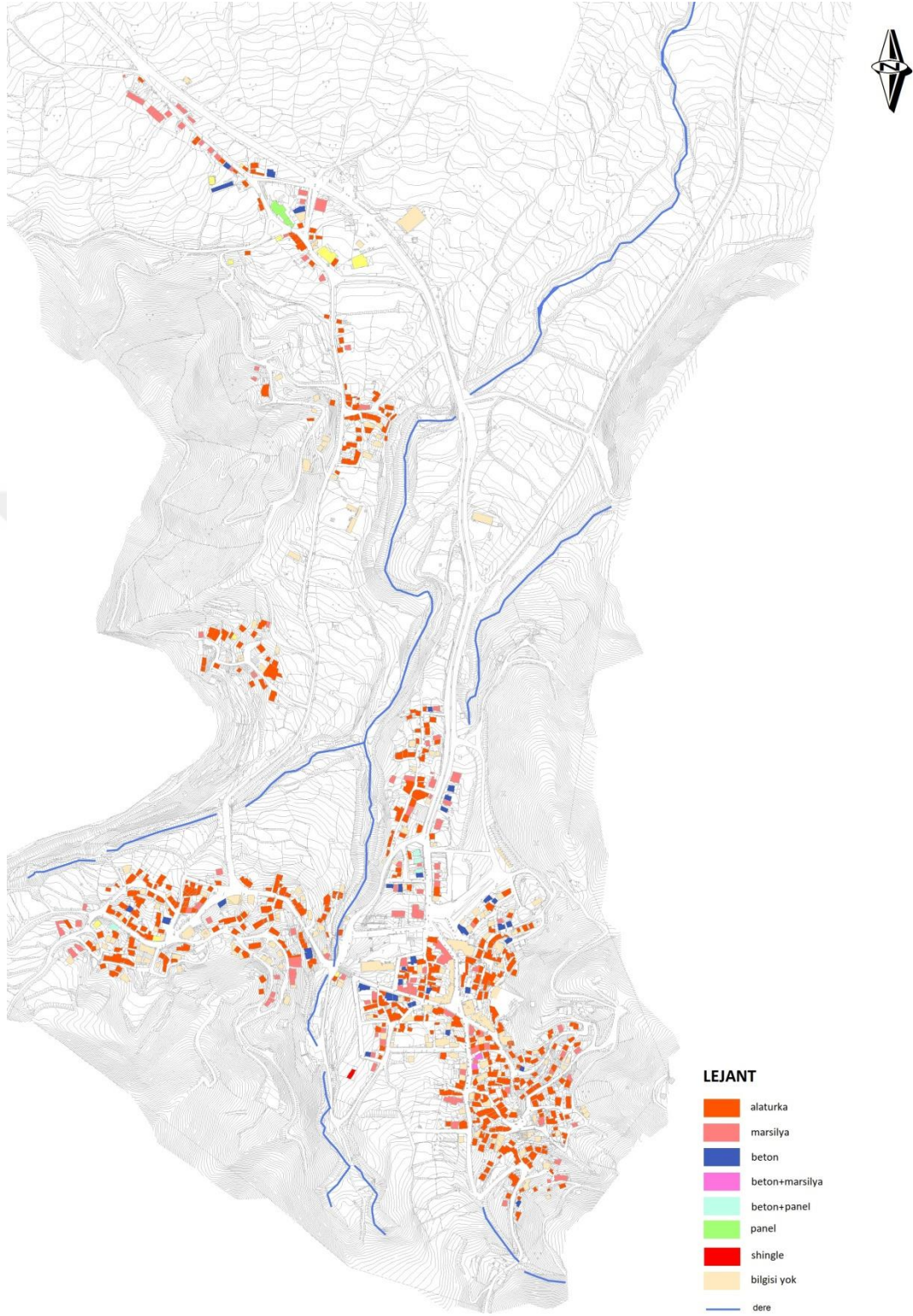
Şekil 4.37 Bademli yapım sistemi analizi

Şekil 4.38 Bademli yapı malzemesi analizi

Şekil 4.39 Bademli çatı türü analizi

Şekil 4.40 Bademli çatı örtü malzeme türü analizi

Bademli yerleşiminde yapı analizlerinde dikkat çeken bir diğer husus yapıların cephe renkleri olmuştur. Cephe renkleri mekânsallaştırıldığı zaman dağınık olup, belli bir yerde yoğunlaşan anlamlı bir bulguya rastlanılmasa da yapıların cepheleri genellikle beyaz ya da cephenin sıvanmayıp taş doku olarak kaldığı görülmektedir. Taş yapılar ise genellikle beyaz boyalı taş, tuğla rengine yakın taş, krem rengine yakın taş olarak ayrılmaktadır. Buna örnek Şekil 4.41’ de yer almaktadır. Ayrıca yeni yapılan ya da yenilenen yapılarda; genellikle pembe, yeşil, sarı, mavi, turuncu renklerinin kullanıldığı gözlemlenmektedir. Konutlar ve caminin yer aldığı Şekil 4.42’de görüldüğü gibi yeni camilerde ise mavi renk tercih edilmiştir.

Şekil 4.41 Farklı renkteki taş dokuları

Şekil 4.42 Yapıların cephe renkleri

Yapı özellikleri bakımında Bademli kırsal yerleşiminde geleneksel mimari dokuyu yansıtan yapılar; iki katlı olup yapım sistemi yığma, malzemesi taş, çatı örtü türü kırma ve çatı malzeme türü ise alaturka kiremittir. Yeni yapılar ise genellikle betonarme, yapım malzemesi tuğla ve çatı türü kırma ya da teras olup marsilya kiremit kullanılmaktadır. Eski yapıların tadilatında ise birlik bulunmamakta, geleneksel kırsal dokuya uyumsuz görüntüler oluşmaktadır. Şekil 4.43’ de görüldüğü gibi çoğunlukla taş yapılar tuğla malzemesi, Şekil 4.44’ de tuğlaya ek olarak ahşap malzemeleri kullanılarak tadilat edilmektedir. Şekil 4.45’ de ise yapının tadilatında ahşap ve tuğla malzemeleri kullanılmıştır. Ayrıca yapının bahçe taş duvarı üzerine beton dökülmüş ve üstü sac panel sundurma ile kapatılmıştır. Çok çeşitli malzeme kullanımı ile oluşturulan kırsal mimari karaktere aykırı bir düzenleme görülmektedir.

Şekil 4.43 Yapıların tadilatında tuğla malzemesinin kullanımı

Şekil 4.44 Tuğla ve ahşap malzeme kullanılarak tadilat edilmesi

Şekil 4.45 Yapının tadilatında çok çeşitli malzemeler kullanılması

4.3.4.2 Mimari Detaylar ve Karakteristik Öğeler

Bademli’ de yapıların mimari detaylarına ve karakteristik öğelerine dair genel gözlemler yapılmıştır. Ancak bu gözlemler şehir plancısı bakış açısı ile yeterli olmamakla beraber mimarlık gibi diğer mesleki disiplinlere özellikle detaylarda ihtiyaç duyulmaktadır.

Genel olarak bakıldığında, Bademli geleneksel mimarisini yansıtan ev ile yeni yapılan evler arasındaki fark Şekil 4.46’da gözlemlenebilmektedir. Yapı tadilatlarında olumsuz örnekler mevcut olup bunlardan özellikle Şekil 4.47’de görüldüğü gibi cephede dokuya aykırı tadilatlar bulunmaktadır.

Şekil 4.46 Bademli geleneksel yapı ve yeni yapılar

Şekil 4.47 Dokuya uyumsuz tadilatlar

Çatı örtüsü Şekil 4.48'dekigibi yola cephe alacak şekilde biçimlenmektedir. Bademli evlerinin çatı örtü biçimleri genel olarak kırma ve çatı örtü malzemesi alaturka kiremittir. Bu geleneksel mimari çatı örtü ve malzeme türünü koruyarak restore edilen yapıya Şekil 4.49ve genel özellikleri ile Şekil 4.50örnek gösterilebilir.

Şekil 4.48 Kırma çatı türünün biçimlenişi

Şekil 4.49 Geleneksel dokuya uygun çatı tadilatı

Şekil 4.50 Geleneksel dokuya uygun restorasyon

Geleneksel Bademli evlerindeki baca detayları ise Şekil 4.51 ve kapı örneği ise Şekil 4.52’ de görüldüğü gibidir.

Şekil 4.51 Bademli Evleri Baca Detayları

Şekil 4.52 Geleneksel Bademli Evinin Kapısından Örnek

Yapı detaylarında Bademli evleri ve camilerini yansıtan karakteristik en önemli öge kalem işi uygulamalarıdır. Şekil 4.53’ de görüldüğü gibi Kılıcıazade Cami (solda) hem de yapı cephelerinde (sağda) kalem işlerine rastlanmaktadır.

Şekil 4.53 Bademli yapılarında kalem işi örnekleri

4.3.4 Bademli Köy Tasarım Rehberi Hazırlanması Sürecinde Katılımcılık

Bademli yerleşimine ilişkin rehber önerileri literatür taraması, alan çalışması ve yerleşim sakinleri ile yapılan anket ve görüşmelerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Odak görüşmeleri de çocuk, erkek ve kadınlar olmak üzere 3 ayrı grupta gerçekleşmiştir. Odak görüşmelerinden elde edilen bilgiler;

Belediyenin kapatılmasının olumsuz etkilemesi,
Bademli' nin yeterince tanıtımının yapılmaması,
Geleneksel dokuya uyumsuz yapılaşma sorunları,
Sit alanında yaşayanların evlerini tadilat edememesi,
Gençlere yönelik sosyal aktivite alanlarının eksikliği,
Çocuklar için oyun alanlarının eksikliği,
Konut çevresine ilişkin yol düzenlemelerinde eksiklik ve tasarım sorunları
Temizlik ve bakımsızlık sorunlarıdır.

Bademli yerleşimi 2016 nüfus verilerine göre 2639 kişi yaşamakta, $d=0.05$ örnekleme hatası ve $p=0.8$, $q=0.7$ için evren büyüklüğü 71 olarak belirlenmiştir. Bademli geleneksel doku 'Kentsel Sit Alanı' Kale Mahallesi ve Akçalı Mahallesi sınırları içinde yer almaktadır. Köy tasarım rehberi oluşturulmasında geleneksel dokuda oturan ve oturmayan kişilerin cevapları kıyaslanmak istenmiştir. Bu nedenle,

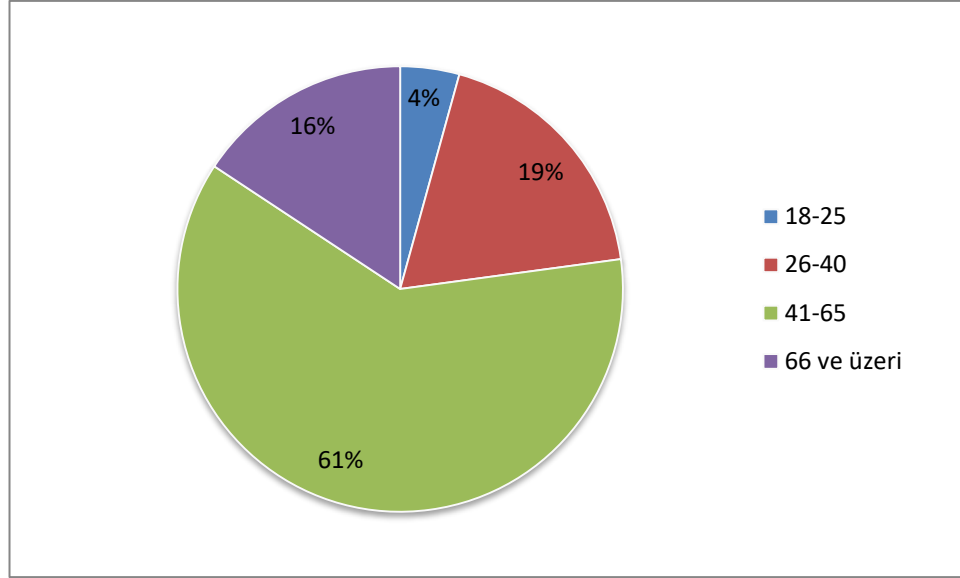
35 anket geleneksel dokunun bulunduğu Kale ve Akçalı Mahalleleri, diğer 36 anket ise Aşıklar ve Yaka Çelebi Mahallelerinde yapılmıştır.

Anketin Konut durum ve konforu, köy tasarım rehberi oluşturulmasına yönelik bölümlerinde bu ayrımın önemli olduğu düşünüülerek diğer ilk 3 başlıkta geleneksel dokuda yaşayan/yaşamayan ayrımına gidilmemiştir. Anketin genel özellikleri ve köy tasarım rehberi oluşturulmasına ilişkin başlıklar Tablo 4. 15’ de belirtilmiştir.

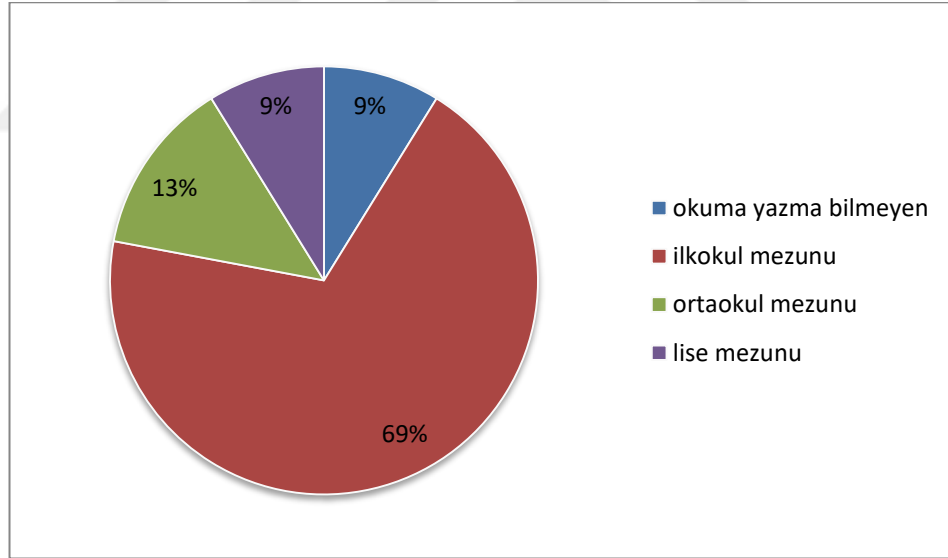
Tablo 4.9 Bademli yerleşim sakinlerinden elde edilen bilgilerin başlıkları

Bireye İlişkin Bilgiler	Ailedeki yeri, cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, doğum yeri, kaç yıldır Bademli’ de yaşamakta olduğu
Göç ve Hareketliliğe İlişkin Bilgiler	Ev halkından Bademli dışına yerleşen kaç kişi, neden ve nereye yerleştiği, bireyin hangi amaçla ve araçla, ne sıklıkla Bademli dışına çıktığı
Ekonomik Yapı	Geçim kaynağı ne olduğu, tarım ise ne yetiştirdiği ve geliri, hayvancılık ise türü ve adedi, evde üretim yapılıp/yapılmadığı, aracının varlığı ve geçim sıkıntısı olup/olmadığı
Konut Durumu ve Konforu	Konut sahipliliği bilgisi, varsa kira bedeli, yeterli büyüklükte olup/olmadığı, kaç odasının ve kaç metrekare olduğu, ısıtma türü, ev ve çevresi ile ilgili sorunlara ilişkin
Köy Tasarım Rehberi Oluşturulmasına Yönelik	Bademli’ nin geleneksel dokusunun korunması, toplanma mekânları, sokak mobilyaları, imaj bilgisi, rehberin hazırlanması hakkındaki düşünceler

Anket çalışması; katılımcıların 18 yaş ve üzeri olmasına dikkat edilerek, 41 erkek ve 30 kadın katılımcı ile gerçekleşmiştir. Yaş aralıkları Şekil 4.54’ de, öğrenim durumları ise Şekil 4.55’de yer almaktadır.

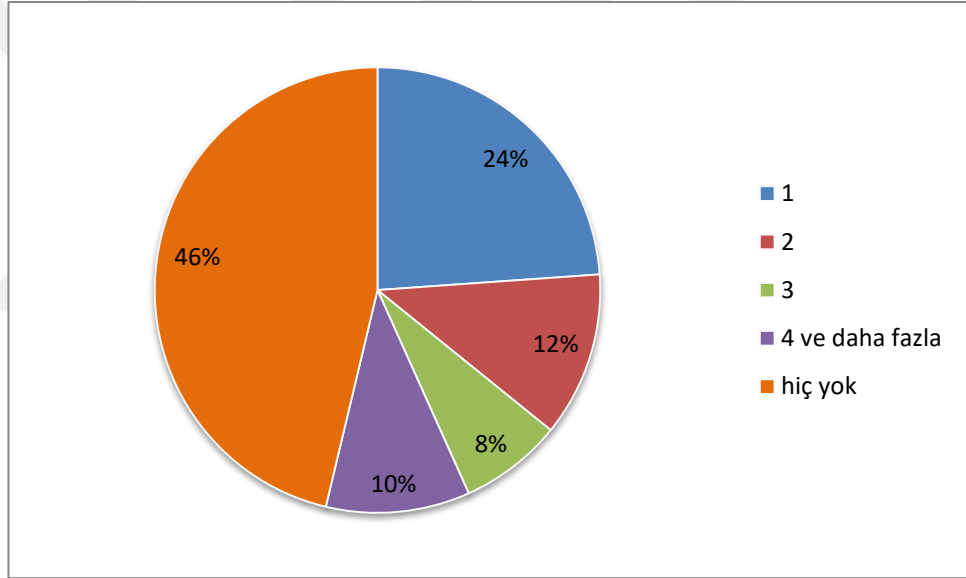
Şekil 4.54 Katılımcıların yaş aralıkları

Şekil 4.55 Katılımcıların öğrenim durumu bilgileri

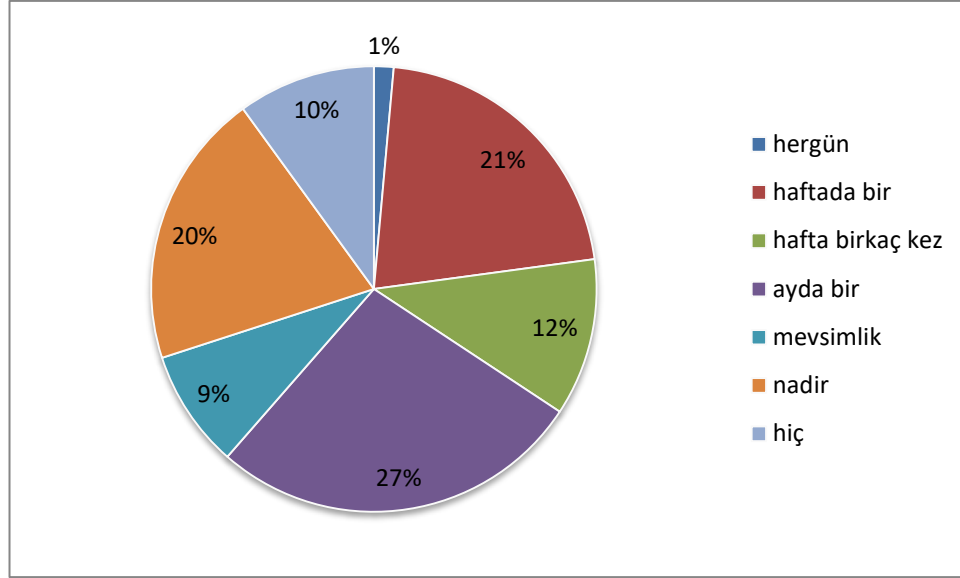
Katılımcıların %61' i 41-65 yaş aralığında yer alan orta yaş grubudur. Öğrenim durumu bilgilerinden; okuma yazmayı okul dışında öğrenen, üniversite mezunu ve öğrenci durumu yer almamakta olup %69 oranla en çok ilkokul mezunu bulunmaktadır. Bademli' de eğitim seviyesi genel olarak ilkokul düzeyindedir. Genç nüfus eğitim ve çalışma hayatı için daha çok ilçeleri/büyükşehirleri tercih etmektedir.

Katılımcıların nerede doğduklarına yönelik verilen cevaplardan 61 tanesi Bademli, 5 tanesi Ödemiş, diğerleri İzmir merkez, Tire ilçesi, Aydın ve Nevşehir yanıtlarını vermiştir. Bademli nüfusunu çoğunlukla yerel halkı oluşturmakta, dışarıdan göç almamakta, dışarıdan gelenler ise evlilik sebebi ile buraya yerleşmektedir. Bademli dışarıya göç verip/vermemesine yönelik tespitlerde (Şekil 4.56) %54 oranında haneden Bademli dışına yerleşen/ler bulunmakta olduğu görülmüştür. Bademli dışına yerleşenlerden en çok sırasıyla büyükşehir, ilçe ve başka bir mahalleye yerleşmektedir. Yerleşimden ayrılma sebepleri ise en çok şehirde iş bulma, eğitim ve ek olarak evlilik gibi tercihleri barındıran diğer kategorisidir.

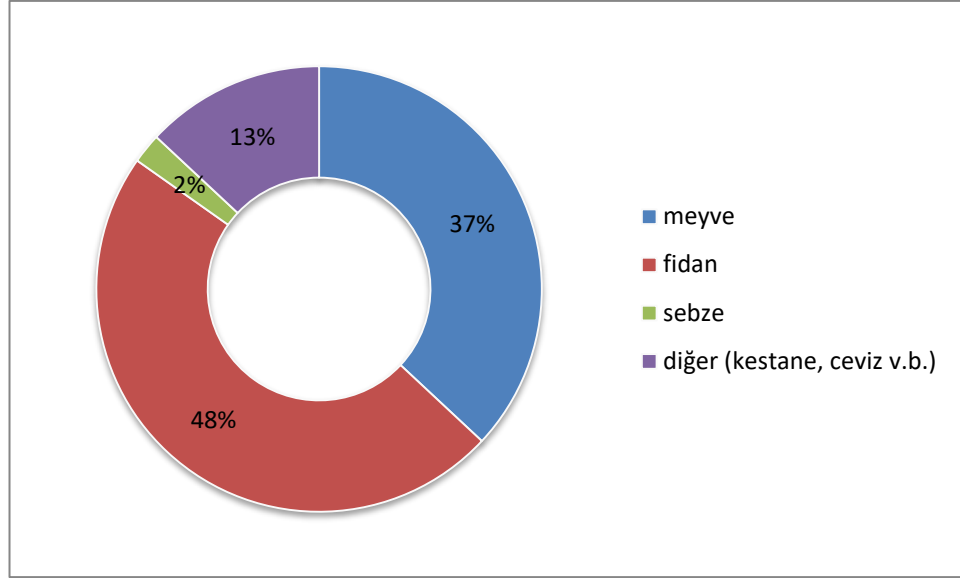
Şekil 4.56 Haneden bademli dışına yerleşen kişi sayısı

Bademli yerleşiminde yaşayıp yerleşimin dışına çıkma sıklıkları Şekil 4.57'deyar almakta olup çoğunlukla alışveriş ve gezi amaçlı, bazen de kamusal hizmetlerden yararlanma ve çalışma amacıyla gidenler bulunmaktadır. Bademli dışına çıkan katılımcılardan % 48 oranında toplu taşımayı (minibüs, dolmuş) kullanırken, %22 oranındakiler özel araç, geriye kalanlar (%18) ise motor gibi diğer araçları kullanmaktadırlar.

Şekil 4.57 Katılımcıların Bademli dışına çıkma amaçları

Bademli halkının ekonomik geçim kaynaklarını öğrenmeye yönelik yapılan tespitlere göre katılımcılardan %54' ü tarım, %7' si ticaret geriye kalan %39'u ise diğer (sırıkcılık, emeklilik ve bunun gibi) kategorisini temel geçim kaynağı olarak belirtmiştir. Tarımsal faaliyetlere devamlılığının tespitine yönelik 'Başka bir geçim kaynağınız olsa tarımsal faaliyetlere yine de devam eder misiniz?' sorusunu yanıtlayan katılımcıların %20'si kararsız iken %49'u 'evet' olarak yanıtlamıştır. Bu durumda yerleşimin temel sektörü tarımsal faaliyetler olduğu dikkat çekmektedir. Katılımcıların birden fazla verdiği yanıtlar da dâhil edilerek en çok üretim yapılan dallar Şekil 4.58' de verilmektedir.

Şekil 4.58 Katılımcıların tarımsal faaliyet kolları

Bademli' nin lokomotif tarımsal faaliyeti fidan yetiştiriciliğidir. Hayvancılık ile uğraşıp uğraşmadıkları sorulduğunda çok az bir kısmı (%8) evet olarak yanıtlamıştır. Hayvancılığın türü, büyükbaş ve adet olarak ortalama 20 adet olduğu tespit edilmiştir. Özellikle kadınlara yönelik olarak evde salça, reçel, el sanatları gibi satış için üretim yapıp yapmadıkları sorulduğunda ise (zeytinyağı üreten bir kişi hariç) tüm katılımcılar 'yapmıyorum' seçeneğini ifade etmişlerdir. Son olarak, Bademli sakinlerinin ekonomik düzeylerini tespiti ilişkin araç sahipliği sorusuna verilen cevapların %56'sı 'var' ve çoğunlukla otomobil (%63), traktör (%3), kamyonet gibi diğer araçlar (%22) ve hem traktör hem otomobil (%12) olarak yanıtlamıştır.

Bademli' de konut sahipliği ve konforuna ilişkin bilgiler geleneksel doku (kentsel sit alan ve yakın çevresinin yer aldığı Kale ve Akçalı mahalleleri) ve diğer (Aşıklar ve Yaka Çelebi mahalleleri) mahallelere göre alınan yanıtlar değerlendirilmiştir. Geleneksel dokuda yaşayanlar 'G', yaşamayanlar 'GO' olarak kodlanmaktadır. Katılımcılardan; G' de 28 ev sahibi, 5 kiracı, 2 hane aile büyüklerine ait bir evde, GO' da 29 ev sahibi, 2 kiracı, 5 hane aile büyüklerine ait bir evde olduğu bilgisi alınmıştır. Katılımcılar kira bedellerini G' de 250-350 arasında iken GO' da 250-400 olarak belirtmiştir. Katılımcıların konutlarının yeterli

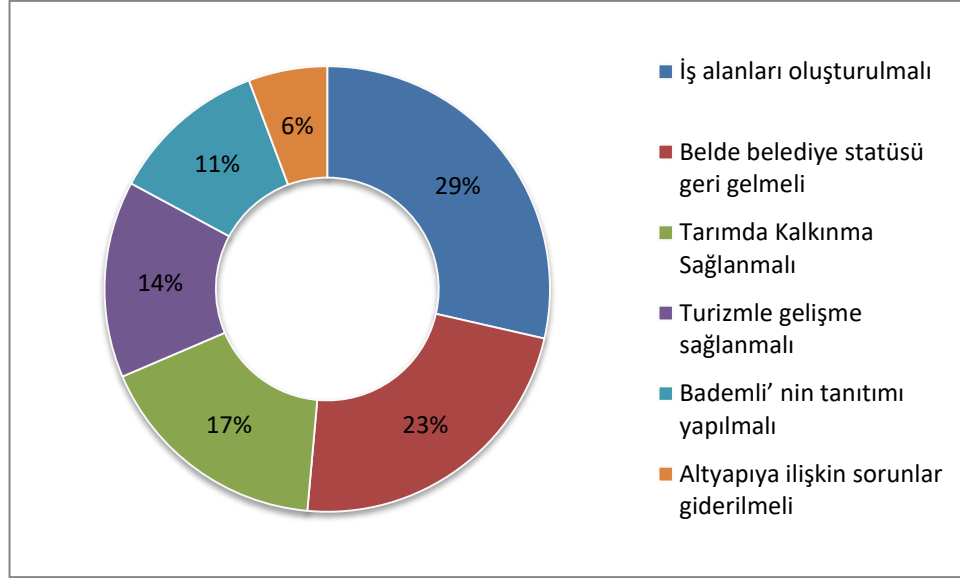
büyüklikte olup olmadığı sorulduğunda kararsız olanlar haricinde, GO’ da % 87’si yeterli görmekte iken bu oran G’ de %77’ ye düşmektedir.

Konut büyüklüklerine ilişkin katılımcıların yanıtları değerlendirildiğinde G’ de ve GO’ da ortalama 3 (mutfak dâhil) oda yer almakta, ortalama konut büyüklüğü ise GO’ da 100 metrekare iken G’ de 90 metrekaredir. Bademli sakinleri ısınma ihtiyaçlarını soba ile karşılamakta olup, iki katılımcı ek olarak klimanın da varlığını bildirmiştir. Konutlarına ilişkin yaşadıkları problemleri belirten katılımcılardan alınan yanıtlara göre problem kaynakları en fazladan yaşananlardan aza doğru Tablo 4.16’ da bulunmaktadır. Konut çevresine ilişkin en fazla problemlerin ise çevre temizliğine ve yollara ilişkin sorunlar olduğu belirtilmiştir.

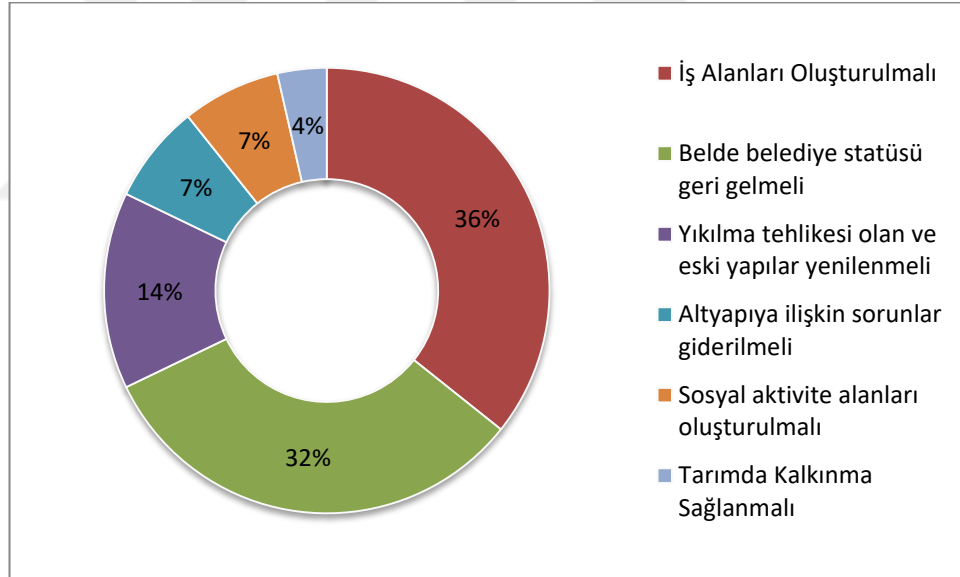
Tablo 4.16 Katılımcıların konutlarına ilişkin yaşadıkları sorunlar

Geleneksel Doku	Geleneksel Olmayan Doku
Çatı, duvar ve pencerelere ilişkin sorunlar	Evin rutubetli olması
Evin rutubetli olması	Çatı, duvar ve pencerelere ilişkin sorunlar
Diğer sorunlar (tadilat yapılamaması gibi)	Konut içinde tuvalet ve mutfakın olmaması
Konut içinde tuvaletin olmaması	Su/elektrik şebekesine ait sorunlar gibi)
Konut içinde mutfakın olmaması	

Bademli köy tasarım rehberine ilişkin soruların yer aldığı bölümde açık uçlu sorulara yanıt verilmesi beklenmiştir. Bademli’ nin gelişmesi için geleneksel olmayan dokudan katılımcılar Şekil 4.59’ de ve geleneksel dokudan katılımcılar ise Şekil 4.60’ da önerilerde bulunmuşlardır. Buna göre katılımcılar daha çok iş alanlarına yönelik yatırımların yapılması gerekliliğini ve Bademli belde belediyesinin geri gelmesinin gelişmesine faydalı olacağı görüşünü belirtmişlerdir. Geleneksel dokuda yaşayanlar ise farklı olarak, eski ve yıkılma tehlikesinde olan yapıların yenilenmesi ve sosyal aktivite alanların oluşturulması önerilerinde bulunmuşlardır.

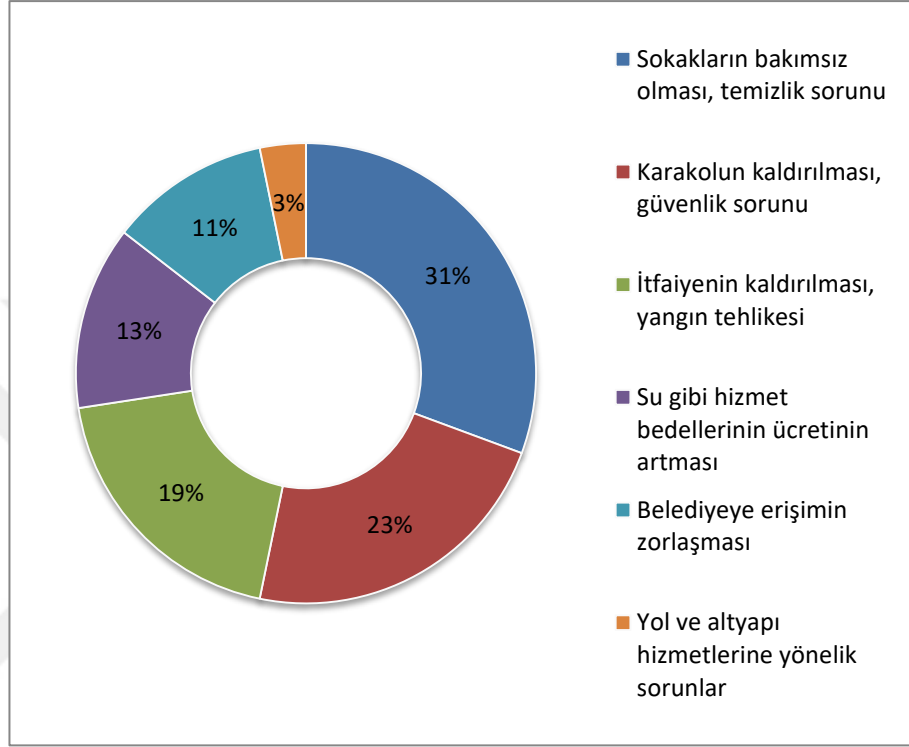
Şekil 4.59 Geleneksel olmayan dokuda yaşayan katılımcıların önerileri

Şekil 4.60 Geleneksel dokuda yaşayan katılımcıların önerileri

Belde belediyesi olan Bademli' nin 2013 yılından itibaren statüsünün ilçeye bağlı mahalleye dönüşmesi hizmet ve belediye hizmetlerine erişim konularında birçok soruna sebep olduğu ön görüşmelerden tespit edilmiştir. Bu duruma yönelik hazırlanan 'Belediyenin kaldırılması nasıl etkilemiştir?' sorusuna; 2 kişinin kararsız, 1 kişinin olumlu, diğer tüm katılımcılar ise olumsuz olduğunu belirtmişlerdir.

Belediyenin kaldırılmasından olumsuz etkilendiğini açıklayan katılımcılar, her iki bölgede de (geleneksel olan/olmayan) aynı sebepleri belirtmektedir. Şekil 4.61’de en çok yaşanan sorundan en aza doğru katılımcıların oranlarıyla beraber verilmektedir.

Şekil 4.61 Katılımcıların belediyenin kaldırılmasından sonra yaşadıkları sorunlar

Yerleşim sakinlerinden sokak mobilyalarının eksik olup/olmadığı ve çözüm/tasarım önerilerine ilişkin yanıtlar da alınmıştır. Geleneksel olmayan dokuda bulunan katılımcıların belirttiklerine göre; çoğunlukla çöp kutularının yeterli sayıda olduğu ancak toplanmasının geciktiği, ilaçlama gibi hijyenik çalışmaların yetersiz olduğudur. %38 oranındaki katılımcı böyle düşünürken %25 oranındaki katılımcı ise çöp kutularının yetersiz olduğunu, geriye kalanlar ise (%37) kararsız olanlar, durak, park ve sokak lambalarının eksikliğini belirtenlerdir. Ayrıca çöp kutularına ilişkin kapalı ve atık çeşidine göre ayrıştırılabilir olmasına yönelik önerilerde bulunmuşlardır. Geleneksel bölgedeki (%50 orandaki katılımcı) katılımcılarda çoğunlukla çöp kutularının yeterli olduğunu ancak toplanma problemlerini

belirtmişlerdir. %17' si yetersiz olduğunu dile getirmekle beraber, %33' ü kararsız olanlar ve oturma birimlerinin eksikliğini vurgulayanlardır.

Yerleşim sakinlerinin konut ve çevrelerine dair problemlerini belirtmeleri istenilmesinin ardından 'Geleneksel Köy Dokusunun/Tarihi Dokunun' korunmasına yönelik neler yapılabileceğine dair yanıt aranmıştır. Geleneksel dokuda yaşayan ve geleneksel dokuda yaşamayanlardan fikrini belirten kişilerden alınan yanıtlar katılımcı oranlarıyla beraber Tablo 4. 17'de verilmiştir.

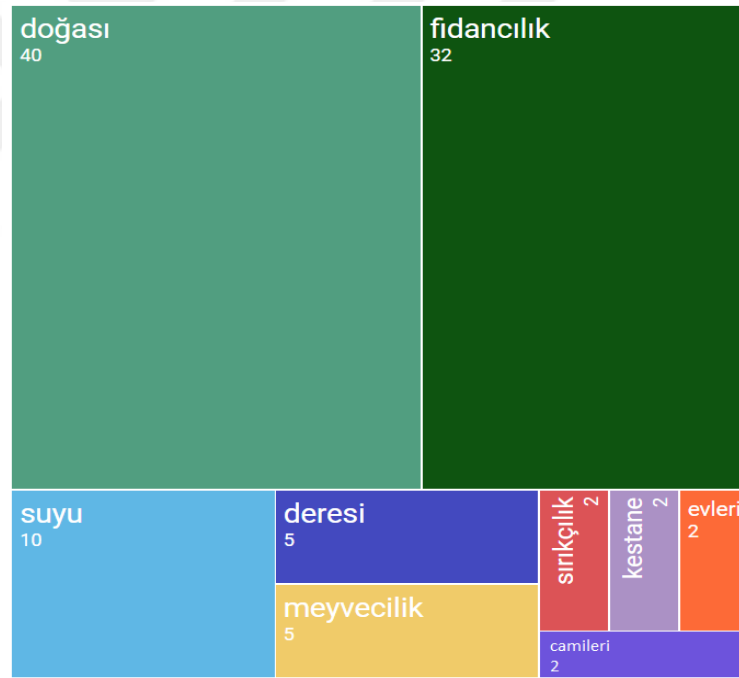
Tablo 4.17 Katılımcıların geleneksel dokunun korunmasına yönelik önerileri

Öneriler	GO	G
Eski yapılar yıkılmalı	%13	%13
Tarihi/geleneksel doku korunmalı	%33	%13
Eski yapılar onarılmalı	%29	%20
Yeni yapılar yapılmalı	%13	%20
Sit kararının tadilata izin vermeme sorunu kalkmalı	-	%30
Betonarme yapıların önüne geçilmeli	%4	%4
Sokak Sağıklaştırması yapılmalı	%4	-
Dış cephe sıvalarının yapılmasına maddi olarak destek olunmalı	%4	-

Katılımcılardan konuyla ilgili fikrini belirtenlerin verdikleri yanıtlar aslında geleneksel dokunun nasıl korunabileceğini yanıtlamaktan ziyade yapıyı çevreye ilişkin düşüncelerini belirtmektedirler. Geleneksel olmayan bölgedeki katılımcılar genel olarak tarihi/geleneksel dokunun korunması gerektiğini, eski yapıların onarılmasını önermişlerdir. Bir kısmı da eskilerin yıkılması gerektiğini, yeni yapıların yapılmasını önermiştir. Diğer bölgedeki katılımcılardan farklı olarak, sokak sağıklaştırma, çevre estetiği ve yaşam kalitesini artıran dış cephelere dair yüzeysel onarımın desteklenmesine yönelik önerilerde bulunmuşlardır. Geleneksel dokuda yaşayanlardan özellikle tescilli yapılarda yaşayan katılımcılar, evlerini tadilat yapamamaktan yakınmaktadırlar. Geleneksel mimariyi yansıtan yapıların çoğunun yıkılma tehlikesinde ya da ciddi onarımlar gerektirdiğini belirtmektedirler.

Geleneksel dokuda yaşamayanlarla ile yaşayanlar kıyaslandığında, geleneksel dokuda yaşamayanlar korumaya yönelik daha ılımlı yaklaşmaktadırlar. Geleneksel dokudaki katılımcıların yaşadığı onarım problemlerinden dolayı, yapılarını onarmaktan ziyade yıkılıp yeniden yapılmasından yana oldukları gözlemlenmektedir.

Bademli sakinlerinin sosyal hayatlarına dair bilgi edinilmesi adına toplanma mekânları sorulmuştur. Buna göre erkeklerin daha çok sokak kahvelerinde toplandığı, kadınların evler ve ev önlerinde, çocukların ise daha çok ev önleri ve parklarda toplandığı bilgisi verilmiştir. Bunların dışında Bademli festival alanı ve yerleşim çarşısı da ortak yerler olarak belirtilmiştir. Bademli’ nin imajını tespit etmeye yönelik ‘Bademli denilince aklınıza ne gelmektedir?’ sorusuna yanıtlar Şekil 4.62’ de yüzde oranlarıyla verilmektedir.

Şekil 4.62 Bademli imaj bilgisi

Bademli, fidancılık uğraşı ve doğası ile ön plana çıkmaktadır. Doğal peyzaj unsurlarından deresi, kaynak suyunun içme suyu olarak kullanılması ve meyvecilik uğraşı da sonrasında gelmektedir. Ayrıca geleneksel mimariyi yansıtan kalem işi ile

ünlü evleri ve tarihi camileri yer almaktadır. Sırıkcılık uğraşı da yöreye özgü olup bu konuda ustalar giderek azalmaktadır.

Bademli ile ilgili yerel halkın görüşleri alınarak, planlama sistemine rehberlik edecek, geleneksel dokuyu koruyarak devam ettirilmesini sağlayan ve yeni gelişmeleri yönlendiren bir doküman hazırlanması ile ilgili katılımcıların görüşleri alınmıştır. Bunlardan 61 kişi olumlu görüş bildirmiş, 7 kişi kararsız kalmış ve 3 kişi böyle bir dokümanın hazırlanmasının faydalı olmayacağını belirtmiştir. Yerel halkın görüşlerinin alındığı görüşmeler ve anket sonuçlarına göre özetle, konut ve çevrelerine ilişkin sorunlar bulunmakta, belediyenin kapatılması hizmete erişim konusundan çok fazla olumsuz etkilemekte, sosyal hayatın zayıf olduğudur. Bademli' nin her konudaki gelişme stratejileri yerelin katılımı ile gerçekleşmesinin hem yerel halk adına hem de planlama aktörlerinin karar vermesini yönlendirebilme adına faydalı olacaktır.

4.3.5 Rehberin Önerileri

Bademli genel özellikleri, yerleşim özellikleri ve kırsal mimari karakterine dair köy tasarım rehberi önerileri, litaretür taraması, kurum bilgileri, ön saha çalışmaları ve yerel halk ile görüşmeler neticesinde oluşturulmuştur. Rehberin hazırlanmasında yere özgü incelemelerin bulunması ve yerelin katılımı ile olması önem arz etmektedir. Rehberin önerileri Tablo 4.18' de yer almaktadır.

Tablo 4.18 Bademli köy tasarım rehberi önerileri

Coğrafi Konum ve Ulaşım Bağlantıları	i. Coğrafi konumu, çevresel değerleriyle beraber korunmalı ii. Ödemiş ve Aydın ile ulaşım bağlantıları güçlendirilmeli
Tarihi	i. Tarihsel değerleri ön plana çıkaracak çalışmalar yapılmalı ii. Tarihsel birikimini destekleyen araştırmalar tamamlanmalı iii. Tarihi yerlere yönlendiren ve bunları vurgulayan açıklayıcı işaretler
Doğal Yapı	i.Bademli deresi ve çevresinde doğal turizmi destekleyen yürüyüş rotasyonu oluşturulmalı ii. Zeytin ve meyve ağaçlarının oluşturduğu doğal peyzaj korunmalı
Demografik Yapı	i.Genç nüfusun giderek azalmasına yönelik tedbirler alınmalı

Tablo 4.18 devamı

Sosyo-Kültürel Özellikler	i. Sosyal aktivite alanları oluşturulmalı ii. Kadınların sosyal hayata aktif katılımı sağlanmalı iii. Geleneksel el sanatlarına yönelik atölyeler kurulmalı iv. Arif Bilgi Kültür Evi kurularak şiir ve mani geleneği devam ettirilmeli v. Bademli’ de ‘Sırıkcılık’ geleneği tanıtımı yapılmalı Şekil 4.63
Ekonomik Yapı	i. Fidanlık alanları korunmalı, fidancılık sektörü lokomotif uğraş olmaya devam etmeli ii. Bademli’ nin markaları olan yoğurt ve süt ürünleri çeşitlendirilmeli iii. Bademli suyunun pazarlanması desteklenmeli iv. Bademli ürünlerinin standartlarının oluşturulması ve pazarlama, soğuk havada korunması gibi konular desteklenmeli v. İzmir Büyükşehir Belediyesi ile yapılan sözleşmeli satın alma işlemleri Ege bölgesi ve Türkiye çapına ulaşmalı vi. Meyve suyu işletme tesisi kurularak yeni istihdam alanları oluşturulmalı vii. Salça, peynir, zeytinyağı, sabun gibi ürünler ile kadınların ek üretimleri desteklenmeli
Yerleşimin Gelişimi ve Özellikleri	i. Yerleşimdeki yeni gelişmeler mevcut geleneksel dokuyla uyumlu olmalı ii. Ticaret birimleri cami gibi toplanma mekân çevrelerinde yer almalı iii. Yerleşim; tarım, zeytinlik ve fidanlık alanları korunarak gelişmeli
Yollar ve Sınırlar	i. Yollara ilişkin detaylı tespitlerde bulunarak trafik işleyişine göre ana ve ara yollar düzenlenmeli ii. Yol kaplamalarının farklılaştığı bozulmuş yol sınırları düzenlenmeli iii. Ara yolların döşemelerinde daha çok kentsel mekânlarda tercih edilen kilit taş yerine kırsal dokuya uyumlu kare taş ve ya kayrak taş tercih edilmeli Şekil 4.64 iv. Bakımsız yollarda gerekli düzenlemeler yapılmalı
Parsel-Yapı-Yol İlişkisi	i. Ortalama parsel büyüklüğü belirlenip, korunmalı ii. Parsel-Yapı- Yol ilişkisi korunmalı, yeni gelişmelere yol göstermeli iii. Mekân kullanım pratiklerini destekleyen avlulu sistem korunmalı
Ortak Mekânlar	i. Farklı yaş gruplarındaki çocuklara yönelik oyun alanları düzenlenmeli ii. Çocuk oyun alanlarında ahşap gibi organik malzemeler kullanılmalı Şekil 4.65 iii. Kadınlara yönelik toplanma mekânları oluşturulmalı iv. Gençlerin vakit geçirebileceği sosyal toplanma mekanları oluşturulmalı

Tablo 4.18 devamı

Sokak Mobilyaları ve İşaretler	i. İşaret levhaları özellikle ticaret ve tarihi bölgelerdekilere yönelik belli standartlar (renk, boyut ve yazı tipi) belirlenmeli ii. İşlevselliğini yitirmiş ve yıpranmış işaret levhaları yenilenmeli iii. Sokak isimlerinin yazılmasında kalem işi süslemesi ile oluşturulacak tasarımlar kullanılmalı iii. Otobüs durakları her durakta aynı olmalı ve kırsal dokuya özgü durak tasarımı yapılmalı iv. Kentsel sit alanı içerisindeki aydınlatma elemanları geleneksel dokuya uygun tasarımlar olarak yer almalı v. Sokak ekmek fırınları blok tuğla yerine geleneksel köy fırınına yansıtan dolu tuğla malzemesi kullanılmalı ya da sıvanmalı Şekil 4.66 vi. Sırık fırınları korunmalı
Yapı Özellikleri	i. Yapı yükseklikleri genellikle iki kat olarak sürdürülmeli, maksimum 3 kat olmalı ii. Yapı özelindeki tadilatlar geleneksel dokuya uyumlu gerçekleşmeli iii. Geleneksel mimariyi yansıtan yapılar korunmalı ve onarılmalı iv. Kentsel sit içerisindeki karakteristik sokaklarda sokak sağlıklılaştırması yapılmalı v. Ahır ve depo alanları belli bir düzen içerisinde konutlardan ayrı tasarlanmalı vi. Konutların cephelerindeki çanak anten, kablo gibi görüntü kirliliği oluşturan kullanımlar engellenerek çözüm önerileri geliştirilmeli vii. Yapım sistemi olarak betonarmeden kaçınılmalı viii. Strüktürel onarım gerektiren yapılar onarılmalı, yıkılma tehlikesindeki yapılara gerekli çalışmalar yapılmalı ix. Yapıların tadilatlarında uygun malzemeler seçilmeli x. Cephe renklerinde geleneksel dokuya uygun seçimler yapılmalı (beyaz, krem), yeni yapılardaki cephe renklerinde açık renkler tercih edilmeli
Mimari Detaylar ve Karakteristik Öğeler	i. Kapı, pencere seçimleri mevcut geleneksel dokuya uyumlu olmalı ii. Pencereelerde beyaz PVC kullanımından kaçınılmalı, ahşap görünümlü malzemeler tercih edilmeli iii. Çatı örtü malzemesi olarak geleneksel dokuya uygun olduğu için alaturka kiremit tercih edilmeli iv. Sundurmalarda dokuya uygun malzemeler seçilmeli v. Kalem işi bulunan yapılar örnek alınarak cephelerde süslemeler kullanılmalı vi. Sokak isimleri kalem işi görselleriyle beraber yazılmalı Şekil 4.67

Rehber önerilerine ilişkin örnek alınabilecek uygulamalar görselleştirilmelidir. Böylece gelişmeleri kolaylıkla yönlendirebilecektir. Bu bağlamda bazı örnekler Şekil 4.63, Şekil 4.64, Şekil 4.65 de verilmektedir.

Şekil 4.63 Rehber önerilerine ilişkin örnek görseller

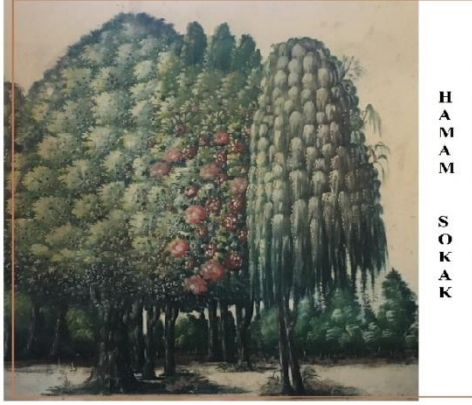
Şekil 4.64 Rehber önerilerine ilişkin örnek görseller

Şekil 4.65 Rehber önerilerine ilişkin örnek görseller (Google görseller, 2017)

Şekil 4.66 Rehber önerilerine ilişkin örnek görseller

Şekil 4.67 Rehber önerilerine ilişkin örnek görseller

BÖLÜM BEŞ

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışmada öncelikle kırsal alanların yaşadığı problemler, planlama ve yasal mevzuatta yeterince yer edinememe sorunları ve bu sorunları yeniden gündeme getiren kanunun (6360 Sayılı Kanun) etkileri incelenmiştir. Kırsal alanlara özgü kararları benimseyen, yerel katılımı sağlayan ve değişikliklere ya da sisteme eklenilebilecek bir ek dokümana ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durumda geliştirilmesi önerilen köy tasarım rehberlerine örnek olarak Bademli Köy Tasarım rehberi hazırlanmış, hazırlanması ile ilgili katılımcı süreç ve Bademli hakkında bilgiler rehberin önerileriyle aktarılmıştır.

Planlama sistemi çerçevesinde, kırsal yerel özelliklerine uygun uygulama esnekliği bulunmamakta, tepeden inme yaklaşımıyla planlama ve projelendirme yürütülmektedir. Yasal mevzuatta mekânsal gelişmeleri yönlendiren özellikle imar kanunları kentsel alanları doğrudan, kırsal alanları ise dolaylı olarak ilgilendirmektedir. Planlama ve yasal mevzuatta yeterince yer edinememesinin yanında kırsal alanlar, 6360 Sayılı Büyükşehir Kanunu'ndan sosyo-kültürel, hukuksal, ekonomik ve mekânsal açılardan olumsuz etkilenmektedir. Diğer bir yandan, büyükşehirlerde kaldırılan köy ve belde statüleri diğer şehirlerde halen devam etmektedir. Ancak büyükşehirlerdeki kırsal alanlarda yaşayan yerel halk, hizmete erişim ve yerelden yönetim konularında sorunlar yaşamaktadır. Çalışma alanı kapsamında incelenen Ödemiş ilçesinin Bademli yerleşimi 2012'ye kadar bir belde belediyesi iken bugün Ödemiş'e bağlı bir mahalle konumundadır. Yapılan anket ve odak görüşmeleri bulgularına göre Bademli yereli;

Belediye hizmetlerine erişimde zorlanmakta,

Su ücretinde olduğu gibi çeşitli ödeme artışları yaşamakta,

Çöplerin toplanması gibi hizmetlerde aksamaları olmakta,

Karakolun kaldırılması ile güvenlik sorunları yaşanmakta,

İtfaiyenin kaldırılması ile yangın söndürülmesinde gecikmelerin yaşanması gibi birçok sorunun çözümü yanıtsız kalmıştır.

Böylece, ‘yerindenlik (halka yakınlık)ilkesi’ olan ‘subsidiarity’ hizmet ve yönetimde bu düzenlemeyle birlikte zayıflamaktadır.

Kırsal alanlar gerek yönetimde gerekse planlama sisteminde arka planda yer alsa da doğal yapısı ve kültürel birikimi ile özgün bir kadraj sunmaktadır. Geleneksel mimari dokunun görüldüğü, doğal yaşamın kısmen sürdürülmeye çalışıldığı alanlar en çok kırsal bölgelerdir. Geleneksel mimari dokunun tehlike altında olduğu kırsal yerleşimlerde sosyal ve mekânsal yansımaları meydana gelmektedir. Bu nedenle planlama ve yasal mevzuata uyum sağlayacak, hem bu sistemi hem de yereldeki gelişmeleri yönlendirecek halkın katılımı ile hazırlanacak olan köy tasarım rehberlerine ihtiyacın olduğu ortaya çıkmaktadır. Dünyadaki uygulamalarda köy tasarım rehberleri, yerel planları tamamlamak için bir planlama aracıdır. Aynı zamanda yeni gelişmeler için yerel topluluklar dâhil edildiği için planlama sistemini yerelleştiren ve yerel halkın farkındalığını artıran niteliktedir.

Bademli kır yerleşmesinde, yeni yapılar geleneksel dokudan uzak, betonarme yapılardan oluşmakta, yapıların tadilatları ise geleneksel malzeme kullanılmasından ziyade ekonomik şartların getirdiği ölçütlerde bulunabilen çeşitli ve uyumsuz malzemeler kullanıldığı, estetik kaygısından uzak hızlı, ekonomik ve kullanıma uygun sonuçlar alınmak istenildiği görülmüştür. Bu durum hem geleneksel dokunun kaybolmasını hızlandırmakta, hem de karakteristik öğeleri kaybolması ile her yer aynılaşmaktadır. Bu mekânsal gelişmeleri yönlendirmede ihtiyaç doğan köy tasarım rehberinin hazırlanmasına ilişkin yerel halkın yaklaşımı da önemlidir. Bademli halkına böyle bir rehber nasıl bakıldığı tespit edildiğinde yerel halk tarafından olumlu karşılanmıştır. Yerel halkın katılımını sağlamak adına yönlendiren sorulara verilen yanıtlara göre dikkat çeken iki husus bulunmaktadır. Birincisi geleneksel dokuda yaşayan ve yaşamayan kişilerin bakış açılarına ilişkin farktır. Geleneksel dokuda yaşayanlar, kentsel sit ve tescil kararları sebebi ile yapılarına tadilat yapamaması, evlerinin bakımsız olması durumu korumacı yaklaşımdan uzaklaştırmıştır. Tescilli yapıda yaşayıp evlerinin yıkılıp yeniden yapılmasını hayal eden kişilerin bakış açıları geleneksel mimari dokunun korunması konusunda bir tehlike oluşturmakta, koruma amaçlı imar planlarının yapılması, sit ve tescil kararları

ne derecede geleneksel dokuyu koruyan, yerel halkın yaşam koşullarına müdahale eden bir sistem olduğu tartışma konusu oluşturmaktadır. Bu konu derinlemesine incelenmesi gereken ve başka bir alanı kapsamakta olduğu için detaya girilmemiş, sadece alan çalışması sonuçlarına istinaden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Katılımcılık sağlanırken gözlemlenen en önemli hususlardan bir diğeri ise yerel halkın görüşleri sorulduğunda sorunlarını dile getirmeleri ancak çözümüne ilişkin done sunmamalarıdır. Geleneksel dokunun korunmasına yönelik tedbirleri almak ya da koruma ve estetik/uyum kararlarından ziyade yaşam koşullarına uygun, maddi imkânların verdiği ölçütlerle nasıl yerleşilebilir konusu ön planda yer almaktadır. Bu nedenlerle geliştirilecek köy tasarım rehberleri yerel halkın yanında teknik bir ekip ile birlikte hazırlanmalı, sisteme uyum sağlayabilmesi ve uygulanabilir olması adına da belediye gibi yönetim kurumlarının desteği alınmalıdır.

Köy tasarım rehberleri; yerel halkın katılımın sağlandığı ve teknik ekipte şehir plancıları, mimarlar, peyzaj mimarları, tasarımcılar, ziraat mühendisleri, sosyolog gibi birçok meslekten bir araya gelen bir ekip ile oluşturulmalıdır. Bu nedenle köy tasarım rehberi gerçekte multidisipliner bir çalışma olmalıdır. Şehir plancısı yerleşim özelliklerini, mimarlar yapı özelliklerini ve detaylarını incelemekte, peyzaj mimarları ise peyzaj karakter alanların tespitine ilişkin bilgiler sunabilmektedir. Böylece şehir plancısı ve mimarlık, peyzaj mimarlığı gibi diğer disiplinlerin çalışma rolleri belirlenmeli, bu çalışma ekibi yerel halk ve yönetim kurumu ile iş birliği yapmalıdır.

Planlama sisteminde ‘Köy Tasarım Rehberleri’ nin yerinin, imar planları gibi kesin yaptırımlar ve standartlar içermediği, ek doküman olma rolü üstlendiği unutulmamalıdır. Köy tasarım rehberlerinin özellikleri ve içeriğine bağlı olarak iyi bir rehber; köy ve çevresinin ayırt edici özelliklerini tanımlamalı, toplumun görüşlerini yansıtarak yerel planlama otoritesi ile ortaklıklar gerçekleştirilmeli ve planlama sistemi ile uyumlu olmalıdır. Böyle bir KTR kırsal alanların gelişimine katkı sağlayarak engelleyici olmaktan öte katılımcı değişimi yönlendirerek kırsal planlamayı, kalkınmayı destekleyecektir. Çalışmada kırsal alanların sorunlarına ve büyükşehir kanunu ile yaşanan değişikliklerden etkilenmesine dikkat çekmesi amaçlanmakta, köy tasarım rehberinin geliştirilmesinin önemini vurgulayarak sonraki çalışmalara ışık tutması hedeflenmektedir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel Ş. ve Tek M. (2014). 6360 Sayılı Yasa ve Türkiye'nin Büyükşehir Belediyesi sisteminde değişim: Hatay örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 23 (3), 73-102.
- Adalet ve Kalkınma Partisi Yerel Yönetimler Başkanlığı. (2012). Sorular ve cevaplarla yeni büyükşehir belediye yasası.15 Ocak 2017.
https://www.akparti.org.tr/upload/documents/akparti_buyuksehir_yasasi.pdf.
- Akıllı, H. ve Kızılboğa Özaslan, R. (2015). 6360 Sayılı Kanun'a ilişkin literatür taraması. *Akdeniz İktisat ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. (30) 2015, 155-184.
- Aksu, İ. F. (2012). On üç ilde büyükşehir belediyesi ve yirmi altı ilçe kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair kanun. 10 Nisan 2017. www.turkakademisi.org.tr
- Arun Council. (2017). 10 Ocak 2017.<http://www.arun.gov.uk/village-design-statements>
- Aydınlı, H ve Çiftçi, S. (2015). Türkiye'de kır-kent kavramlarının değişen niteliği ve mevzuatın sürece etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (54), 192-200.
- Altınörs Çırak, A. (2010). Korumanın toplumsal ve kültürel boyutu neden önemli? biz nasıl bakıyoruz? *Planlama Dergisi*, 2010/1, 29-37.
- AVDC, Aylesbury Vale DistrictCouncil. (2005). Village design statements a guidance note for local communities. 8 Şubat 2017.
<https://www.aylesburyvaledc.gov.uk>
- Auckland Council. (2017). 18 Ocak 2017. <http://www.aucklandcity.govt.nz>

Başaranbilek, E (b.t). Ödemiş ve Küçük Menderes Havzası (kent-köy bağlamında bütüncül koruma). <https://www.academia.edu>

Bekdemir, Ü., Kocaman, S., ve Polat, S. (2014). Yeni büyükşehir yasası sonrasında Türkiye’de şehir nüfusu ve şehir yerleşmeleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19 (32), 277-297.

Bilgesay, H. (2014). Büyükşehirlerde kırsal altyapı birlikleri önerisi. *Türk İdare Dergisi*, 86, 11-27.

Brayton. (2016). 21 Aralık 2016. http://www.selby.gov.uk/sites/default/files/Documents/091214_VDS_Brayton.pdf

Can, M. (2007). Avrupa Birliği kırsal kalkınma programlarının Türkiye’nin kırsal kalkınması açısından incelenmesi: Sapard ve İpard Örneği. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara.

CYC, City of York Council. (2006). Village design statement for your village. 7 Nisan 2017. <https://www.york.gov.uk>

Çalcalı, Ö. (2014). 6360 Sayılı Kanunun Türkiye’de yerel yönetimler sistemine getireceği değişiklikler. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 23 (4), 49-68.

Çelik, M ve Altınparmak, C. (2013). Hukuki Açıdan 100 soruda Yeni Büyükşehir Modeli. (2.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Çelikyay, H. (2014). Değişen Kent Yönetimi ve 6360 Sayılı Büyükşehir Yasası. Sayı 101, Temmuz, İstanbul: SETA Analiz.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, (ÇŞB). (2016). 20 Kasım 2016. <http://www.csb.gov.tr/>

Çiftçi, F ve Tomar, A. (2013). Büyükşehir Yasasının İzmir Kırsalı Üzerine Olası Etkileri. TMMOB 2. İzmir Kent Sempozyumu, 28-30 Kasım 2013

City of York Council. (2017). 15 Ocak 2017. https://www.york.gov.uk/downloads/download/1543/village_design_statements

The Heritage Council. (2017). 7 Şubat 2017. <http://www.heritagecouncil.ie>

Clevedon. (2016). 7 Aralık 2016. <http://www.aucklandcity.govt.nz/council/documents/districtplanmanukau/text/designguide.pdf>

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, ÇŞB.(2016). 20 Aralık 2016. <http://www.csb.gov.tr>

Çukurçayır, M. A.,Negiz, N., Yemen, A. (2014). Uluslararası XI. Kamu Yönetimi Forumu Bildiriler Kitabı: Afro-Avrasya Coğrafyasında Kamu Yönetimi Uygulamaları ve Sorunları, TODAİE Yayınları, Ankara

Derdiman, R. C (2012). Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin ve bu belediyelerin yapılarındaki yeni değişikliklerin anayasaya uyumu sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi. Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2 (1).

Demirkol, A. (b.t). 6360 Sayılı Kanun ve Türkiye’de yeni yerel yönetim yapısı.

Dik, E. (2014). 6360 Sayılı Kanun bağlamında köylerin mahalleye çevrilmesi sorunu. *Mülkiye Dergisi*, 38 (1), 75-102.

Duru, B. (2013). Büyükşehir düzenlemesi ne anlama geliyor? *GAP Belediyeler Birliği Dergisi*, Mayıs-Haziran-Temmuz, 33-37.

East Staffordshire Borough Council. (2017). 17 Ocak 2017.
<http://www.eaststaffsbc.gov.uk/planning/planning-policy/neighbourhood-plans/design-statements>

Erat, V. ve Kaçer, F. (2016). 6360 Sayılı Kanun bağlamında merkezileşme ve yerelleşme eğilimi. *10. Kamu Yönetimi Sempozyumu*, 112-130. 5-7 Mayıs 2016, İzmir.

Eminağaoğlu, Z. ve Çevik, S. (2007). Kırsal yerleşmelere ilişkin tasarım politikaları ve araçlar. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*. 22 (1). 159-160.

Ersoy, M. (2013). 6360 Sayılı Yasa ve mekânsal planlama sorunları. *GAP Belediyeler Birliği Dergisi*, Mayıs, Haziran Temmuz sayısı, 20-32.

Ersoy, H. Y. (2010). Kırsal alanda yöresel mimari özelliklerin belirlenmesi projesi ve kayseri örneği üzerinde bir araştırma ve öneri üzerine. *Mimarlık Dergisi*. 351-Ocak-Şubat.

Genç, F. N. (2013). 6360 Sayılı Kanun ve Aydın'a etkileri. Adnan Menderes Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (Özel Sayı) 1-29.

Görmüş, S., Atmış, E., Artar, M., Özkazanç, N.K., Günşen, H.B., Cengiz, S. ve Tekebaş, S. (2015). Küre dağları milli parkı köy tasarım rehberleri (Bartın Bölümü). Bartın Üniversitesi Yayınları (20).

Gözüaçık, H. (2014). 5393 ve 6360 Sayılı Kanunun Avrupa yerel yönetimler özerklik şartı kapsamında değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

Gözler, K. (2013). 6360 Sayılı Kanun hakkında eleştiriler: yirmi dokuz ilde il özel idareleri ve köylerin kaldırılması ve ilçe belediyelerinin büyükşehir ilçe belediyesi

hâline dönüştürülmesi anayasamıza uygun mudur? *Legal Hukuk Dergisi*. 11 (122), 37-82.

Gül, H. ve Batman Efe, S. (2016). 6360 Sayılı Yasa, merkez-yerel ve yerel-yerel ilişkileri: madencilik sektörü üzerinden bir değerlendirme. 10. Kamu Yönetimi Sempozyumu, 456-489. 5-7 Mayıs 2016, İzmir.

Güneş, G. (1997). Sosyal-siyasal, ekonomik-kültürel açıdan Ödemiş kenti (1908-1950). Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi, İBB. (2017). 24 Mart 2017. <https://www.izmir.bel.tr/>

İrdem, İ. ve Mutlu, A., (2016). 6360 Sayılı yasayla ‘kır-kent’ kavramlarının muğlâklaşması sorunu ve olası sonuçları. 10. Kamu Yönetimi Sempozyumu, 159-169. 5-7 Mayıs 2016, İzmir.

İzci, F. ve Turan, M. (2013). Türkiye’de Büyükşehir belediyesi sistemi ve 6360 sayılı yasa ile büyükşehir belediyesi sisteminde meydana gelen değişimler: Van örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 18 (1), 117-152.

İzmir Kalkınma Ajansı, İZKA .(2017). 25 Nisan 2017. <http://www.izka.org.tr>

İzmir Bölge Planı 2014-2023. (2017).24 Nisan 2017. <http://www.izmiriplanliyorum.org>

İzmir İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü. (2017). 16 Nisan 2017. <http://izmir.tarim.gov.tr>

İZKA İlçe Özet Raporu. (2011). 21 Mart 2017. http://www.izmiriplanliyorum.org/static/upload/file/ilceozetrapor_odemis.pdf

İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü. (2016).
<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43063/izmir-1-numarali-kultur-varliklarini-koruma-bolge-kurul-.html>

Kalkınma Bakanlığı. (2017a).

<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/BesYillikKalkinmaPlani.aspx>

Kalkınma Bakanlığı. (2017 b). <http://www.sp.gov.tr/tr>

Kandeger, B. ve İzci, F. Yerel özerklik bağlamında bütün şehir yasasını yeniden düşünmek. *10. Kamu Yönetimi Sempozyumu*, 131-158. 5-7 Mayıs 2016, İzmir.

Karaarslan, M.(2012-2013). Nasıl Bir Yerel Yönetim? 6360 Sayılı Kanun Üzerine Bir Değerlendirme. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17-18 (26-27-28-29), 123-162.

Karayolları Genel Müdürlüğü. (2017). 3 Nisan 2017. <http://www.kgm.gov.tr>

Keleş, R. (1998). *Kent bilimleri sözlüğü*. (2.Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş, R. (2005). Kent ve kültür üzerine. *Mülkiye Dergisi*. 29 (246). 9-18.

Keleş, R. (2012). *Kentleşme politikası*. (12.baskı). Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş, R. (2014). Büyükşehirler planlama ve değişim sorunları paneli. TMMOB Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi. Ankara: Aydan Yayıncılık A.Ş.

Köy Yerleşme Alanı Uygulama Yönetmeliği. (2017).

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.21092&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=2634>

Kılınç Ürkmez, G. ve Zengin Çelik, H. (2016). 6360 Sayılı yasayla mekânsal ilişki sisteminin kır-kent ikileminde yeniden yapılanışı ve yerel yönetimler: kayseri ili örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 25 (3), Temmuz 2016, 69-94.

Kuluçlu, E. (2008). Türk hukuk sisteminde normlar hiyerarşisi ve sayıştay denetimine etkileri. *Sayıştay Dergisi*, 71, 3-22.

Mutlu, A. (2013). 6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası: Yasada Kır, Kırdan Yasaya Bakış. *Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi*, 21 (5).

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği. (2017).

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.19788&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=MEKAN->

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, MSGÜ. (2007). *TÜBİTAK proje no: SOBAG – 105K076. Kent çevresindeki kırsal alanlarda değişim biçimleri*. Ögdül, H., Uluçay, H. ve Öngel, S., İstanbul.

Mülga Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, (2008). Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, *Kırsal alan planlaması*. Ankara: Mattek Yay.

North Dorset District Council. (2011). *Adopting village and town design statements as supplementary planning documents*. 9 Mart 2017. <https://www.dorsetforyou.gov.uk>

Oğuz, E. (2013) Bütünşehir yasası hakkında bir değerlendirme. 24 Ocak 2017. <http://www.spo.org.tr/>

Owen, S. (1998). The role of village design statements in fostering a locally responsive approach to village planning and design in the UK. *Journal of Urban Design*, 3 (3), 199–220.

Owen, S. (1999). Village design statements: some aspects of the evolution of a planning tool in theuk. *Town Planning Review*, 70 (1), 41–59.

Owen, S. (2002). Locality and community: towards a vehicle for community-based decisionmaking in rural localities in England. *Town Planning Review*, 73, 1–21.

Owen, S., Bishop, J. ve O’keeffe, B. (2011). Lost in translation? Some issues encountered in transferring village design statements from england to Ireland. *Journal of Urban Design*, 16 (3), 405–424.

Öğdül H (2013). Kırsal mekân politikalarında yeni dönem. 15 Ocak 2017. <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=385&RecID=3153>

Öğdül, H., Erbaş, A.E., Konuk, G., Gül, M., Abaklıoğlu, M., Alpan, A., Büken Cantimur, B., Çalışkan, Ç.O., Çılgın, K., Hasgöl, E., İncekara, B., Olgun, İ., Orman, T., Turgut, E. ve Yücel, S.D. (2015). *Kastamonu/Küre Ersizlerdere köy tasarımı rehberi*. 1. Basım, Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı Yayınları, 92, Ankara: Salmat Basım,

Öksüz, Ahmet Melih (2015). ‘Koruma odaklı kırsal alan planlaması bir model önerisi’ sonuç raporu. Proje No: 108 G 173, 108 G 187 Nolu TÜBİTAK-KAMAG 1007 Projesi.

Özdemir, G. (2013). *Köy tasarımı rehberleri ve denizli örneğinde kırsal peyzaj planlama stratejileri*, Yüksek Lisans Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bartın. (Proje no:113O543 Nolu TÜBİTAK TOVAG Projesi)

Ödemiş Belediyesi. (2017a). 25 Mart 2017. <https://www.odemis.bel.tr/>

Ödemiş Belediyesi. (2017b). 20 Nisan 2017. Belediye Verileri.

Ödemiş Belediyesi Stratejik Plan Raporu. (2014). <https://www.odemis.bel.tr>

Rural Development in the EU Statistical and Economic Information Report .(2013).
https://ec.europa.eu/agriculture/statistics/rural-development_en

Sağır, H. ve Yalçın, E. (2016). 6360 Sayılı Kanun sonrası kentteki tarımsal faaliyetlerde belediyenin rolü: Konya Büyükşehir Belediyesi örneği. *10. Kamu Yönetimi Sempozyumu*, 1108- 1140. 5-7 Mayıs 2016, İzmir.

Simavlı, A.S. (2015).*Kırsal planlamada köy tasarım rehberlerinin uygulanabilirliği: kocaeli örneği*, Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi, İstanbul.

Sandymount. (2016). 27 Kasım 2016.
http://www.heritagecouncil.ie/content/files/sandymount_village_design_statement_2011_3mb.pdf

Selby Council.(2017). 15 Ocak 2017.<http://www.selby.gov.uk/village-design-statements-vds>

Selçuk Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi. (2014). *Proje adı: koruma odaklı kırsal alan planlaması: bir model önerisi*, Proje No: 108 G 173, 108 G 187 Nolu TÜBİTAK-KAMAG 1007 Projesi

1982 Anayasası. (2016). 21 Mart 2016.
<https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm>

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2017). 10 Ocak 2017. <http://www.kultur.gov.tr>

Türk Dil Kurumu, TDK. (2017). 25 Şubat 2017. <http://www.tdk.gov.tr>

The Heritage Council [HC]. (2012). 20 Mart 2017. <http://www.heritagecouncil.ie>

TMMOB Şehir Plancıları Odası. (2017). 20 Mart 2017.
http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/ee706073723a0d8_ek.pdf?tipi=30&turu=X&sube=0

TMMOB Şehir Plancıları Odası Büyükşehir Belediyesi Kanunu Değişikliği
Değerlendirme Raporu (2012). <http://www.spo.org.tr/>

Topal, A. Kavramsal olarak kent nedir ve Türkiye’de kent neresidir? *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6 (1). 276- 294.

Türkiye İstatistik Kurumu, TÜİK. (2016). 10 Aralık 2016. <http://www.tuik.gov.tr>

Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji Raporu, UKKS. (2014). 20 Mart 2017.
<http://www.sp.gov.tr>

Hatt, P ve Reiss, A. Kentsel Yerleşimlerin Tarihi. 20.Yüzyıl Kenti (Duru, B ve Alkan, A, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi, 29.

Urry, J. (1999). Mekânları Tüketmek. (Öğdül, R.G. Çev.). (2.Baskı). Ayrıntı Yayınları.

Üstündağ, Ö ve Şengün, M.T. (2011). Türk imar mevzuatındaki plan türlerine fiziki planlama-coğrafya ilişkisi üzerine genel bir değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (2), 1-25.

Wirth, L. (2002). *Bir yaşam biçimi olarak kentleşme*. 20.Yüzyıl Kenti (Duru, B ve Alkan, A, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi, 80-81.

Winchester City Council. (2017). 10 Ocak 2017.
<http://www.winchester.gov.uk/planning-policy/village-design-statements/>

Yıldız, F. (2009). *İmar bilgisi*. (6.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yılmaz, E ve Çitci, S. (2011). Kentlerin ortaya çıkışı ve sosyo-politik açıdan Türkiye’de kentleşme dönemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, (35), 252-267

Yüksek Öğretim Başkanlığı. (2017). Köy tasarım rehberi, kırsal planlama ve 6360 Sayılı Kanun. 10 Ocak 2017. <https://tez.yok.gov.tr>

Yörür, N. (2010). 1990 sonrası Türkiye’de uygulanan kırsal alan ve tarım politikaları üzerine genel bir değerlendirme. *Planlama Dergisi*, 2010/1, 3-19.

Yavuz, B. (2007). *Ödemiş’ in tarihi*. (5.Baskı). İzmir/Ödemiş: Efe Ofset ve Matbaacılık.

Yavuz, B. (2009). *Her yönüyle Bademli*.(2.Baskı). Bademli Belediyesi Yayını.

Yavuz, B. (2013). *Ödemiş’in halk bilgisi*.(1.Baskı). İzmir/Ödemiş: Efe Ofset ve Matbaacılık.

Yavuz, B. (2015). *Potamia (Bademli)*. (2.Baskı). İzmir/Ödemiş: Efe Ofset ve Matbaacılık.

Yetkin, S. (2004). *Ödemiş tarihi*. Ödemiş Belediyesi Kültür Yayınları.

Yıldırım, Z., ve Selçuk, A. İ. (2013). 6360 Sayılı Kanun çerçevesinde değişen sınırlar ve genişleyen yetki alanlarının İzmir ili planlama pratiği açısından irdelenmesi. *TMMOB 2. İzmir Kent Sempozyumu*, 28-30 Kasım 2013.

Zengin, O. (b.t). Büyükşehir Kanunun, 7 Ağustos 2016. <http://docplayer.biz.tr/7717758-Buyuksehir-belediyesi-reformu-ve-kirsal-alana-etkisi.html>.

442 Sayılı Kanun. (2016). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>

3194 Sayılı Kanun. (2017). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3194.pdf>

6360 Sayılı Kanun. (2017). 20 Mart 2017.
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf>

29030 Sayılı Yönetmelik. (2017). 24 Mart 2017. <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr>

EK

Bademli Köy Tasarım Rehberi Anketi

1.HANE HALKI BİLGİLERİ

1.1. Bireyin ailedeki yeri

1) Anne 2) Baba 3) Çocuk 4) Büyükanne 5) Dede 6) Diğer.....

1.2. Cinsiyet 1) Kadın 2) Erkek

1.3. Yaş 1) 18-25 2) 26-40 3) 41-65 4) 66 +

1.4.Öğrenim durumu 1) Okuma-yazması yok 2) Okuma-yazmayı okul dışında öğrenmiş 3)İlkokul mezunu 4)Ortaokul mezunu 5)Lise mezunu 6)Üniversite mezunu 7) Öğrenci

1.5. Doğum yeri ? ve kaç yıldır burada yaşamakta

(belirtiniz)

2. GÖÇ VE HAREKETLİLİĞE YÖNELİK BİLGİLER

2.1. Ev halkından Bademli dışına yerleşmiş kaç kişi vardır?

1. Bir 2. İki 3. Üç 4. Dört ve daha fazla 5. Hiç yok

Varsa

2.2. Nerede yaşamaktalar?

1. Başka bir mahallede 2. Kasaba (ilçe, bucak) 3. Büyükşehir 4. Yurt dışında

2.3. Neden başka yerde yaşamayı tercih ettiler?

1.Topraksızlık 2. Şehrin rahatlığı 3. Şehirde iş bulduğu için 4. Çocuklarını okutmak için 5. Sağlık sebebiyle 6.Daha iyi hizmet imkanlarına sahip olmak için 7.Diğer.....

2.4. Bademli' nin dışına çıkıyor musunuz?

1. Hergün 2. Haftada bir 3. Haftada birkaç kez 4. Ayda bir 5. Mevsimlik 6.Çok Seyrek 7. Hiç

2.5. Hangi amaçla çıkıyorsunuz?

1.Alış-Veriş 2.Kentsel Kamusal Hizmetlerden Yararlanma 3. Çalışma 4.Gezi 5. Diğer

2.6. Nasıl çıkıyorsunuz? 1. Özel Araçla 2. Otobüs ile 3. Dolmuş 4.Diğer.....

3. EKONOMİK YAPI

3.1. Aileniz geçimini nasıl sağlıyor?

1. Tarım ürünleri yetiştirerek 2. Hayvancılıkla 3. Ticaret yaparak 4. Diğer.....

3.2.Tarım ise,

Ne yetiştiriyorsunuz?

3.3. Ne kadar gelir getiriyor?

3.4. Tarım dışı geliriniz var mı? 1.evet

2.hayır

Nedeni,

Hayvancılık ise,

3.2. Türü nedir?1. büyükbaş 2.küçükbaş 3. Kümes 4.diğer

3.3. Adet:

3.4. Geçiminizi sağlayabildiğiniz başka bir işiniz olsa yine de hayvancılığa ya da tarıma devam eder misiniz?

1.evet 2.hayır

3.5.Evde satış için üretim yapıyor musunuz? 1. evet 2.hayır

Evet ise, Nasıl bir üretim yapıyorsunuz? (salça, reçel v.b)

3.6 Aracınız var mı?

1. hayır 2. otomobil 3. minibüs 4. traktör 5. diğer.....

3.7 Geçim sıkıntısı çekiyor musunuz? 1. Evet 2. hayır 3. kararsızım

4. KONUT DURUMU VE KONFOR BİLGİLERİ

4.1. Konut sahipliğiniz hangisidir?

1. ev sahibi 2. kiracı 3. aile büyüklerine ait 4. Diğer....

4.2. Kiracı ise kira ne kadar?

4.3. Eviniz aileniz için yeterli büyüklükte mi? 1. evet 2. hayır

Konut: Kaç m²..... Kaç Oda:.....

4.5 Ne ile ısıtıyor?

1. Gazlı soba 2. Kömür /odun sobası 3. Elektrikli soba 4. Diğer

4.6.. Evinizde aşağıdaki problemlerden hangileri vardır?

1. problem yoktur 2. Elektrik/su şebekesi problemi 3. Ev içinde tuvaletin olmaması
4. Bağımsız mutfakın olmaması 5. Bağımsız banyonun olmaması 6. Evin rutubetli olması
7. Çatı, duvar ve pencerelerin probleminin olması 8. Diğer.....

4.7. Konutunuzun çevresiyle ilgili sorunlar nelerdir? (temizlik, yol, güvenlik v.b.)

5. REHBER OLUŞTURULMASINA YÖNELİK SORULAR

5.1. Bademli yerleşiminin gelişmesi için neler yapılabilir?

5.2. Belde belediyesinden mahalleye dönüşmesi etkiledi mi? Olumlu yönde mi olumsuz yönde mi? ve sizce neler değişti?

5.3. Geleneksel mimari ve köy dokusunun korunması için neler yapılabilir?

5.4. Bademli’ de toplanma mekânları nerelerdir?

5.5. Sokakta mobilyalarında eksiklik var mıdır? Ya da tasarım öneriniz var mıdır?

5.6. Bademli denilince aklınıza gelen nedir?

5.7. Bademli’ de yerel halkın görüşleri alınarak planlamaya rehberlik edecek bir belge hazırlanmasına nasıl bakıyorsunuz?